Biblioteca Centrală
Regională
Hunedoara-Deva

Proletari din toate țările, uniți-vă!

LUCEAFĂRUL

ANUL IX — Nr. 4 (163) — 13 FEBRUARIE 1965 | REVISTA A UNIUNII SCRIITORILOR DIN R. P. R. | Apare simbăta, la două săptămâni — 12 PAGINI — 1,50 lei

CONFERINȚA SCRIITORILOR

La 22 februarie, cînd va începe Conferința pe țară a scriitorilor, vor fi aproape trei ani de cînd tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej rostea aceste cuvinte memorabile pentru noi toți: „Creația literară are menirea de a reflecta puternicul avînt al economiei și culturii socialiste, schimbările în modul de viață al poporului, de a zugrăvi chipul luminos al muncitorului, al țăranului colectivist, al intelectualului, de a cultiva în inimile oamenilor mîndria patriotică, îndemnîndu-i la noi fapte eroice, pentru triumful celor mai înaintate idei ale timpului nostru, ideile comuniste".

Aplauzele vii ce le însoțeau arătau adeziunea scriitorilor și erau nu numai o promisiune, pentru că, într-adevăr, în ultima perioadă au apărut cărți interesante, cărți cu subiecte luate din actualitatea imediată a vieții noastre. Scriitorii tuturor generațiilor, urmînd politica înțeleaptă a Partidului, au căutat ca în scrierile lor să reflecte acele acțiuni măreți ale poporului nostru, aflat pe un drum constructiv, pe un drum pe care nu puțini îl invidiază. Începînd cu pilda unică a marelui Arghezi, prezent în paginile revistelor noastre, aproape pe săptămînă de săptămînă și în librării, cel puțin o dată pe an; continuînd cu G. Călinescu, romancier, autor al unor monumentale monografii, poet și, recent, dramaturg plin de fantezie; putem să citățm de asemenea prezența în arena literară în ultimii ani a unor mari cărturari ca regretații M. Ralea și Tudor Vianu, a poeților Ion Barbu, L. Blaga și Ion Vinea, care ne-au lăsat o bogată moștenire. Ultimii 3 ani au cunoscut o intensă viață editorială: s-au tipărit sau se vor tipări excelente ediții de la autori consacrați pînă la volumele de debut ale unor poeți ca I. Alexandru, Marin Sorescu, Gabriela Melinescu, Adrian Păunescu, Ana Blandiana și alții, mari promisiuni, bune candele.

În ultima vreme au fost oferite cititorilor excelente volume ale lui Ion Gheorghe (după părerea noastră cel mai bun poet al ultimei generații), Nichita Stănescu, Cezar Baltag, Ilie Constantin, cîntăreți cu toții ai realizărilor zilelor noastre, precum și romane ca „Pădurea nebună", „Risipitorii" „Cordovanii", „Triunghiul". (Acest ultim volum avînd de suportat o neglijentă și nedreaptă critică).

Că a existat o emulație fără egal o dovedesc și volumele de debut apărute în destul de monotona prezentare grafică a colecției „Luceafărul", precum și romanele și volumele de nuvele ale lui D. R. Popescu, Fănuș Neagu, N. Velea, T. Mazilu, N. Țic, scriitori ai „generației a patra". Premiile de Stat, Premiile Academiei, obținute de către unii din cei citați, Premiile Uniunii Scriitorilor acordate cu regularitate, premiile publicațiilor noastre (Gazeta literară și Luceafărul), toate dovedesc grija părintească a partidului și guvernului față de fenomenul literar. Au dispărut acele criterii înguste de selecție care limitau avîntul spre găsirea de noi forme de expresie, au fost reconsiderate cu multă grijă opere ale creatorilor dintre cele două războaie, realizîndu-se unitatea tuturor generațiilor de scriitori, angajați în lupta pentru desăvîrșirea construcției socialiste. Putem spune fără teama de a fi contrazișî că avem o cultură mare, demnă de a aduce o contribuție însemnată la patrimoniul universal al literaturii. Cu puțină grijă în actul de a răspîndi această cultură, cu mai mari eforturi de a ne face cunoscuți peste hotare, vom reuși foarte curînd să fim cunoscuți pretutindeni. Un rol activ în aceasta îndeletnicire îi va reveni, desigur, viitoarei conduceri a Uniunii Scriitorilor.

La Conferința Organizației de partid a orașului București, tov. Gheorghe Gheorghiu-Dej vorbea despre grija pe care trebuie s-o avem față de „schimbul de mîine al literaturii", în esență despre scriitorul tînăr.

Există în aceste cuvinte de neuitat un îndemn serios la întrajutorarea generațiilor pe drumul măiestriei, o grijă față de nivelul general al literaturii noastre, ferită de lupta cu editorii, de exploatarea comercială, pornită pe un făgaș serios, pe responsabilitate.

Ca redactor-șef al unei publicații dedicate scriitorilor tineri, dedicată îndrumării celor mai proaspete condeie, am privit cu cea mai mare seriozitate acest îndemn și împreună cu colegii noștri de redacție am căutat să urmăm invitația generoasă, plină de o dragoste caldă, dovadă a înțelepciunii Partidului, simțită zi de zi. Redacția „Luceafărului" a inițiat redeschiderea cenaclului „N. Labiș", locul unde, în fiecare marți seara, de aproape 3 ani se adună mai mult de 150 de poeți, prozatori și tineri critici în focul unor dezbateri vii, principiale, însuflețite de spiritul de partid. După circa 70 de ședințe fructuoase, în care au citit aproape 140 de tineri ucenici într-ale literaturii se poate vorbi cu seriozitate despre emulația existentă în acest cenaclu. Aici au cunoscut succesul, fructul cel dulce al creației Ion Gheorghe, Ion Alexandru, Marin Sorescu, Ana Blandiana, Adrian Păunescu, Dumitru Gh. Ion, Ion Pop și alții. Aici s-a combătut adesea literatura mediocră, saturată de imagini facile. Acestui cenaclu îi vor datora multe, probabil peste vreme, scriitori tineri ca G. Băllăiță, C. Georgescu, Sinziana Pop, Iulian Neacșu, ca să-i amintim, de pildă, pe cei mai talentați prozatori. Serile lor de marți au fost prefețele la volumele ce le-au apărut sau stau să apară în curînd. De aici, din mijlocul asistenței curioase și generoase s-au ridicat vorbitori încercați, scriitori cu renume, martori activi ai ședințelor ca Geo Bogza, Marcel Breslașu, Nina Cassian, Veronica Porumbacu, Gellu Naum, Virgil Teodorescu, Ion Brad, Pop Simion.

Revista „Luceafărul" a oferit paginile sale celor mai bune producții ale tinerilor, legate de actualitatea socialistă, cum ar fi poemele lui Ion Gheorghe, ale lui Marin Sorescu, Adrian Păunescu și Ion Alexandru. Desigur că nu totdeauna cea mai bună poezie și-a ocupat locul în paginile revistei. Este și

EUGEN BARBU

(Continuare în pag. a VIII-a)

În pag. 6—7
INGERUL A STRIGAT
de FANUȘ NEAGU

IARNĂ — Fotografia: N. ANGHELIDE

FDP RITMUL EPOCII

De obicei, cînd e vorba de statistică, poeții mai ales invocă numaidecît poezia cifrelor, spunînd — de cîte ori n-am auzit aceste cuvinte misterioase: poezia cifrelor? — că ele, cifrele, ar ascunde o realitate extraordinar de bogată și de complexă. Lucrurile așa stau de fapt și dacă am vrea rezervă de făcut ea ține mai mult de repetarea, pînă la saturație, a unor epitete, de elicherea comodă și neinspirată de multe ori a unor realități care sînt într-adevăr bogate și complexe, care se îmbogățesc mereu, cerînd, cum e și firesc, gînduri noi și mai înalte, reflecții mai adînci. De aceea nici nu voi apela, pe cît e posibil, în aceste însemnări, — prilejuite de Comunicatul Direcției Centrale de statistică cu privire la îndeplinirea Planului de stat pe anul 1964 — la obișnuitele epitete, la bronz ori la marmură, la poezia cifrelor, ori la cifrele poeziilor cifrate, străduindu-mă să relev cîteva sensuri mai profunde ale acestor date, ale realităților din care s-au născut, ale unei dezvoltări dinamice și impetuoase, fără precedent în istoria patriei noastre.

Ritmul în care se desfășura viața poporului nostru în trecutul nu prea îndepărtat era pe deplin sincronizat cu ritmul legănat și hopăit al carului cu boi. Tablourile marelui Grigorescu au imortalizat o anumită imagine, nu știu de ce însă ori de cîte ori le-am privit, mi-am amintit de altă imagine, de toamnele în care oamenii culegeau și cărau la curte cucuruzul, înotînd prin noroi și prin întuneric, biciuindu-și vitele și înjurînd cumplit, într-o încordare de iad. A existat, e adevărat, și cealaltă imagine, luminoasă și frumoasă, a existat o poezie a unei anumite vieți — compromisă din păcate de o anumită mișcare literară — după cum au existat și anumite particularități, istorice și geografice, în dezvoltarea poporului nostru, fapt care a contribuit în bună măsură la dezvoltarea și la păstrarea folclorului românesc — dar cîte lacrimi au costat lucrurile astea, cîtă sudoare, cît sînge. Eram bogați cum nu erau chiar așa mulți în lume, aveam cîntece și dansuri frumoase, munții noștri abia își țineau pădurile în brațe, în adîncuri tresăltau ca niște inimi mari și ciudate, pungile de țiței, în sesuri rodeau grînele, pe care le luau și le cărau apoi vapoarele — și noi trăiam în nevoie, din mila altora, parcă, stînd, fiind ținuți de fapt, la periferia unei lumi care era în schimbare de-acum, în care socialismul începuse să devină realitate, o realitate dinamică, de viitor.

În prezent, ritmul de dezvoltare al economiei noastre naționale cunoaște valori nemaiîntîlnite în trecut. Acest fapt a stîrnit comentarii și uimiri, i-a făcut pe mulți să se întrebe de unde și pînă unde s-a ajuns la asemenea ritmuri, la o asemenea dezvoltare. Răspunsurile-și explicații date au fost limitate cel mai adesea, chiar și-atunci cînd au fost „obiective". Așa s-a și născut, de altfel așa-zisul „miracol românesc", termen pe care nu l-am înțeles și nu l-am acceptat, fiindcă nu-i vorba de așa ceva, la noi. Aici e vorba de înnoirile și de schimbările pe care le-a adus în viața unui popor revoluția socialistă. E vorba, în fond, de politica înțeleaptă, consecvent și profund marxist-leninistă dusă de Partidul Muncitoresc Român ani în șir, vizînd marile desfășurări de astăzi chiar din perioada de refacere, de după război. Aceasta este de altfel una din contribuțiile noastre la îmbogățirea experienței revoluționare contemporane, o pildă și un îndemn, cu atît mai semnificative cu cît vin din partea unei țări care abia acum, datorită socialismului și prin socialism, a ieșit „în față", cum se zice într-o veche și frumoasă vorbă românească. Aceasta este și o mîndrie a noastră, întrutotul justificată, întemeiată. La urma urmei, nu-i lucru de mirare să obții ritmuri de creștere a producției față de anul precedent de 11 la sută și pînă la 24 la sută, cum s-au obținut la noi în 1964, anul celei de a 20-a aniversări a Eliberării. Semnificativ este și faptul că principalele creșteri ale producției s-au obținut în ramurile de bază ale economiei naționale, în „Industria construcțiilor de mașini și prelucrării metalelor" cu 18 la sută; în „Industria chimică" cu 24 la sută; în „Industria energiei electrice și termice" cu 22 la sută. Un alt fapt, tot atît de semnificativ, care exclude orice „miracol", rezidă în menținerea unui ritm înalt de creștere a producției între anii 1960—1964, cu 14,8 la sută în medie. Deasemenea, tot atît de semnificativ este și faptul că o bună parte din sporurile de producție au fost obținute prin creșterea productivității muncii, printr-o utilizare mai rațională a noilor utilaje, printr-o cheltuire și printr-o dăruire mai intensă de capital spiritual, de talent și de inițiativă.

Comunicatul Direcției Centrale de statistică cu privire la îndeplinirea planului de stat pe anul 1964, sintetizează un efort amplu și intens, o muncă rodnică, el este unul dintre cele mai elocvente manifeste electorale cu care ne prezentăm la alegerile din 7 martie. Singura „completare" pe care i-aș aduce-o se referă la eforturile celor care au făcut ca producția și productivitatea muncii să crească zi de zi, la existența de fapt în noua noastră realitate socială a unei noi conștiințe, a unui om nou. Acestui om i s-a spus un timp pe plan literar propriu-zis „erou pozitiv", pornindu-se în „creionarea" lui de la niște trăsături abstracte, nu de la realități. Mai recent, în critica literară i s-a spus acestui om, imaginii care ar fi trebuit să o capete el în literatură, — „erou reprezentativ", căutîndu-se un termen care să nu distoneze prea mult cu diversele mode și modișoare, care mai ies din cînd în cînd din sectoarele afectate — al pantofilor și al pălăriilor — înfiltrîndu-se și în literatură și în artă. Fapt cert este însă că acest om nou există în realitatea noastră de toate zilele. Și nu există numai de ieri ori de alaltăieri, ci mai demult, avînd un trecut de-acum, de luptă și muncă, de dăruire. El e lucrătorul care a condus primele uzine socialiste, din care s-au „născut" marile combinate de azi, e activistul care a bătut zeci și sute de sate, ca să le arate oamenilor de acolo cum e bine să-și organizeze traiul pentru viitor, pentru viitorul care a devenit prezent de-acum. El e muncitorul care a învățat și învață, ajungînd ingineri ori mare specialist, trecînd peste scepticismul celor care îl credeau sortit pentru totdeauna să steie „la șaibă", la strung. E țăranul care s-a deprins să conducă și să organizeze astfel viața lui și a celor dintre care s-a ridicat, fiind cel mai adesea omul cel mai sărac din sat, cel mai de pe urmă, cum se zicea înainte vreme, cînd criteriile de apreciere erau puse pe alte baze, false și falsificatoare. El e și omul de știință și cultură, care a ieșit „în stradă", unindu-și eforturile cu eforturile muncitorilor și țăranilor, ale unui popor întreg. Într-un cuvînt, el e omul politic lucid și ferm, care nu-și pierde cumpătul în nici o perioadă, ori cît ar fi ea de grea și de complexă, e chezașul sigur și de netăgăduit al victoriilor noastre, atît al celor de astăzi cît și acelora de mîine.

Despre țara noastră și despre împlinirile acestea ale noastre s-a spus de multe ori în trecut că au fost blestemate de dumnezeu ori de soartă să fie așa cum sînt: bogate și frumoase, să stîrnească prin bogăția și prin frumusețea lor poftele celor mai nesăbuite. Și poate că așa a fost, ani în șir, a fost așa, secole întregi. Dar iată că a venit și vremea cînd blestemul a fost preschimbat în binecuvîntare, a început să fie preschimbat, prin muncă și prin luptă, spre mîndria și spre bucuria noastră a tuturor.

ION LĂNCRĂNJAN

EMIL GIURGIUCA

Manifestație

Un bol luminos îmi pare că string,
Cu valul pe străzi: e al orei.
Își scoate din prunduri umărul sting
Apoi umărul drept statuia aurorei.

În cîte priviri eram adunat
Și cîte brațe mă poartă, m-ajin!
Un braț al statuii-i de val sărutat,
Celălalt de soare e plin!

CEZAR BALTAG

Poetul și Patria

Gura mea rostește cuvinte de Dunăre,
cuvinte care privesc,
ziua e patria scarelui. Te iubesc — strigă frunza
copacului ei. Te iubesc.
Gura mea rostește cuvinte de Dunăre,
cuvinte care privesc.

Tu amintire neîntîmplată,
tu fructul meu nevăzut,
fiul ochiului meu, fiul auzului meu,
reazămă-ți tîmpla de scut,
tu, amintire neîntîmplată,
tu fructul meu nevăzut.

Atomii vremii se-ndrăgostiră.
Scarele e-adevărat,
ora palpită, forme respiră
spațiul pasional.
Prea fericit fie sînul de liră
care m-a alăptat.

Gura mea rostește cuvinte de Dunăre,
cuvinte care privesc.
Văzul e patria ochiului. Te iubesc — strigă inima
sîngelui ei. Te iubesc.
Gura mea rostește cuvinte de Dunăre,
cuvinte care privesc.

ADRIAN PĂUNESCU

Domnul Tudor

Ascultați-mă prieteni, nici n-o să mai fie iarnă;
A trecut Vladimirescu ca un tînăr zeu român.
El avea pe cap cilindru, și avea-n mustăți o armă,
Și-i cădea pe cal un paloș, țără teacă, paloș spin.

Și l-au îmbăiat cinci rîuri și numite toate rîuri
Și l-au îmbrăcat cinci garoi și mantaua boarelui
Și de unde să mai vină iarna, cînd acele rîuri
Au sorbit toți norii roșii din sud-vestul soarelui?

Am stat noi, cu ochii cleștе parcă înzăuindu-i chica
Neagră, care-n falduri tulburi peste umeri hobotea
El a lunecat cu calul, a surîs, n-a spus nimica,
Mîngîind cu trîul calul spînzurat de șaua sa.

O, n-o să mai fie iarnă, a trecut prin țară Tudor.
Calul fluturа copite și județe-avea în mers
A trecut Vladimirescu viu prin aer, zeul multor
Stele de deasupra noastră, care ard în univers.

...Astfel vin subit bărbații de prin marile morminte,
Unde crește-n fierbințeală tronul lor adînc de somn.
A rămas Vladimirescu închegat pe-un cal fierbinte,
Răsturnat ca o grădină peste țara lui de domn.

GRIGORE HAGIU

Medalie contemporană

Comunistului

Trecînd întîiul mult rîvnite praguri,
din noapte spre lumină înflorit,
ești țara ce pe sine s-a gîndit
la-ntrelăsarea celor două veacuri.

Dintr-unul vii cu fața supță, pală,
cutremurat de dor din rădăcini,
cu fulgere-n tîparele de crini,
trimis dar și stăpîn peste răscoală.

Din celălalt îți faci îndătinare,
legîndu-ți unda vie de ce vii,
mereu la tel de fericit să fii
pe cît sînt toți, și-n parte, fiecare

Biografia ta e a mulțimii,
urzită-n barta deasă-a tuturor
cu fir de sînge recunoscător
culorii, datinei și străgezimii.

Nu cumpăni nimic doar pentru tine
și dăruie fiind țară popas
acelora ce-alături le-ai rămas
în sulletul oricărui om ți-e bine.

Și celui ce-și urmează adînc poporul,
crezînd, decît ceilalți, mai mult în el,
și-ntotdeauna numai luîîîdel,
i-e dat să-i fie și conducătorul.

La „Teatrul Național" se repetă „Ludovic al XIX-lea" de George Călinescu.

Regizorul Ion Cojar : — Majestate, vă prezint curtea ! (De la stînga : Acad. George Călinescu, regizorul Ion Cojar, Ion Caramitru, Ilinca Tomoroveanu, Niki Atanasiu, Ion Henter și Gh. Popovici-Poenaru.

Ion Alexandru : — „Cum să vă spun".

Ion Alexandru : — Cum să-ți spun căluțule... Să devii pegas mai repede !

Eugen Teodoru — „Flăcări pe ciur".

— *Vai, ce repede vă aprindeți voi romancierii !*

— *Nene, fă soclul mai mare, să fie moștenirea mai bogată !*

de Neagu RADULESCU

ROMANUL
și problemele sale actuale

Dialog: Ov. S. Crohmălniceanu și Al. Oprea

— AL. OPREA :

Discuția desfășurată în „Luceafărul" pe marginea romanului și a problemelor sale actuale, a adunat pînă în prezent un bogat material constînd în luări de atitudine față de probleme de principiu, aprecieri concrete legate de dezvoltarea acestui gen sau specii, precum și confesiuni strict de atelier. (Interesantă și cu o notă aparte de agrement a fost prezența punctului de vedere al unor romancieri italieni de prima mină).

Din păcate, ca și în cazul altor dezbateri ale noastre, a acționat și aici „telegrafia", ca să spun așa, a culoarului, adică mărturisirile interesante de creație nu s-au putut angaja într-un dialog direct, fiecare s-a mulțumit să-și adauge părerea, fără să încerce o operație de delimitare, astfel încît au rămas împrăștiate, nu s-au punctat îndeajuns o seamă de concluzii cu caracter practic.

Dialogul de față, fiind între doi critici, ar putea încerca — ce e-a să îndrumim rămîne de văzut — să cenzurăm observațiile de ordin general la concretul literar, fără a ocoli dacă se iveste posibilitatea unor deosebiri de păreri.

— OV. S. CROHMĂLNICEANU :

De acord. Mărturiile scriitorilor talentați despre problemele creației sînt interesante, chiar atunci cînd aduc opinii discutabile — și nu lipsesc asemenea opinii din intervențiile apărute în ultima vreme.

În discuția din paginile „Luceafărului" apare însă o dificultate insurmontabilă. Mă refer la prețioasele reflecții asupra romanului ale unor romancieri de mare prestigiu, italieni. Cum să se angajeze discuția ? Ei n-au citit ce-am spus noi și poate, nici nu vor citi ceea ce eventual am avea de replicat la afirmațiile lor.

Întorcîndu-ne apoi la scriitorii noștri care și-au spus cîteva păreri. Ca să se angajeze un dialog trebuie să existe niște chestiuni controversate. Pînă acum eu nu le disting

— AL. OPREA :

Ele există chiar și dacă sînt subteran.

— OV. S. CROHMĂLNICEANU :

Fără îndoială ! Dar s-ar cere scoase în evidență, fixîndu-se cum se spune, termenii problemei

Nu-mi fac iluzia că schimbul nostru de păreri ar putea realiza aceasta — dar o încercare nu strică de făcut. Poate ulterior alte intervenții vor preciza mai bine lucrurile.

În primul rînd cred că discuția aceasta despre roman, pentru a fi eficientă, n-ar trebui să fie o dezbatere despre roman în general. Romanul fiind genul cel mai cuprinzător, implică și toate problemele posibile.

Aș sugera două direcții de examinare a problemelor romanului.

Prima ar privi o situație concretă a romanului nostru în momentul actual : ce experiențe interesante se schițează ? Unde se manifestă carențele ? A doua direcție vizează o analiză mai în amănunt — și mai în concret — a anumitor chestiuni de tehnică narativă. Acestor probleme li se recunoaște mereu importanța dar sînt lăsate tot timpul pe altădată.

Și ca să și încep : Mi se pare, chestiunea aceasta a fost ridicată și la o mai veche masă rotundă a Gazetei literare, cu prozatorii și criticii.

Dacă îmi amintesc bine, Fănuș Neagu, făcuse o observație demnă de reținut. El, și e și părerea mea, constată că cele mai multe dintre lucrările epice de proporții, ale unor prozatori tineri foarte talentați se prezintă sub posibilitățile dovedite de ei în „genul scurt"

AL. OPREA :

Referitor la ceea ce a spus Fănuș Neagu să observa următoarele : Nu există nici în domeniul romanului exemplele bune prin care se continuă frumoasele tradiții ale romanului românesc. M-aș referi, bunăoară, pentru că este vorba de tineri, la „Cordovanii" lui Ion Lăngănjan, pe care-l aș avea cu încredere lîngă titlurile prestigioase ale romanului actual. S-ar putea cita romane interesante care au apărut și în ensul anului trecut. Este însă vorba de altceva : de interesul general pe care l-a captat în prezent dezvoltarea impetuoasă a genului scurt. Cu atît în urmă romanul era regele neîncoronat al literaturii. Lui i se aduceau cele mai mari elogii și chiar înaintea Cărții ce se îndreptau ambițiile tuturor debutanților. Cuprinderea monografică a realității constituia un deziderat aproape unanim. Proza scurtă reprezenta „seminarul" romanului sau cum se spunea pe atunci echipa de pionieri care sondează tainele noi ale vieții, sau „secția" de experimentare în vederea abaterii marilor pînze epice. Este de la sine înțeles că și în acel moment un număr restrîns sau povestiri izbutite, chiar antologice, dar printr-o luptă, între altele și cu o seamă de concepții vulgarizatoare care cereau oricărei creații — mărturisesc nu întîndere sau de amploarea generalizării — să cuprindă toate problemele realității.

Înfățișarea din ultimii ani a genului scurt, îmi apare, așadar, legată de o înțelegere, mai profundă a legilor specifice ale diferitelor genuri sau specii, a diversității de moduri în care poate fi realizată generalizarea estetico-ideologică a fenomenelor realității, a fost redescoperită valoarea epicului, a întîmplării...Autorii de geniu scurtă, oțin în prezent și o publicitate din acest termen s-a abuzat în critică. Și folosesc și eu în lipsă de altul mai bun cu momentul literar pomenit, însă care se observă mai ales sub raport stilistic : față de caracterul direct, explicit predominant, altădată, acțiunea este acum un fel al sugestiei, al vagului poetic, etc.

Criticii literari cuceriți de noutatea fenomenului, au acordat toată atenția genului scurt, încingînd dispute între ei, discutîndu-l pe toate drumurile, chiar în vreme ce, după părerea mea, romanele apărute au fost mult mai puțin analizate, sau chiar complet ignorate cu un ușor sentiment de plictiseală față de o temă căreia altădată i s-au dedicat zile întregi și cărți. Consecințele pot fi și negative, stimulînd-se în insuficientă măsură ceea ce D. R. Popescu numea în intervenția sa „cuprinderea totală a vieții", căci trebuie să convenim : există o complexitate a unor procese umane, ample coordonate ale existenței care nu pot fi transpuse decît prin intermediul romanului.

— OV. S. CROHMĂLNICEANU :

Eu l-am înțeles pe Fănuș Neagu, poate altfel. După părerea mea, întreg pe care el a vrut să-l spună, s-ar traduce mai simplu în următoarele proporțiuni :

Orice scriitor exprimă virtual, în raport cu ceea ce a realizat pînă la un moment dat, o anumită forță artistică.

După părerea lui Fănuș Neagu, rezultatele tinerilor prozatori, care în ultima vreme au trecut la roman, după ce publicaseră excelente schițe și povestiri, sînt sub posibilitățile lor dovedite în narațiunile scurte.

Și ca să fiu și mai concret :

Despre unele povestiri și schițe ale lui D. R. Popescu, Rebreanu, Mazilu, Al. Ivan Ghilia și alții, putem spune cu tărie tranșantă că sînt lucruri rotunjite și în genul lor, foarte bune. În romanele acelorași apar imediat alături de capitole solide, de pagini străluc ite și realizări remarcabile, (anumite personaje și împrejurări) zone de penumbră și chiar de umbră. E firesc să ne punem întrebarea : care e cauza acestui fenomen ?

Ai pomenit de Cordovanii. Părerea mea diferă de a dumitale, pentru că oricîte calități i-am găsi acestui roman — și unele există, neîndoios, mai ales în primul volum — totuși, oricine constată că pe parcursul ei narațiunea pierde și foarte serioase scăderi. Aceasta nu se întîmplă deloc cu cărți cum sînt : Moromeții sau Desculț. Ele sînt creații de o calitate net superioară și nu suferă asemenea comparații pentru că au o structură complet închegată, o originalitate și desăvîrșire interioară, caracteristici evidente pentru oricine. Aș adăuga aici și Groapa și Setea care sînt romane de aceeași categorie.

Discuția din paginile „Luceafărului", așa cum a început, riscă să nu se desfășoare firesc, atîta vreme cît se naște a iritare printre prozatori de îndată ce se fac asemenea constatări. Ar trebui să ne fie foarte clar un lucru : cînd spui despre cineva că este foarte dotat pentru a scrie schițe, povestiri sau nuvele și că nu se știe dacă va izbuti la fel în roman, nu-i deci nici o notă descalificantă.

Cineva poate fi un mare prozator, fără să fi scris niciodată romane. E nevoie care să evoc umbra ilustră a lui Caragiale ? Faptul de a scrie romane nu conferă unui scriitor o superioritate asupra altuia care cultivă povestirea, schița sau nuvela. Sincer spus, Cehov e inegalabil în acest domeniu.

Dar întorcîndu-ne la problema noastră, unde nu mai sînt de acord cu Fănuș Neagu este acolo unde el găsește explicația carențelor semnalate exclusiv într-o anume școală artistică pe care ar presupune-o romanul și pe care tinerii noștri prozatori nu ar avea-o și, mai funcționează, după mine, o prejudecată. Sînt mulți autori care debutează cu romane, și de multe ori, a scrie o schiță sau o povestire bună presupune o artă narativă, poate tot așa de mare — dacă nu mai mare — ca aceea de a compune un roman bun. E vorba de faculități artistice aproape diferite. Puterea de a construi, pe mai multe planuri, de a recrea un univers întreg într-o sfîrșită, forța de concentrație, capacitatea de a sugera, a fixa printr-un simbol sau a sublinia aluzivă, revelatoare, în oralitate

Eu nu cred că din cauza unei neîndemînări artistice sau a unei lipse de pregătire pentru roman se ivesc imperfecțiunile pe care le constatăm. Mie nu mi se pare, de pildă, că D. R. Popescu în Vara sfîntului, se mișcă mai stîngaci în cele mai multe tablouri decît în scrierile sale anterioare. Nu spune ceea ce are de spus pentru că-i lipsește tehnica, ci pentru că nu a fost încă în stare să-și rezolve o serie de probleme.

Nu vreau să limitez discuția la un singur aspect. Repet : consider cu totul firesc ca în jurul problemelor de artă literară să se manifeste păreri cele mai diverse. Dacă întîlnirea față de părerile altora mai puține fi înțeleasă ca poezi și prozatorii, în cărui criticilor mi se pare cu totul anacronică

Revin la o idee pe care ați exprimat-o și care mi se pare esențială în discuția de față : aceea a conflictului. Aș crede însă că obiectiva privind lipsa de curaj în abordarea aspectelor alarmante prin care, în viața de toate zilele, trece tînăra generație, nu reprezintă nici pe departe cel mai scurtcircuit de care ne lovim. Nu, pînă la un salt calitativ subțire care constă în teoretizarea unor de neoldilisme, întocmind problemele sociale ale vieții cu aliaje false, supte din degete, și în care accentul cădea pe o stilizare penibilă. În critică s-a demonstrat convingător că efortul către un interesant cu orice preț, spatiant, a dus și la o anume ingeniune a orientărilor problematicii. În acest sens, polemica de care am vorbit, cu unele formule literare din perioada mai vechi ale prozei noastre, a avut și o latură negativă, împingînd către unii tineri de scriitori o eforturi de generalizare artistico-ideologică de dotentare și relevare artistică a unui conținut de viață nou. Nu vreau prin aceasta să iau în apărare lucrările unor tineri prozatori. Schița cu : „În treacăt" de Nicolae Velea sau „Pipoca" de Fănuș Neagu i-au încadrat firesc în eforturile literaturii noastre de a întruchipa semnele profunde ale realității actuale.

Observ că, în ultima vreme, această tendință capătă un caracter manifest. Amintesc schița lui Ion Bălcuș „Fata și Pădurea", povestea lui D. R. Popescu : „Dor" s. a.

Revenind la roman, și aici se poate constata același de căutări în materia de formulă narativă ca ne vedeți discutiile purtate de cronicarii în jurul romanului lui Pop Simion : „Triunghiuri" și care dovedesc influența hemingwayană a experiențe din ultimii ani a stîrnit epoca, prin dati angajarea curajoasă a unor specifice ale actualității.

Am mai avut prilejul să semnalez unele fragmentele publicate din mai multe din care reținut Titus Popovici, Marin Sorescu, Nicolae Velea și Ion Lucian Stoi) mai cu seamă în ceea ce privește tratarea personajului, în sensul unei mai mari complexități a relațiilor, a unei mai mari libertăți de mișcare a lui ca fiind mai conștient de sine, mai capabil să se autoanalizeze, mai conștient de sine, mai capabil să se autoanalizeze, mai conștient de sine, mai capabil să se autoanalizeze,

DICȚIONAR DE ISTORIE LITERARĂ

P *Poeți* CONTEMPORANĂ *și prozatori*

CAMIL PETRESCU

Ultimii nouă ani de viață (1948—1957) ai lui Camil Petrescu reprezintă un efort de dăruire creației literare mergînd pînă la jertfa de sine. Roadele acestei splendide mobilizări: **Bălcescu, Un om între oameni, Caragiale în vremea lui** — reconstituiri istorice unice în literatura noastră — au pentru contemporaneitate și mai cu seamă pentru generațiile scriitoricești, valoarea unui înalt exemplu etic; ele pun în lumină seriozitatea actului de creație, continuitatea ca regim de lucru pentru opera literară semnificativă, temperatura și tensiunea înaltă la care trebuie menținută dezbaterea artistică pentru ca opera rezultată de aici să nu-și piardă nici un moment forța de vibrație, de comunicare intensă a unor idei-trăiri. Cercetătorul literar, la rîndul său, și, prin el sau împreună cu el, cititorul, descifrează în creația din acești ani a lui Camil Petrescu mai întîi fireștile căutări (nuvelistica), apoi și cristalizările, în forme din ce în ce mai limpezi și mai bogate care închid în fermitatea liniilor lor răspunsul la numeroase și nu puțin dramatice incertitudini și căutări. Acestora, cum se știe, arta sa mai veche (teatru și proză) nu ajunsese nici pe departe să le dea o dezlegare care să-l pună pe scriitor de acord cu sine însuși. Între acestea, întrebările cu privire la locul și rostul intelectualului — artist și gînditor — în viața poporului său, ori, într-un cadru mai restrîns, în societatea vremii sale, au stat permanent pe primul plan în preocupările scriitorului.

Apelînd la formule care toate au în vedere aspirația spre armonie și împlinire (aspirație strîns legată, indiferent de rezultate, la eroii lui Camil Petrescu de ideea de luptă, de proces dramatic), critica noastră mai nouă a surprins cu maturitate ideologică și uneori cu nuanță, decalajul tragic, manifestat în forme felurite în creația din trecut a scriitorului, dintre idealul etic al unor eroi activi, ce-și fac o datorie din a interveni în viață, și posibilitățile practice de acțiune, cadrul concret de manifestare. Sensul acestui decalaj e limpede: într-o lume constituită, în structura căreia peste fondul de apucături feudal-balcanice s-au suprapus specific legile junglei capitaliste, împotrivirile de tipul singularizării unor eroi ca Gelu Ruscanu sau Ladima sînt sortite unor tragice înfrîngeri, iar partea rezervată lor e derizoriul și chiar penibilul. În pofida iluziilor pe care gînditorul Camil Petrescu le-a putut nutri într-o anumită vreme cu privire la posibilitatea de organizare a intelectualilor în vederea unor acțiuni proprii, observatorul scrupulos care a fost romancierul, a interzis teoreticianului orice amestec subiectivist în deducerea și degajarea sensurilor din fapte, după alte legi decît cele impuse de însăși viața. Obiectiv și subiectiv, opera de creație a lui Camil Petrescu reprezintă un lucid și fără iluzii examen al sterilității individualismului, al luptei de unul singur, și dacă autorul ia partea eroilor săi, aceasta nu face decît să accentueze și mai mult tragicul unor zbateri la capătul cărora întrevedem doar renunțarea și ratarea. Pentru că perimetrul în care se mișcă acești eroi e mult prea îngust, iar obiectivele pe care și le propun sînt reduse exclusiv la orgolioasa dar foarte vulnerabila pornire de a zgudui un „stîlp" sau altul al societății strîmb alcătuite. Pe terenul de luptă pe care ei înșiși și l-au ales, nu-i de mirare că eroii amintiți se găsesc repede izolați și făcuți inofensivi, după un sistem care funcționează fără greș.

Bineînțeles, problematica operei lui Camil Petrescu nu se reduce la atît, și chiar formulările de mai sus sînt departe de a voi și de a putea să cuprindă întreaga complexitate a problemei în cauză. E semnificativ totuși faptul că în nuvelele sale scrise în primii ani după Eliberare, Camil Petrescu a ținut să opună încă o dată eroi de tipul lui Ladima sau Gelu Ruscanu adversarilor lor din totdeauna, acum însă într-un spirit care dă pe față insuficiența vechilor soluții și necesitatea de a găsi căi noi. Astfel, lui Ladima, sublocotenentul proaspăt întors din război, din **Cel care plătesc cu viața**, greva tipografilor din 1918, spectacolul solidarității proletare întîmpinată cu gloanțe de stăpînitori, îi revelează concret, fără echivoc, existența a două lumi opuse și conflictul ireconciliabil dintre ele, și ca atare, iluzia sa de pînă atunci de a se găsi într-o lume unică, în care poziția de opozant și de cenzor își avea nu numai justificarea unui soi de avangardism ci și o noblețe a ei, se prăbușește definitiv: „Circulația se și restabilise și cei ce posedau și voiau să posede și mai mult, își duceau spre voluptate, cu dichisuri, capetele lor dulci, cu cioc și gheare de uliu. Ladima înțelese și mai adînc în ce fel de compartimente, fără comunicare între ele, iremediabil opuse, se desfășoară istoria și se simți rătăcind între două lumi, cu un sentiment de condamnat, cu ochii arși de viziunea acestei „frumoase zile" de decembrie" Nu este acesta decît un început de trezire pentru erou, dar simbolul închis în nuvelă (descifrat cu finețe de Ov. S. Crohmălniceanu) sugerează că în ceea ce-l privește pe autor el a tras concluzii limpezi din examenul istoriei, care-l îndreptățesc să califice izolarea intelectualilor săi drept un fenomen de surditate socială.

Pe un alt plan, ziaristul intransigent Ladima, din nuvela **Mănușile**, are surpriza de a constata că unul din matrapazlîcurile denunțate de el în paginile ziarului a devenit prin însuși acest fapt un bun și o metodă colectivă, și că furia produsă de articol celui demascat e cauzată de faptul că „i s-a vîndut ideea" Crisparea și rictusul amar, trăsături familiare eroilor din trecut ai lui Camil Petrescu, au cedat locul — după cum se vede — unei dezabuzări amuzate, indiciul unei altfel de treziri la realitate care în nici un caz nu l-ar mai putea împinge pe acest nou Ladima la sinucidere

Simptomatic e și interesul manifestat de scriitor în nuvelele sale pentru cazurile de mistificare, cărora le cad victime aceiași eroi probi ai săi, dezarmați prin însăși buna lor credință, veritabili donquijoți, care — „suflete tari" — nu concep lupta decît tot după codul cavaleresc, cu forțe ale răului de aceeași tărie. Dar „tăria" adversarului stă nu o dată în lașitatea lui, în echivoc și mistificare. „Boierul Dinu" **(Moartea pescărușului)** și-a creat o mască de bonomie și generozitate, de iubitor neobosit al frumosului, după care se ascunde însă un sadic și un grosolan sufletește. Dezvoltată, această schiță de portret îl va duce pe scriitor la realizarea neuitatei creații care este postelnicul Medelioglu din **Un om între oameni**.

Interesantă deși inegală, nuvela **Turnul de fildeș** trăiește printr-un alt personaj mistificator, pictorul Paul Lomanesco „Operele" fostului fecior de casă devenit pictor la modă, prilejuiesc autorului atîtor eseuri și pamflete despre artă pagini exemplare de demontare minuțioasă a mediocrității care trece drept valoare, pagini pentru care l-ar putea invidia nu puțini critici plastici... Nimicnicia personajului, care ascunde un egoism de beton sub atitudini de slujitor al turnului de fildeș, e demonstrată pas cu pas prin pătrunderea necruțătoare în lumea ifoselor artistice, a gesturilor gratuite, a reacțiilor nebunatice...

Nuvelistica lui Camil Petrescu marchează în creația sa o evidentă fază de tranziție: vechea problematică e amendată în cîteva puncte nevralgice, dar cititorul simte că încă nu s-a spus totul, mai bine zis, că deschiderea spre un nou orizont de înțelegere de care beneficiază aceste nuvele, trebuie să ducă spre descoperiri cu adevărat substanțiale.

Piesa **Bălcescu**, începută în 1948, tipărită în 1952, reprezintă întîia afirmare de anvergură a scriitorului după Eliberare. Dar opera hotărîtoare, care include într-însa și semnificațiile celei dintîi, este fără îndoială romanul-epopee **Un om între oameni**.

Privit — imediat după apariție — poate prea mult ca o amplificare și o prelungire pe plan epic a piesei **Bălcescu**, romanul **Un om între oameni** începe, în ultima vreme, a fi considerat și în specificitatea sa de roman istoric profund original și novator În această privință romanul nu și-a dezvăluit nici pe departe toate valențele. E deajuns să spunem pentru moment că opera aceasta întrunește intuiții premonitorii în prezentarea vieții țărănești și că mahalaua bucureșteană în plin proces de constituire — e prefigurată în liniile ei directoare care permit să recunoaștem într-însa atît lumea în care se vor mișca ipistații caragialieni, cît și, mai tîrziu, în alt veac, lumea din **Groapa** sau din **Facerea lumii**. Nu s-a scris încă un roman al marilor mișcări de mase care au precedat și au făcut cu putință 6 martie 1945, dar cel care îl va scrie nu va pregeta desigur să se adreseze acestui izvor suplimentar de cunoaștere în care psihologia patriotului bucureștean a fost atît de viu și precis surprinsă. Există, apoi, în romanul **Un om între oameni** (lucru care într-o piesă nu era cu putință) un interes covîrșitor de a reconstitui — nu arhivistic, nu muzeistic — viața și ambianța specifică a celor mai diverse categorii și chiar nuanțe sociale, de a le fixa „în fluxul cel mare al concretului" (formula e a scriitorului) și în plasma duratei, cu schimbările și neprevăzutul ei întipărite în liniile feței, în felul de a fi și în mentalitatea eroilor în îmbrăcăminte și în tot ce ține de înaintarea veacului. În aceste preocupări identificăm de fapt concepția scriitorului cu privire la autenticitate, căreia el îi deschide cu acest prilej un nou cîmp de acțiune. „Luptam — scrie autorul cu privire la acest aspect — să privesc lucrurile necontenit ca și cînd eu aș fi fost contemporan cu ele și să le povestesc autenticitatea concretă și asta nu era posibil decît în forma nudă, din punct de vedere epic. De aici efortul uriaș pe care l-am făcut pentru a avea totdeauna faptele în față ca prezente /.../ A realiza, mai ales într-un roman istoric, o prezență concretă este excepțional de greu" **(Opinii și atitudini**, p. 286) În treacăt fie spus, în această concepție nu-și găsește cîtuși de puțin prețuire acea practică a unei anumite literaturi de evocare istorică în care materialul e parcelat jurnalistic în mari și sonore categorii simbolice, cărora faptele le sînt simple ilustrații

Cu această metodă care presupune o documentare minuțioasă, dar și grija ca schelele documentării să fie îndepărtate de îndată ce pagina a prins viață, Camil Petrescu ne-a dăruit o operă în care revoluția nu e doar evocată sau demonstrată, ci se naște și crește o dată cu oamenii, o deducem din gîndurile și faptele lor, ea devine la un moment dat singurul lor aer respirabil și se transmite generațiilor ca o însuflețire cîștigată.

Aceasta e și cauza pentru care autorul nu s-a limitat la o categorie sau alta, ci a ținut să facă din opera sa o vastă epopee a vieții poporului, în care starea de spirit publică e dedusă, fără rest, din fapte. Puține sînt în roman scenele de așa-zisă anchetă socială, discuțiile cu fața spre cititor, în care epicul e subordonat intenției de a dovedi o anumită stare de lucruri. Cîteva dintre acestea sînt împrumutate din piesa „Bălcescu" și se poate spune că ele distonează în ansamblul romanului. De altfel, cui o citește, imediat după roman, piesa aceasta îi apare întrucîtva rezumativă, consecință a preocupării autorului de a acoperi un număr prea mare de fapte. Apoi, multe replici — din nevoia de a face cunoscute întîmplări petrecute înafara scenei — devin ele însele niște rezumate expozitive cu toată abilitatea autorului de a integra narațiunea în fluxul dramatic.

Fapte — într-un roman — însemnează însă evenimente, întîmplări, destine, neprevăzuturi, însemnează, altfel zicînd, viață autonomă, adică neilustrativă. Însemnează, în ultimă instanță, **structuri** evoluînd lent spre o împlinire, spre rodire. Or, tocmai în acest punct se dezvăluie marea capacitate a scriitorului de a trăi idei în fapte, de a mina în fruct, în semințe altoiurile. O astfel de structură este în roman Bucureștiul de epocă în care se ivesc primele tulpini de conștiință progresistă (la diferite nivele), Bucureștiul petrecerilor boierești, al plimbărilor galante la șosea, dar și al intrunirilor „Frăției" camuflate sub îndeletniciri literare. O structură deosebită alcătuiește lumea tabacilor și a oborenilor, medii investigate atît de aproape, încît scriitorul aduce în raza lui vizuală detalii infinitesimale, cum ar fi distracția duminicală cu smeele a lui Damian Tabacul sau traiul în familie cu socrii hrăpăreți și cumnate parazitare a celuilalt tabac. Dumitru. Lumile acestea nu sînt impermeabile, o circulație vie — favorizată de prilejuri de viață palpabile, spontane — înlesnește apropieri revelatoare. O structură deplin închegată alcătuiește mai cu seamă traiul oamenilor de la Zăvoiul Dihorului și Vadul Rău, din preajma Găeștilor, urmăriți de scriitor mai de aproape, pe distanță a două generații, din anii răscoalei lui Tudor, pînă după 1848. A făcut bine scriitorul că a dezvoltat această direcție a romanului (care în piesa joacă un rol neînsemnat) sau, dimpotrivă — cum socotește D. Micu —, „crimpeiele" înfățișînd „crizele sufletești ale unei femei rea de muscă, Sultana" sînt parazitare? Adevărul e că, exceptînd o seamă de panouri explicative de prisos, unele împrumutate din piesă, cum ar fi scena scoaterii butucilor din vadul riului etc., tot ceea ce e strîns legat de destinul personajelor-țărani devine esențial și capătă valoare de cunoaștere, semnificație. În fond, scriitorul face sensibilă noțiunea — cam șterasă pentru contemporanii săi — de clăcaș, proiectînd-o pe fundalul veacului revoluționar, dar acesta e numai un aspect al problemei, cadrul ei general. O intuiție a vîrfului excepțională, asociată capacității de a distinge forme și categorii stilstice conferă, în realitate, acestor pagini caracteristici de generalizare filozofică. Ele ne permit, bunăoară, să surprindem legătura secretă dintre dragoste, haiducie, joc și cîntec — expresii deopotrivă ale exuberanței și setei de împlinire liberă ale țăranului de-a lungul secolelor, de împilare, după cum înțelegem și că de la aceste forme „vegetative", de afirmare a libertății, trecerea la o înțelegere superioară a formelor de rezistență și de luptă este nu numai posibilă, dar și necesară. (De ce n-am vedea în „crizele sufletești" ale Sultanei cea rea de muscă o manifestare maladivă — cu semnificație simbolică — a dragostei împinsă dincolo de limitele firești, statornicite și acceptate, ale codului de comportare țărănească, o manifestare ce și-a depășit scopurile, într-o perioadă cînd satul e prins într-o încleștare mai gravă? Iar în sfîrșitul Sultanei — care, greu bolnavă, aprinde hanul unde se retrăsese oastea turcească — înțelegerea finală a unor noi datorii, menită a o readuce printre ai săi?). De aici, desigur, locul însemnat pe care-l rezervă romancierul tradiției pandurilor, mai tîrziu taberei lui Magheru, precum și, ca o apoteoză, rezistenței armate — organizată de foștii ostași din tabăra de la Riureni împotriva invadatorilor turci. Nu e, desigur, o simplă coincidență, faptul că **puterea armată** — o idee forță a lui Bălcescu — capătă efectiv viață, multiplicîndu-se în zeci de situații în romanul lui Camil Petrescu, deopotrivă cu cealaltă convingere a revoluționarului — încrederea nețărmurită în forța și eroismul poporului.

Exemplar de elită al acestui popor sau, mult mai bine: „om între oameni" — Nicolae Bălcescu este în același timp și personajul cel mai reliefat al romanului, pe o linie care păstrează din piesă preferința pentru modul de caracterizare dialogat, adică prin mijlocirea replicii de efect, a intervențiilor hotărîtoare destinate să schimbe cursul nefavorabil al unui proces, opinia șovăielnică, lipsită de principii diriguitoare, să mobilizeze și să fortifice. Romancierul nu se limitează însă la aceste moduri de a ni-l apropia pe erou; am putea chiar spune că situațiile de solilocviu care-l surprind într-un joc mai liber și mai spontan al gîndurilor, sînt adesea mai relevante și în tot cazul inedite. Astfel de situații nu sînt prea numeroase, dar ele îmbogățesc substanțial subiectivitatea personajului. Bălcescu meditînd la Telega la faptele de eroism din trecut și încercînd să-și limpezească felul de eroism ce se cere unui revoluționar, la Constantinopol detestînd din tot sufletul alcătuirea putredului imperiu, pe drumurile Ardealului reflectînd la scopurile revoluției și deplingind neînțelegerile dintre cele două națiuni, la Budapesta trăind emoții de părinte în fața unui copil străin, pentru a afla că băiatul său e altul și nici nu se mai află în oraș — iată numai cîteva din situațiile care întregesc cunoștințele noastre asupra eroului. E poate de regretat că scriitorul n-a imaginat un dialog mai susținut și prilejuri mai numeroase de întîlnire cu ceilalți protagoniști în pericada de pregătire a revoluției (Ghica, Bolintineanu, Bolliac, Eliade etc.), pentru ca această epocă de efervescență a ideilor și de cristalizare a unor convingeri să apară mai din plin în fața ochilor noștri și înșiși protagoniștii mai reliefați.

Prin Bălcescu, opera lui Camil Petrescu se îmbogățește cu un nou tip de intelectual, nu deosebit ca structură temperamentală de ceilalți eroi ai săi: Gheorghidiu, Rusceanu, Ladima — naturi febrile și nervoase — și, mai ales, cum remarca într-un foarte interesant articol Șerban Cioculescu, apropiat pînă la consonanță de tipul temperamental al însuși autorului. Ars de idei și stăpînit de demonul lucidității este și Bălcescu, asemenea eroilor pomeniți. Ceea ce-i deosebește structural de aceștia este însă faptul că idealurile pe care le slujește sînt una cu acelea de loc abstracte, profund omenești și întrutotul legitime ale colectivității, iar luciditatea devine o forță supusă, care-l ajută să minuiască fără tremur bisturiul, pentru a despărți ceea ce-i sănătos de partea cangrenată.

La rîndul lor, acestea toate nu sînt decît efectul excepționalului efort al scriitorului patriot care, ajungînd la înțelegerea profund dialectică a proceselor istorice, a izbutit să înalțe un fragment din lupta poporului nostru pentru libertate la demnitatea artei.

CORNEL REGMAN

SCRIERI:

PROZĂ: **Cei care plătesc cu viața**, nuvelă, 1948; **Turnul de fildeș**, nuvelă, 1950; **Nuvele**, Biblioteca pentru toți, 1953; **Nuvele**, 1956 (ultimul volum este cel mai cuprinzător și conține nuvelele publicate anterior: **Cel care plătesc cu viața, Mănușile, Moartea pescărușului, Turnul de fildeș, Un episod**); **O seară cu masă bună și iubire**, în vol. **Nuvele inedite**, Edit. Adevărul, f. a.; **Un om între oameni**, roman, vol. I, 1953; vol. II, 1955; vol. III, 1957 (romanul a fost reeditat și în colecția **Biblioteca pentru toți**, în 5 volume).
TEATRU: **Bălcescu** (1953); **Caragiale în vremea lui** (1957) — amîndouă piesele alcătuind vol. IV **Teatru**, Edit. pentru lit., 1959.
PUBLICISTICĂ: **Opinii și atitudini**, antologie și prefață de Marin Bucur, E.P.L., 1962 (cuprinde și articole scrise după Eliberare, dintre care semnalăm: **Cum am scris romanul „Un om între oameni"**, interviu și **Despre romanul istoric**).

SCRIERI DESPRE (selectiv):

Ov. S. Crohmălniceanu, **Scinteia**, nr. 2823 (1953) (despre vol. de nuvele); M. Gafița, **Gazeta literară**, nr. 1, 10.III.1954 (despre **Un om între oameni**, vol. I); N. Tertulian, **Transformarea concepției asupra istoriei în opera lui Camil Petrescu**: De la „Danton" la „Bălcescu" și „Un om între oameni", **Viața românească**, nr. 7, 1954; G. Horodincă **Gazeta literară**, nr. 52, 24.XII.1957; D. Solomon, **Problema intelectualului în opera lui Camil Petrescu**, Mica bibl. critică, 1958; Dumitru Micu, cap. **Romanul istoric de reconstituire științifică**, în vol. **Romanul românesc contemporan**, 1958; P. Marcea, **Luceafărul**, nr. 4, 15.II.1960; E. Elvin, **Camil Petrescu**, monografie, 1963; Al. Rosetti și Liviu Călin, Prefață la ediția **Un om între oameni**, 5 volume; George Ivașcu, în vol. **Momente ale revoluției culturale din România**, 1964 (cap. **O temă majoră; evocarea trecutului de luptă revoluționară a poporului**, p. 110—112); Șerban Cioculescu, **Recitind „Un om între oameni"**, **Gazeta literară**, nr. 30, 23.VII.1964; Lucian Raicu, în vol. **Literatură și contemporaneitate**, 1964 (despre „Un om între oameni", p. 311—313); Lucian Raicu, Camil Petrescu, „Un om între oameni", **Luceafărul**, nr. 17, 30.VIII.1964; Ov. S. Crohmălniceanu, în vol **Literatură și contemporaneitate**, 1964 (despre nuvele și despre romanul **Un om între oameni**, p. 451—452) și Paul Georgescu, **O privire asupra prozei românești contemporane** (despre Camil Petrescu, p. 135), **Viața românească**, nr. 8, 1964.

Scrisoare deschisă

Tov. George Ivașcu,
Tov. Ioan Grigorescu,

Aș putea să vă scriu cîteva rînduri lacrimogene, cum se poartă la unii autori în ultima vreme, să vă declar că „concedierea" mea de la rubrica „Sport" a Contemporanului m-a surprins, dar, crede-mă, nu reușesc nici măcar acum să fiu ipocrit. Nu m-au surprins nici „cele două scrisori de la cititori" (ce cîndat lucru, cum apar la timp voluntarii să apere pe cei ce lovește în lipsă!) și nici „intervenția" de la pag. a III-a a tov. Tudorică, în care s-a desfeptat subit polemistul.

Dar să facem mai întîi o precizare!

Cititorul neavizat ar crede că plictisiți de atîta literatură cîtă am făcut 5 ani în coloanele săptămînalului dv. v-ați gîndit că ar fi bine să angajați un „specialist" (gata să termine cu „metaforele" și, cu „figurile de stil") în stare să repare ceea ce se mai poate repara. Și specialistul a și apărut, în persoana tov. T. Mazilu:

Tov. Ioan Grigorescu,
Tov. Ivașcu,

Aveți humor!

Dar mai bine să vedem cum stau în realitate lucrurile. Cum scriam în Tribuna de joi, plictisit să tot fiu înțepat cînd de directorul revistei, cînd de redactorul ei șef, mi-am găsit un alt sălaș. Asta v-a iritat într-atît încît ați ținut să confund cu orice chip Contemporanul cu un ziar de tristă amintire, lucru pe care nu-l fac. Rămîn însă la părerea că numai un cunoscut și compromis gazetar din trecut obișnuia să se despartă astfel de redactorii săi pîndindu-i la colț de stradă între Sărindar și Matei Millo, aruncîndu-i în canal și sculpînd pe cadavrele lor. Procedeul dv. ar putea părea nou, dacă n-ar fi jalnic! Colaborează mai departe că te tai! sună secret printre rînduri, altfel, mîine, poimîine, la Cronica literară o să-ți contestăm talentul (cu procedeul ăsta m-am și obișnuit), iar peste un an, poate chiar că o să te dăm afară din literatură!

Mărturisesc că numai răbdarea mă oprește să scriu tot ceea ce simt acum. „Contemporanul" nu e la prima „concediere" de acest gen. Scriitori mai ilustri au fost jigniți aici și pe urmă au fost consumate toate depozitele de tămîie ale Mitropoliei ca să fie împăcați. În ce ne privește pe noi trei, nu cred ca vreodată în viață să mai avem de-a face, cel puțin în chestiuni literare.

Nu rămîn al dv.
EUGEN BARBU

ERATĂ: În „Tribuna" din 11 febr. în loc de „Au fost cîndva tehnicienii și însuși Președintele Federației de Fotbal, tov. Gică Popescu se va ocupa de pregătirile lotului național!" se va citi cum e normal: „Au fost schimbați tehnicienii și însuși tov. Gică Popescu se va ocupa de pregătirile lotului național!" (greșală de transmisie telefonică)

În „Contemporanul" din 12 febr la rubrica „Sport" de T. Mazilu în loc de: „Poate adversarii au o zi proastă, poate face Pîrcălab o cursă pe extremă, ratează el un 11 metri, înscriem noi un 11 metri" se va citi: „Poate că adversarii au o zi proastă, poate că face Pîrcălab o cursă pe extremă..., cum e gramatical.

Cît privește ratarea unui 11 metri de către ...el, lucrul nu e posibil pentru că lovitura de pedeapsă nu se execută în colectiv, (altceva ar fi fost dacă se scria pe rămînește „poate că ratează echipa lor un 11 metri").

Eveniment

La Editura pentru Literatură vor apărea în curînd primele volume din seria „Scrieri" de G. Călinescu, o nouă ediție a romanelor „Cartea nunții" și „Bietul Ioanide". Înregistrăm aceasta cu satisfacția participării la un eveniment cultural, pe care G. Călinescu îl sporește cu prezența sa de artist cu darul unic al cuvîntului desăvîrșit.

LIVIU CĂLIN

Miraculoase ecranizări proustiene

Rene Clement, ne informează Contemporanul (28 ianuarie 1963, p. 5), intenționează să transpună pe ecran unul din romanele lui Proust Strada Swann. E vorba oare de alt roman decît Du cote de chez Swann, și intitulat Rue Swann? Pe semne că da, de vreme ce în continuare citim că Luchino Visconti a avut și el intenția „de a înfrunta pe calea aparatului de filmat unul din ciclurile proustiene — în căutarea timpului pierdut". Care regizori se vor ocupa de celelalte nenumărate cicluri proustiene? Iată o armonioasă și discretă îmbinare între informația cinematografică și senzaționala descoperire literară.

Marginalii la un interviu

...se intitulează judicioasul articol al lui Radu Enescu (Tribuna din 4 februarie 1963), din care desprindem două pasaje. Radu Enescu se referă la un interviu dat de M. Preda Contemporanului: „E perfect adevărat că Franz Kafka nu constituie o apariție total discontinuă și singulară fără putința unor analogii în literatura germană. Marin Preda însuși îi recunoaște doi precursori — din moment ce concluzia este că F. Kafka n-a apărut din neant — precursori care au contribuit la gestația problematicii sale, pe Heinrich von Kleist și Hans Fallada. Dacă Fallada nu poate fi invocat în această ordine de idei pentru simplul motiv că opera sa citată datează dintr-o perioadă mult după ce Kafka își încheiase socotelile lumești (și vîlvi mai primesc sfaturi de la morți în spiritism, operațiunea inversă însă e imposibilă) nici invocarea lui Michael Kohlhaas cu un analogon tutelar al criticii kafkiene împotriva birocratismului nu e tocmai fericită".

Concluzia lui Radu Enescu sună clar: „Așa că uneori nu numai acelui legendar Caliban, care își deranjează pe unii în reverii și le transformă în cosmaruri kafkiene, îi incumbă îndeplinirea unor mărunte obligații școlare!"

Într-adevăr, nu acesta e Eminescu!

Cronica plastică poate deveni uneori eficace (spărăm!) polemică, ne aduce aminte Dan Hăulică cu un excelent articol (Contemporanul, 5 februarie 1965). Comparația între unica statuie a lui Michelangelo și duhul gips al lui Baraschi se dovedește revelatoare. Dacă în macheta expusă în Cișmigiu abundă coincidențele de inspirație (există, bineînțeles, precizează, cu justificat sarcasm, Dan Hăulică și cîteva diferențe: de pildă statuia noastră — Eminescu — nu poartă coif, ca Lorenzo de Medici. Iar palma întoarsă acolo în afară — detaliu imprevizibil și genial — este aici corectată, depusă moale și comun pe coapse".

Va fi urmat acest articol de alte asemenea luări de poziții? Nu ne îndoim, întrucît ocazii... s-ar mai găsi.

Semnalăm

Semnalăm, în Gazeta literară, din 28 ianuarie 1963, cîteva poezii remarcabile de Ștefan Aug. Doinaș. Mai cu seamă două dintre ele, Teiul și Poetul atrag atenția prin distincția meditației lirice. Iată începutul poemului Teiul, dedicat lui M. Eminescu, și scris în metru antic: „N-am putut să-l știu niciodată singur. / Nalt, pietos, cu creștetul ars de fulger, / trunchiul lui fosnind refăcea tiința / codrului veșnic".

Fără să fie în ansamblu ceea ce se numește un număr perfect în Gazeta literară din 4 februarie a.c. putem citi o serie de articole interesante. Atrage atenția în primul rînd, în cadrul discuției despre realism, contribuția lui Edgar Papu, intitulată Realismul și purismul estetic. Semnatarul articolului discută problema realismului proiectată pe fundalul istoriei filosofiei. Dacă realismul ca atitudine, spune autorul, a existat în toate timpurile, abia după ce influența raționalismului cartezian și a empirismului englez a început să-și dea roadele, s-a putut vorbi de un realism modern, mai degrabă de un evidențialism. Spre deosebire de realism, care înseamnă deschidere către real, evidențialismul se mărginește la înregistrarea superficiei evidente a realității. Dar această mărginire și, mai ales, erijarea ei în dogmă duce la purism estetic. Pentru evitarea purismului Edgar Papu propune dozarea homeopatică în sinul realismului evidențialist a unor procedee de altă natură, de pildă a unor elemente fantastice. Fundamentul realist al operei de artă nu este, în acest fel păgubit, ci, dimpotrivă, cunoașterea completează și realității se îmbogățește.

Valeriu Cristea, care devine din ce în ce mai interesant în critica noastră contemporană, semnează un articol despre proza timpului: Coordonate noi. Caracterizările sînt în general juste, deși poate că dozări mai atente ar fi dus la corectări în ce privește ierarhizarea valorilor: dar ce e mai greu decît să fixezi — în critică — protocolul și evoluția în curs! În locul lui Valeriu Cristea noi am fi prețuit mai mult proza lui Ștefan Bănulescu, a lui Sinzianei Pop și a lui Constantin Georgescu, în timp ce pe Sorin Titel l-am fi socotit mai anemic. Reținem însă pledoaria lui Valeriu Cristea pentru o beletristică de idei, care ar completa peisajul literaturii noastre și îi înțelegem perfect nostalgia după un adevărat roman-eseu.

În Cronica literară, Ov. S. Crohmălniceanu se ocupă de volumul Virful cu Dor, al lui Andrițoiu. Pe un ton în general elogios cronica e interesantă mai ales cînd se ocupă de chestiuni ale măiestriei.

Din volum cronicarul reține „Ritmi folclorici" și „Dodecameronul".

O reușită a numărului este articolul curajos semnat de Valerian Sava despre trista situație a scenariului cinematografic actual. Dorim ca criticile sincere și justificate cuprinse în articol să găsească ecou la redactorii — faimoși pentru inerție — de la Studioul București.

Petru Vintilă semnează un comentariu entuziast. Aere perennius! Cronica sportivă a lui Fănuș Neagu face o violentă (pe bună dreptate) critică a echipei Dinamo București.

Beletristica se prezintă însă mai slab. În afară de un reportaj-interviu despre sculptorul Vida Geza, semnat de Mihai Negulescu, proza revistei se reduce la două schițe de Ștefan Luca și o miniatură de Ieronim Șerbu. E drept însă că poezia beneficiază, pe prima pagină, de versuri ale lui Arghezi — un nobil sonet meditativ — și de un imn „La Italia", intitulat Curți la Roma, de M. Beniuc. Dintre poeziile lui Aurel Rău din pagina a cincea, Circuit și În fața tripticului lui Van Eyck, sînt scrise viu și modern, însemnînd un vizibil progres al poetului clujean.

TOMA PAVEL

Limba română 6/1964

Preocupările lingvistică contemporane se îndreaptă în ultima vreme, cu deosebit interes, spre direcțiile și metodele noi de cercetare a limbii. Studiul acad. Al. Rosetti „Despre glosematica lui L. Hjelmslev" care deschide numărul, prezintă critic o direcție a lingvisticii structurale, care definește limba ca formă, prin separarea de substanța ei. Analiza acestei orientări îi conduce pe autor la concluzia că separarea formei de substanță este „arbitrară și practic imposibil de realizat" și mai departe că „limba apare ca formă specifică de organizare a substanței". Problemele de gramatică sînt prezente în acest număr prin contribuția lui Victor Ioncu „Cu privire la morfosintaxa articolului". Încadrîndu-se în discuția încetată acum cîțiva ani asupra noțiunii de cuvînt, autorul propune o schemă de corespondențe a alfabetelor sîrbo-croate în limba română" de Mile Tomici propune, în vederea realizării unei transcrieri practice, o schemă de corespondențe a alfabetelor sîrbo-croate cu cel latin.

Mai sărăcă decît în numerele precedente, rubrica de limbă literară cuprinde o doua parte a studiului lui Adrian Marino „Iluminiștii români și problema cultivării limbii". Autorul urmărește concepția epocii despre cultivarea limbii, care-l apare ca punct prim și esențial al programului cultural iluminist.

Prin prezentarea unei ediții a „Alexandriei" („O ediție necunoscută a Alexandriei de G. F. Tepelea), recent descoperită în Banat se continuă preocuparea permanentă a revistei pentru problemele de filologie românească.

La rubrica de critică și bibliografie, Ion Ghețiе prezintă volumul „Eminescu-Proză literară" ediție îngrijită de Eugen Simion și Flora Suteu, E.P.L., 1964.

Numărul nu are în ansamblu consistența altor fascicole ale revistei. Am sugera, dat fiindcă „Limba Română" se adresează unui cerc larg de cititori, sporirea numărului de articole de limbă literară și stilistică, acestea din urmă absente cu totul în ultima vreme.

O ultimă observație Pînă cînd titlul revistei va continua să fie „Limba Română" și nu „LIMBA ROMÂNĂ". cum ar fi firesc?

MARIA MĂRĂCINESCU

Satul era pentru mine o zonă de minunate interferențe: aci realitatea, cu temeiurile ei palpabile, se întîlnea cu povestea și cu mitologia biblică, ce-și aveau și ele certitudinile lor. Îngerii și Tartarul dracilor, cu puii săi negri, erau pentru mine ființe ce populau însăși lumea satului. Trăiam palpitînd, și cu răsuflarea oprită cînd de mirare, cînd de spaimă, în mijlocul acestei lumi. Într-o după-amiază de Duminecă, mi se furișă în odaie Vasile al Bănățeanului. Avea o înfățișare topită și carecare sfîrșeală în mișcări. Pe un ton ce-l apucă țăranii cînd vorbesc despre lucrurile oculte, el îmi împărtăși că ai lui sînt plecați de-acasă, și că în tinda lor se petrec lucruri necurate. Încercai cu o încruntare din sprîncene să-mi redobîndesc luciditatea, pe care mi-o submina glasul lui Vasile, și cerul amănunte. Vasile îmi arăta că în tinda lor s-a lăsat o besnă cum de obicei nu este la acest ceas în alte zile, de unde închelerea că diavolul s-a ascuns în încăperea aceea, alungat de clopotele Duminecii. Am plecat împreună, luați de fiori pe la șale, spre ograda cu pricina. Dar ne-am ingrijit să mai stîrnim din vecinătăți încă vreo alți douăzeci de copii. A pus mîna, fiecare pe ce-a putut, și am purces cu furci, toiege, căldări, vătrale, răsteie, ca să dăm în front compact năvală în ograda lui Vasile, cu un iureș de trib din dumbrăvile negre ale Africii. Zeci de brațe s-au ridicat și au izbit cu toată puterea în ușa, în dosul căreia bănuiam ascuns duhul besnei. Loviturile erau însoțite de strigăte nearticulate și de asurzitoare zgomote de metal. Buzduganul năzdrăvan nu-l vedeam, dar îl simțeam lucrind printre noi. Se iscase în noi ca o magică furie, ca o sacră beție, ce ne da îndrăzneala de necrezut de a înfrunta nevăzutul și de a grăbi deznodămîntul. Ușa ceda, stărîmată. În tindă nu era nimic. Doar o rază de lumină vie, cădea pieziș pe-un perete, ca un semn în ața căruia și ostenelile noastre trebuiau să cadă dezlegate.

Cam din același timp mă urmărește și amintirea unei zile cînd am pus la încercare cerul. Umblînd odată pe uliță cu ochii în sus, am băgat de seamă că cerul venea tot cu mine. Zenitul se mișca din loc — ținîndu-se neîntrerupt deasupra mea! Era o descoperire cu totul nouă, pe care mă simțeam obligat să o păstrez ca un mare secret în cel mai ascuns ungher al inimii. Începeam să-mi tălmăcesc viitorul, pe linia de vis a acestei descoperiri, încît pentru nimic în lume, nu m-aș fi încumetat s-o împărtășesc și altora. În fiecare zi puneam zenitul — la încercare, dacă se mai ține pe urmele mele sau nu. Aș fi fost fără îndoială dezamăgit de moarte, să fi aflat într-o zi că zenitul mă trădează. Și continuam să țin taina sub trei lacăte și șapte peceți. Totuși, odată, în răgazul dintre două jocuri, îi spun lui Adam al Vicii, cît de ales este creștetul meu, sub tăria cerului. Numai decît Adam își ridică și el ochii — și o ia razna. Pe urmă se întoarce și-mi zice: „Și cu mine vine cerul!". L-am privit cu un zîmbet de milă, cu îndoială apoi, și pe urmă cu nedumerire. Adam își întărea cele spuse cu un „zău curat", formula curentă a jurămintelor în sat. „Zău curat — nu minți?" îl mai întreb eu o dată, cu toate că știam că orice asemenea întrebare era de prisos. „Zău curat — că nu mint" făcu încă o dată Adam, c-o hotărîre ce mă rușina. Formula era pentru noi prea sacră, decît să mai fi putut sta la îndoială. Eram dezolat că nu mă dovedeam a fi singurul ales, dar în aceeași clipă un alt gînd mă îndruma către o nouă încercare. „Ascultă Adam, fii zic, tu s-o iei pe uliță în sus, eu o iau pe uliță în jos. Dacă cerul se ține, cum zici, și vine și cu mine, cum zic, atunci crapă și zărim ce-i acolo înăuntru. Poate că o să vedem chiar îngerii..." Și Adam, îndueplecat și el de logica mea, ce părea încheagată, și fără greș, o luă pe uliță în sus, iar eu pe uliță în jos. După ce mințuirăm sute de pași, fără de a auzi nici un pocnet de grinzi cerești în înalt, ne oprirăm. Tăria albastră nu s-a despicat. Ne-am apropiat iarăși unul de celălalt. „Mergea cerul cu tine?" îl întreb. „Mergea" zice Adam. „Și cu mine mergea", răspund eu, „dar atunci de ce nu crapă în două?".

Citeodată Tata, cu sufletul ridicat de subsori ca de-un senin capriciu, își aducea aminte de treburile gospodăriei, de lucrurile cîmpului, de semănat, de cosit, de secerîș, de viitorul culeș al viilor. Îi plăcea să mă ia cu el, mai ales cînd trebuia să supravegheze felul muncii și sporul lucrătorilor tocmiți cu ziua. Într-o dimineață de primăvară — lumea părea o imensă explozie de lumină — am plecat amîndoi la ville de pe Coastă, — unde aveam „oameni și muieri" la „sapă". Ne-am îngrijit să luăm cu noi și merinde, într-o traistă, căci aveam de gînd să stăm la vie pînă pe seară. Iarba era înaltă și plină de rouă. Cît a ținut calea pînă sub poalele coastei, se vedea ici și colo, atîrnînd pe firele de iarbă cîte-un nod de lichid spumos, alb, ca un scuipat. „Ce-i ăsta"? întreb eu pe Tata. „Ăsta-i scuipatul cucului" i zice Tata. „Păi, cucu scuipă?" întreb eu mirat. „De ce n-ar scuipa, răspunde Tata, cînd n-are altceva de făcut? Cucul cîntă și scuipă... ca feciorii care n-au de lucru... Uneori scuipă după copu, iar cei de-i nimerește nu mai cresc!". Atîta-mi trebui. Era o zi ușoară, cald învăluitoare, strălucitoare, cu soare! cît zarea. Dar ce folos și pentru cine, dacă ziua aceea era plină de cuci ce zburau prin vii și peste cîmpuri, peste cîmp, și prin desișuri, pînă-ar fi voit să încurce, cu zborul lor însuși, firul sorții între răsărit și apus. Ajunși la vie, izbutii să alung din cuget, pentru un ceas-două, această grijă, ce sta la pîndă, în pragul inimii. Cînd se făcuse pe la amiază, ne așezarăm, Tata și cu mine, în umbra unor pruni, la capătul viei. Îmbucarăm cu poftă din cele ce ne puse Mama în traistă. Tata se întinse apoi și adormi. Stam și eu, întins alături, dar somnul nu-mi trimitea nici o adiere. Auzeam depărtișor peste vii — un cuc. Cînta: cu-cu! cu-cu! Și după cîteva clipe s-auzea, ca scăpat de sub surdină, cucul — în altă parte: cu-cu, cu-cu! Era același. Se apropia: cu-cu! cu-cu! — Da, era limpede: se apropia. Urmăream cu respirația tăiată cîntecul înfricoșătoarei păseri, ce putea să-mi reteze creșterea în lungul drumului și să mă lase pitic în calea vieții. Din pom în pom, cucul venea adus de gîndul rău. Acum îi desluseam și zborul. Inima îmi tropotea pe drumul, fără apropieri și fără depărtări, al singelui. Apoi un trosnet de crengi uscate chiar deasupra noastră. Și dintr-o dată: „Cu-cu! cu-cu" — Tocmai în pomul nostru. Cu un țipat sălbatic de spaimă, mă aruncai peste Tata: „Desmetecește-te Tată, că mă scuipă cucu!". Tata se trezi zguduit de strigătul și de cutremurul meu „Ce-i cu tine?" mă întrebă, căutînd să se desfacă din mreaja somnului. Apoi, cuprinzînd situația, izbucni în hohote de rîs.

Dascăl pentru disciplinele filozofice la liceul Saguna era profesorul Iosif Blaga, rudă nu totma: așa de apropiată cu noi, cum se credea, dar căruia îi spuneam „unchiu". Unchiul Iosif era autor al unor manuale, printre cari o foarte iscusită alcătuire „Psihologie" și o remarcabilă estetică străină într-o carte intitulată „Teoria dramei". Teoria dramei era o materie ce se preda în clasa VII. Eu mi-o însușisem încă din clasa III pentru un uz particular și pentru criteriile de analiză ce le oferea pasiunea mea de cititor de piese de teatru. Teoria expusă de Iosif Blaga în manualul său își avea izvoarele în ideile despre dramă ale lui Hebbel. Speculațiile asupra tragicului ale marelui poet și teoretician, ele însele un rod mai lăturalnic al școalei hegeliene, fuseseră adaptate de unchiul meu la condiții impuse de scopuri didactice. Iosif Blaga analiza în manual drama antică și drama shakespeareană, ținînd în același timp seamă și de evoluția mai recentă a genului. Autorii săi preferați, mai noi, erau, se pare, printre cei străini: Ibsen, iar dintre români: Caragiale.

Unchiul Iosif, în dragostea, cu adevărat largă și caldă ce-o purta elevilor, obișnuia să organizeze, tot la cîțiva ani, cîte-o călătorie în Italia. Călătoria era pregătită timp de șapte ani cu inițieri încete, atît la istorie, cît și la literatură. Se proceda astfel: cînd unchiul Iosif devenea, prin rotație, diriginte la clasa I, desfășura înaintea elevilor programul viitoarei călătorii, ce se va face cînd același elevi vor fi în clasa VII. Dirigintele va avansa cu ei de la clasă la clasă, ținîndu-i sub oblăduirea sa. Elevii, fără a fi fost în vreun chip constrînși la aceasta, se angajau la o cotizație lunară de-o „coroană" la fondul viitoarei călătorii. Banii erau depuși, pentru spor, la o bancă.

În luna aprilie, 1911, bătea pentru o serie fericită de elevi, cari ajunseseră atunci în clasa VII, ceasul unei asemenea călătorii. Eu eram în clasa V, și nu făceam parte dintr-o serie „călătoare", încît nici un moment nu m-am gîndit că aș putea să prind și eu aripi pentru azururi mediteraniene. Cu unchiul Iosif aveau să plece, de astădată, și soția sa, Elena și fiica lor, Marioara. Marioara, verișoara mea, o fată deosebit de inteligentă și o adevărată cumulardă de virtuți, era înscrisă ca elevă particulară în clasa V. Eram deci colegi. Cu ea încheiasem cîndva un mare legămînt de prietenie, iar cam de-un an încoace lecțiile ni le preparam aproape zilnic, împreună. Ne înțelegeam ca niște frați. Mai erau vreo zece zile pînă la plecarea lor spre meleagurile italice. Într-o după-amiază, în timp ce se făceau ultimele socoteli și preparative în vederea călătoriei, se pare că unchiul meu a surprins în ochii mei ca o undă de tristețe jucăușă. Mă purtam într-adevăr cu un pic de melancolie că n-am să le mai aud glasul vreo patru săptămîni. Și mă gîndeam desigur și la atîtea splendori, pe care poate că niciodată n-am să le văd. Unchiul mă privi un moment și apoi zise cu duioșie: „Ascultă, cum am putea-o întoarce — să vii și tu? Iacă, am o idee — trebuie să-ți faci rost de aproximativ 120 coroane. Nu strică o încercare, bunăoară la Banca „Sebeșana" din Sebeș... Hotărîtor e acolo d-rul Elekeș, care a fost un așa de bun prieten cu taică-to... Știu că banca acordă diverse subvenții pentru treburi culturale... Scrie-i doctorului Elekeș, așa cum te pricepi, arătîndu-i despre ce e vorba... Cine știe — poate că-ți aprobă suma!. Ideea mi se păru la început cam disperată. Totuși am cedat sugestiei și am scris doctorului Elekeș o expresă. De, nu era timp de pierdut! A treia zi primeam deodată cu o solie telegrafică de bune urări pentru miază-zi, întreaga sumă cu care puteam să iau parte la călătoria, atît de incredibilă încă în inimii mele.

Caravanei noastre tinerești i s-au alăturat și cîțiva intelectuali de la Brașov; printre alții avocatul Garoiu, om trecut de șaizeci de ani, scund și gras, cu ticuri și tabieturi. Îl îngrijorau probabil oin cale afară alergăturile ce ne stăteau în vedere, căci își lua cu el un ceas de buzunar, ce indica nu numai ora, ci și distanțele făcute de purtător pe picioare.

Itinerarul prevedea un mare și încintător ținconjur. La început de aprilie, porneam din gara Brașov — spre... Predeal. După o oră, depășeam frontiera maghiaro-română fără de a fi fost prea mult siciți de către vameși.

Și-am ajuns la București.

În capitala României, unde aveam să stăm numai cîteva ore, am fost purtați prin muzee de artă și de știință naturală, pe străzi și bulevarde. Mai tîrziu nu-mi mai aminteam decît de-o vizită la Academia Română, unde profesorul Ion Bianu a deschis un sanctuar, din care scotea manuscrisele lui Eminescu. Nu m-am dat bătut pînă cînd n-am luat și eu în mînă un caiet. Îmi croisem loc cu coatele, printre ceilalți. Grupul pleca, dar eu am mai rămas aplecat deasupra manuscrisului prin care răsfoiam cu încordare. Mă emoționa nespus de mult acest contact cu hîrtiile și scrisul marelui poet. Și-am zîmbit copilărește și intrigat, cînd — în marginea unei poezii — am remarcat și niște desene de-ale poetului: erau niște schițe obscene, cari îmi arătau că există anume spații intime, în care poezia și proza se învecinează fără a se stînjeni...

În după-amiaza zilei luam trenul spre Constanța unde în aceeași seară urma să ne îmbarcăm pe-un vapor românesc spre Constantinopol. Era noapte, tîrziu, cînd am ajuns la Constanța și n-am văzut aproape nimic din cele ale orașului și ale portului. Îmi amintesc doar că marea era foarte agitată. După ce-am intrat în pîntecul vaporului, într-o încăpere mare cuprinsă de bănci de lemn, nu ne-am mai gîndit decît să ne găsim un locșor de dormit. De unde să poți însă închide pleoapele! Îmi era frig. Și altora la fel. Cineva ne poftea să ne luăm pături de acoperit de pe bord. Am urcat niște trepte, ne-am strecurat prin coridoare labirintice, și-apoi, ca printr-un horn căptușit cu o scară în spirală, am ieșit pe bord. Marea Neagră nu-și dezmințea numele, căci o beznă de nepătruns stăpînea pe întinsurile de vuiet și valuri. Sufla un vînt să ne ia de pe picioare. Departe, în zare, se mai vedeau lumini slabe în port. Eram în larg. Am smuls o pătură dintr-un teanc și cu prada în brațe am alunecat iarăși în pîntecul vaporului. Dar nici pătura nu mi-a fost de nici un folos ca să adorm. M-am zvîrcolit toată noaptea. Cum vaporul se legăna, mă lua din capul pieptului și pînă-n ceafă o senzație de slăbiciune; era întîiul semn al răului de ape mari. Dimineața am urcat pe bord în speranța că răcoarea curată de deasupra îmi va domestici măruntaiele. Paseri albe, cu sunete în cari se ghiceau pustietăți marine, zburau după vapor. Uneori, rămînînd în urmă, descindeau în dîra de spumă a vaporului. Apoi văzduhul se limpezi treptat, iar la orizont întrezăririm maluri gălbui, sterpe. Ne apropiam de strîmtori. Inviau în noi dulceți sentimentale culese din Alecsandri și Bolintineanu. Limanurile asiatice se întrupau apărate de fortificații străvechi și de nenumărate guri de tunuri. Intram în strunga dintre continente pe ape mai liniștite, și într-un climat domol. Se iveau, cît bătea ochiul, tot alte și alte vapoare, corăbii, șalupe, luntre. Am debarcat la Constantinopol încă înainte de amiază. Aveam răgaz de cîteva ore să vizităm capitala imperiului otoman. Și prinserăm arte de a consuma cît mai multe priveliști în cît mai puțin timp. Pe străzi, în Constantinopol, un miros fetid ne izbi nările și tot corpul, cel puțin în apropierea porțului. Numai un cadavru istoric putea să miroase așa de cumplit. Forfotea de jur-împrejurul nostru o lume pestriță, apucată de duhul unei paradoxale mișcări stagnante. Căutam să lesim din virtejurile mulțimei și din zgomotul asurzitor al cîlpei, făcînd în timp un drum invers. Grăbiam pasul spre vrăcul ai gașelea: spre Agia Sofia. Cred că eram insuficient pregătit pentru cutremurul de farmec, de frumusețe și de măreție, al acestei catedrale, în care geniul bizantin a izbutit să se rostească, creînd un sacru arhetip pentru toată lumea răsăritului. După o noapte de neauma sunturile și-au închis zăvoarele și și-au pus peceți. Căldura solară ce mă lovea în creștet, goana pe străzi, și apoi înfățișarea de tarmac dezlănțuit a capitalei otomane, mă făcuseră aproape impermeabil pentru noi impresii. Și cînd am intrat în Agia Sofia, nu mi-aș fi putut închipui că peste douăzeci și atîția de ani aveam să scriu cu entuziasm postum despre ceea ce vedeam și nu simțeam atunci. Am ieșit din moschee, lăpădîndu-mi pantofii sacri, pe care a trebuit să-i trag peste încălțăminte. Și m-am înviorat — ieșind. Căci străzile cu cadîne ne ademeneau pe toți adolescenții caravanei neasemuit mai mult decît moscheele. Ne încordam privirile ca să vedem fețele de răsăriteană paloare prin transparența voalurilor. În freamătul obștesc imaginația ni se aprindea. Ne mișcam pe caldarîmuri din o mie și una de nopți.

Pe Marea Egee ne aștepta o noapte a lui Poseidon. Era ziua nașterii sale de ne primea cu un praznic atît de furtunatec? Voia să dea un prilej de nebună joacă delfinilor săi, ținîndu-le furca cu cele trei coarne, să sară peste ea? Sau amintindu-și de-o străveche ceartă, era gelos că o luam spre Atena și nu într-altă parte? Întrebările nu erau nelaloc, căci precum îmi spuneam — nu se știe niciodată din ce le sare țandăra acestor zei, în ale căror ținuturi, de apă, de piatră și de azur, intram.

Cele două zile petrecute la Atena mi-au lăsat o amintire albă de marmură. Nu era vorba numai de Acropole, cu templele, coloanele, frizele, cariatidele și zeii săi, ci și de acele vile și muzee albe ce impodobesc orașul modern, care ține se pare așa de mult să fie substanță din substanța antichității, și lumină de așijderea din lumina acesteia. De vreo cîteva luni învățam la liceu și greaca, ceea ce mă incita, aproape pînă la enervare, spre descifrarea inscripțiilor. Obsesia ar fi fost încă suportabilă înaintea rămășițelor antice, din păcate însă ea mă ținea și în fața firmelor de la prăvălii. Cît de paradoxale mi se păreau numele mitologice ale acestor măslinari moderni!

...Cu un vapor Norddeutscher Lloyd, ce se lua pe urma Luceafărului de seară, am înconjurat peninsula, ca să ajungem după vreo patruzeci de ore la Catania, în Sicilia. Cînd am pus piciorul pe uscat, răul de mare ce mă scuturase din temelii și pe apele din urmă, mă părăsi dintr-odată. În Catania, tîrîndu-ne amorțiți spre oraș, ne luă în primire o tarantelă cu lovituri de castaniete dintr-o circiumă cu ușile și ferestrele deschise. Mă simții de îndată alt om, după marasmul pe Mediterană. Dar aici în portul sicilian, n-aveam să stăm decît o noapte. Dimineața plecam cu trenul spre Messina, și anume tot pe țărmul mării, care pretutindeni ne desfăta ochiul cu un tiv de spumă albă. Vedeam Etna în zare, cu tichia de zăpadă, în fața noastră coline, cimgroteștl și chinuite pe băncile de lemn. Rînd pe rînd se treziră și ceilalți căscînd zgomotos. Se ghicea din chipul căscatului ceva din atmosfera familiară în care fiecare crescuse acasă. M-am ridicat a spune, așa-ntr-o doară, unchiului, că am zărit în întuneric, mai acu un sfert de ceas, niște ruine de temple grecești. Unchiul Iosif a stat puțin la gînduri: „Trebuie să fi fost ruinele de la Paest. Mare păcat că nu le-am văzut cu toții". Și căutînd într-un ghid, îmi arătă niște fotografii. „Da, astea erau", zic eu.

Ajunși la Napoli, eram redați nouă înșine, pentru cîteva ceasuri. Era în gîndul celui ce hotăra opririle și drumurile caravanei, să ne așezăm în oraș pentru o întreagă săptămînă. În după-amiaza aceleiași zile lua sfîrșit răgazul ce ne fu încuviințat. Ce bine ne-a prins destinderea! Fiecare-și simțea ființa restaurată întru ale sale. Puterile, cîte le aveam, trebuiau adunate toate, căci începea acu goana cea mare prin muzee. Impresiile din muzee au o tendință de confluență haotică, încît din cele ce descopeream la Napoli, mi se alege mai limpede numai imaginea unui așezămînt etnografic cu splendide obiecte africane și australiene, scuturi, arcuri, săgeți, măști, instrumente muzicale. Întîia zi, a doua, a treia, a patra, ne-am închinat numai bucuriilor muzeale, într-atît că ne era lehamite de mirosul închis al sălilor și al colecțiilor de tablouri. Un rău ca de mare mi se urca pînă în retină.

Napoli ne cucerea totuși pe toți cu peisajul său. Preferam, deci, excursiile în natură oricăror vizite pe la instituții de cultură. Din privelistea napolitană am adus cu mine imaginea gălbuie, ce o mai reținu și astăzi, a acelui vulcan stins, pe nume Solfatara, pe al cărui crater acoperit, am umblat. Ne înfiorau sonoritățile de boltă, ce se auzeau sub tălpile noastre, unde la fiecare pas țîșnea din cratere minuscule un nisip fierbinte, aidoma unui clocot de apă! Un miros de pucioasă ne împrejmuia, ca într-o imensă bute albastră, preparată cu turtă de sulf aprins, pentru primenirea vinului. Iar Vezuviul, de cealaltă parte a golfului, fumegînd, împrumuta un calm negrăit priveliștei și obștești solarități. Îmi spuneam: Napoli este așadar așezat în valea dintre două vulcane — iată un lucru pe care nu-l știam. Și ca să ni se dea și alți fiori în călcîie, ni se punea în vedere că într-o zi s-ar putea să izbucnească din nou Solfatara și să se stingă Vezuviul. S-ar părea, zice-se, ca cele două vulcane intră alternativ în funcție: perechea de foi pusă în exercițiu de mecanismul mitologic al zeului ce și-a ales meseria de faur.

de coadă, încheiat ca un inel, și închipuind timpul ce totuși în sine trebuie să se întoarcă odată. Ne imaginăm scene idilice ce-au putut să aibă loc prin grădini, și scenele intime impuse încăperilor chiar de pictura în negru și roșu de pe pereți. Ating cu mîna vase și unelte. Peste o măsuță mă aplec ca să miros pîinea arsă.

Muzeul local ne aștepta cu poarta deschisă.

Am intrat. Ochiul mi s-au deschis acți, clipind uimiți în fața tristului mulaj în ipsos al unui cîine găsit în cenușa vulcanică ce-a îngropat așezarea. Evident, cîinele fusese surprins de norii prăpădului, căci a murit — răsucindu-se și mușcînd cu dinții din cenușa ce-l copleșea. (Imaginea m-a urmărit o viață întreagă. Vreo treizeci de ani mai tîrziu aveam să scriu un sonet: „Cîinele din Pompei", în care sugestia se sublinia simbolic într-o viziune de apocalips cosmic și personal)...

După epuizarea celor ce aveam de văzut la Napoli, unchiul Iosif a făcut loc în program unei recompense pentru ostenelile de pînă aci: „Astăzi sînteți liberi. Vă plimbați unde doriți și cum poftiți!" — ne zise el. Nu eram pregătit pentru atîta libertate! M-am dus numai pînă la clădirea cu arcade, din apropiere, unde dibuisem niște librării. Într-una din vitrine descopeream o splendidă ediție italiană a operelor lui Hegel. Uite, îmi spuneam, în Italia, dată fiind necesitatea unei atari ediții, Hegel, se pare că e mai citit decît la el acasă!

Eram pe atunci de părere că-n Germania, Hegel, nu mai avea sorți de înviere, după ce fusese îngropat cu atîta ardoare de atîția-cîoclii, în frunte cu maestrul lor, Schopenhauer. Nu puteam să-mi cumpăr operele lui Hegel, dar am intrat în librărie, căci voiam, incaltea, să le pipăi. Măreția lui Hegel o bănuiam în ciuda potopului de calomnii revărsate asupra lui. Am iscodit cu timiditate prețul. Cărțile nu costau mult, dar enorm pentru posibilitățile mele, căci nu aveam în pungă decît 25 de lire, hanii de buzunar ce mi-i dete dintr-un indemn imponderabil unchiul Iosif, în clipa cînd i-am spus că am văzut în ncapte templele de la Paestum. La librărie am cumpărat totuși ceva, și anume o revistă italiană, recent apărută, în cuprinsul căreia am remarcat niște note despre filozofia lui Bergson. Era întîia oară că încolțea în mine speranța de a afla ceva despre ginditorul francez, pe care-l știam doar din nume...

A doua zi dimineața lăsam în urmă șuvița de fum a Vezuviului—și în gînd surideam cetății fără de moarte. La Roma ne-am statornicit pentru vreo zece zile. Potrivit planului dinainte socotit, am cules și aci splendorile scrise la carte, în Baedeker. Spre deosebire de toți străinii ce descindeau în urbea celor șapte coline, noi Românii, din motive știute numai nouă, acordam, în ordinea revelațiilor ce ne așteptau, o întîietate forului lui Traian. Ne spuse cineva că lîngă columna Împăratului, de obîrșie iberică, a fost găsit nu de mult, odihnindu-se în cojocul său, ca sub un brad carpatic, badea Cîrțan, ciobanul care a venit pe jos din țara Făgărașului pînă aci, călăuzit nu de Baedeker, ci numai de nostalgii milenare.

Pe lista celor de văzut urma numaidecît Forul roman cu toate ale sale, de la cele mai vechi vestigii etrusce pînă la cutare templu cezaric. Forul, care în închipuirea noastră se umplea de toată măreția și stricăciunea vremurilor, de toate triumfurile și spaimele epocelor, ne chema iarăși și iarăși. Și nu era zi să nu-l traversăm cel puțin o dată: Găsindu-ne la fața locului, s-a făcut că am simțit odată în noi ca un îmbold actoricesc de a reconstitui asasinarea lui Iuliu Cezar. Spectacolul ce ni-l dam, era, firește, hrănit de unele înclinări însușite de prin romanele politiste, căci nu ne mulțumeam cu aproximații, ci căutam amănuntele ce ar putea duce la identificarea asasinilor. Dar ne redobîndeam de grabă gravitatea impusă de istorie și locuri, cari se complac în vag și în estompatele lor linii mari.

Cîteva zile în șir vizitarăm Vaticanul, el singur loc atît de puțin, echivalînd un univers. În Sixtin ne-am oprit. Ne-am oprit îndelung. Aci ne luam răgaz, căci fiecare devenea pentru sine însuși un caz de conștiință. Căutam parcă martori ai vieții noastre, în fața lui Christos cel de sus, care ține judecata din urmă!

Pe rînd, în celelalte zile, mai văzurăm apoi sacrele clădiri ale Romei, de la cele din antichitatea tardivă, cu plafonul drept și jos ca o lespede de mormînt, pînă la bisericile din timpul barocului, cu bolțile fictive pierdute în cer.

O după-amiază, din care mi-a rămas în urechi un fîlfîit de plopi, a fost închinată împrejurimilor Romei. Termele lui Caracala, păstrînd încă pe-alocuri amintirea dimensiunilor monumentale de altădată, ne-au dat o idee despre ceea ce a putut să fie la un moment dat civilizația romană, iar Via Apia, cu chiparoșii melancolici, ne-a comunicat sentimentul marii istorii. Pe drumul, tare ca osul, auzeam sunetul trecut al cohortelor ce plecau spre limitele lumii ca să apere ordinea față de iureșul haosului. Și am coborît și sub pămînt: în catacombe. Căci și ele trebuiau să ne încredințeze un secret. Din pămînt iese tot ce-i bun: aceasta-i taina catacombelor. Spiritul ar fi rămas probabil prea slab dacă nu și-ar fi avut și el faza telurică. Cînd te plimbi prin aceste țînuturi de margine ale Urbei, e cu neputință să nu te abați și pe la bisericuța „Quo Vadis". Ne-am îndrumat și noi pe acolo, căci citiserăm cu toții romanul lui Sienkiewicz, care populă cu personaje atît de vii locurile de legendă...

În cursul călătoriei în Italia am mai poposit vreo 2-3 zile la Florența, o zi la Veneția. Am traversat Adriatica pînă la Fiume, de unde luam trenul spre Budapesta. De aici apoi, direct la Brașov.

După o noapte de odihnă, o prospetime înrourată, de munte, mă lua iarăși în stăpînire. Aerul Brașovului, ce-și aduna răcoarea solară din izvoare cerești, îți întărea încă o dată faima...

G. Călinescu: ION CREANGĂ

Ultimul volum semnat de G. Călinescu din seria „eminescienelor" apăruse în 1936. De prin 1932 pînă în preajma încetării apariției „Adevărului literar și artistic", cronica literară săptămînală a revistei aparținea în exclusivitate aceluiași condei, concomitent cu cronica mizantropului, articolele, eseurile, studiile publicate fie aici, fie în „Viața românească", „Revista fundațiilor" ș.a. În această efervescență și tensiune intelectuală, în vremea profesoratului cu amintiri nostalgice pentru cei care n-au avut bucuria acelor zile de aur ale fostei Facultăți de Litere a Academiei Mihăilene, s-a tipărit deci la numai doi ani de la încheierea seriei Opera lui Mihai Eminescu, și în același an cu romanul „Enigma Otiliei", monografia Viața lui Ion Creangă (1938), reluată azi într-o a doua ediție, cu adăugiri infinitezimale și în consensul opiniei generale a cărții.

Sîntem aproape de epoca noastră contemporană cînd se publică Viața lui Ion Creangă și pînă atunci opera humulesteanului aparținea rezervației folclorice, remarcată, e adevărat de la Eminescu și Maiorescu pînă la Iorga și Ibrăileanu, dar încă neimpusă printr-un efort critic de dimensiune intelectuală constantă în rîndul operelor naționale. Viața lui Ion Creangă de G. Călinescu este o adevărată restituire a culturii naționale, punîndu-se capăt unor erori de subapreciere, obtuzitate, rezultatul unei percepții critice insuficiente. În istoria literaturii noastre, Creangă trece alături de Eminescu nu prin prietenie, ci prin geniu. E numitorul comun al celor doi moldoveni care îi apropie. Amintindu-ne de o polemică celebră în paginile „Revistei Fundației" între G. Călinescu și Camil Petrescu, vom susține că între Eminescu și Creangă diferența e de limbaj. Fondurile lor de viață n-au niveluri deosebite. Prin biografia pe care i-o face, G. Călinescu ne descoperă un Creangă care universalizează o filozofie, un mod de viață, un fel de a simți. E primul scriitor român care, pornind de la folclor, nu folclorizează, care lucrează cu un simțămînt artistic flaubertian asupra culturii anonime. În materie de literatură, Creangă e un Brâncuși al secolului trecut. Povestitor, băsmuitor, anecdotist oricît de mare, nu e Creangă decît în parte, cum orice mare operă cuprinde viața pe dimensiunile ei complexe. Povestitor e P. Ispirescu. Singura deosebire între el și Creangă e că unul e numai povestitor, pe cînd celălalt e un creator, un artist. Culegători și cunoscători ai literaturii populare mișunau în epoca junimistă atrăgînd interesul mai tuturor oamenilor de cultură. Creangă trăia printre niște învățați folcloriști ca Miron Pompiliu, Simion Fl. Marian, Lambrior, teoreticieni, cărturari. În tabăra adversarilor Junimii luase proporții școala eruditilor din paginile revistelor băsdeene. A drămui dacă știa mai mult sau mai puțin decît aceștia nu intră în indeletnicirea noastră. Numai cu atît Creangă n-ar fi existat. El nu e un folclorist, nu e un culegător. El e un mare artist care se descoperă, repetînd cu genial său ceea ce poporul a repetat cu geniul lui într-o experiență seculară, cintînd el ceea ce pînă atunci fusese al tuturor și al nimănui. De aceea ni se par anacronice comparațiile cu culegătorii străini de basme, oricît de buni ar fi ei. Creangă nu e mai mare dacă în loc de a-l compara cu Ispirescu ori cu Slavici, îl vom asocia numelui fraților Grimm ori lui Perrault. Asta n-a făcut G. Călinescu. L-a tratat pe Creangă cu aparatura critică cu care se face investigația într-o mare creație cu o structură intimă aparte, cu o accesibilitate dificilă, atrăgînd într-un focar ucigător atitea minți critice. Am amintit mai sus de Brâncuși. Întocmai! Ce-ar rămîne din opera sa dacă am raporta-o la colecția de unelte din Muzeul Satului? Cataloagele cu stilpi de casă din Oltenia familiarizează opera sa, o determină geograficește, dar nici o piesă n-o înlocuiește pe una a lui Brâncuși. Opera lui Creangă, aidoma, are similitudini cum are orice creație, dar nu identificări. Se citează o singură dată. G. Călinescu a străpuns acest univers rotund și pentru prima dată ceea ce numai se afirmase sau se bănuia a fi, s-a demonstrat și s-a probat. Opera lui Creangă comunică pe toate undele marii culturi și provoacă emoții ca oricare dintre capodopere. Rafinamentul artistic diferă numai de vestminte. Cultura folclorică nu ocupă treptele de jos ale culturii unui popor. Creangă e un produs al ei, cum fusese și Eminescu. Primul e însă un artist căruia îi desăvîrșește sensibilitatea numai meșterul Miorițel și al Meșterului Manole.

Monografia lui G. Călinescu nu are în vedere un autor „poporan", „popular" cum ar fi zis Hașdeu, ci un artist desăvîrșit, expresia literară cea mai înaltă în literatura națională a fondului folcloric. Potențialul artistic virtual aparține poporului. Creangă, în interpretarea lui G. Călinescu, are geniul în opera sa de a rămîne și de a fi el, fără a-și substitui creația anonimă, a o converti. Folclorul trăiește în ipostaza sa fundamentală prin sine, nu e preluat, „corijat". Pînă la Creangă, scriitorii generației revoluționare de la 1848 coboriseră treptele societății pînă la prispa țărănească, luînd cu ei cît înțelesese fiecare, după capacitate și comprehensiune artistică. Creangă e însă primul scriitor pe care poporul însuși îl formează și îl dă direct literaturii sale culte.

Acest fapt constituie substanța analizei și a operației critice călinesciene. Creangă scriitor de basme, ori de nuvele, de amintiri, e didactic, titluri de lucrări studențești la seminarii. El nu poate fi privit decît în totalitatea fenomenului, fiind o esență, o individualitate colectivă, nu un caz. Opera sa nu poate și nu trebuie luată pe porțiuni, pe etape și pe perioade. Creația folclorică nu se înțelege și nu este ea însăși numai prin doine separate de restul, ori prin basme, cimilituri etc. Aidoma, opera lui Creangă are un caracter monolitic. De aceea G. Călinescu, rebarbativ formulelor profesorale și de manuale, concepe opera lui Creangă în perimetrul vieții, într-o singură unitate. Viața lui Creangă este opera lui desfășurată biologic, „spațiul și timpul" zămislirii el. Ceea ce părea în cazul Vieții și Operei lui Mihai Eminescu un model, în noua ipostază, a cercetării lui Creangă, este recalculat pe o altă dimensiune, pentru că drumurile de acces spre cele două înălțimi diferă. Creangă, lîngă Eminescu și Caragiale, nu calcă pe urmele nimănui. E apropiat de ei, cum sînt în vecinătate două fenomene ale naturii, dincolo de asta nimic nu este identic.

**Creangă al lui G. Călinescu nu este un magazin universal, cu artizanat popular, în care se găsesc de toate. Anton Pann și precedase cu cîteva decenii numai (O șezătoare la țară — 1851—1852 și Povestea vorbei 1852—1853), dar gustul și sensibilitatea acestuia n-au avut al treilea element al triunghiului marii creații: geniu. Revin la ceea ce spuneam mai sus. Creangă, pe care ni-l prezintă G. Călinescu, are sublimitățile și inefabilul unui soi de cărturărism oral, are o conștiință a elaborării și a travaliului artistic. G. Călinescu îl tratează în perspectiva creației universale, și orice relație și asociere de la Rabelais pînă la Flaubert nu face decît să confirme ideea că marile creații uită de spațiu, pentru că sufletul omenesc e același în timp: e o permanență. Iar fondul operei lui Creangă fiind fondul de simțire generală a poporului particularizată într-un individ, comunică pe spațiul vieții omenești. Creangă nu „se inspiră", „nu cîntă", „nu-și îndreaptă privirea spre popor", din anumite convingeri. Între el și omul simplu nu s-a interpus nici o distanță socială, intelectuală, politică. Creangă este țăranul român, așa cum era. Simte, gîndește, trăiește ca și el. Măreția lui e simplă, statornică așa cum și l-a reprezentat și Ion Vlad ca pe un înțelept asiat senin. De aceea, a vorbi despre opera sa înseamnă a vorbi despre viața sa. Una n-o epuizează pe cealaltă și a vorbi despre operă separat de biografie e tot una cu încercarea de a rupe o unitate. Din această cauză, profesorul G. Călinescu a simțit nevoia să-și intituleze prima ediție a monografiei Viața lui Ion Creangă. Viața și opera, ca în cazul oricărei creații autentice, este una și aceeași. Viața lui Homer este în Iliada și în Odiseea. Nu poți vorbi de biografia lui Beethoven, fără a nu pomeni de nici una din simfonii și a le lăsa de o parte pentru capitolul operă. „A vorbi despre viața sentimentală a lui Chopin, fără a scoate un cuvînt despre muzica lui, este o aberație. Capitolele unei biografii sînt implicit sau explicit o cronologie a operei" (G. Călinescu Despre biografie, „

NTERVIUL LUCEAFĂRULUI"

AFIŞE

...e data aceasta, afişele cu cin-...tul de muzică populară Beno-...inulescu nu anunţau un con-... O seamă de oameni curioşi ... adunaseră spontan în jurul ..., citind cu interes acelaşi ...tunghi alb, cît foaia de caiet, ...acţionînd fiecare în felul său. ...ircumscripţia electorală 160 a ...ului Tudor Vladimirescu l-a ...ris pe listele sale, în alegerile ...a 7 martie, pentru sfaturile ...tare, pe unul dintre cei mai ...ri şi mai îndrăgiţi concetăţeni. ... il ascultasem deunăzi la ..., interpretînd, pe lîngă bine-...scutele lui melodii din zona ...lorică a Buzăului, un cîntec ... mi s-a părut nou încă de la

...ncle acorduri ale orchestrei. ..., deodată, vocea atît de ...diară a flăcăului de pe Siriu : ... drag votez întîia oară/ şi ini- ... de cînt mi-e plină...". Ştia ... omul acesta, cu săptămîni în ..., cînd încercase notă cu ... melodia lui Radu Şerban, ... vocea conducătorului de or-...tră răsunase o dată şi încă o ... — da capo —, cînd operatorii ...dioului de radio derulaseră zeci ...metri de bandă privindu-l cu ...conştiinciozitate şi pasiune ...spune în sunete simţirea cîn-...lui, să fi presimţit el că de ... îşi imprima acolo propriul ... „discurs electoral", pe care ...vor auzi nu numai tinerii din ...nul unde locuieşte, ci întreaga ... ?

...ragoste pentru om — iată o ...donată care, fără a fi „inedi- — capătă o anumită pregnan- ...că ne gîndim la manifestări- ...e simpatie din partea publicu- ... la toate concertele sale. Cei ...e i-au auzit glasul i-au înţeles ...durile. Au recunoscut în el pe ...l de-al lor. Şi atunci de ce să ...l cheme printre cei învestiţi cu ...oste şi răspundere ?

...eschizîndu-i uşa, cu gîndul ... iau un interviu, m-am văzut ...tat cu întrebările : „În loc să ...ei folclor şi să scrii despre ...rile noastre, tot la acceleratul ...Baia Mare ţi-i gîndul" ? „La ...tura cînd mergem, că doar ...eai că minerii de acolo..." ...molindu-i zelul interviu-istic, ...gai să-mi explice cum se face ... în toată garsoniera sa n-ai să ...şti pe pereţi, pe dulap, pretu- ...nea, decît stîrci împăiaţi, mierle, granguri, sitari, ciocîrlani, ba chiar şi o privighetoare.

— Ca păsările, ca privighetorile se suia prin pomi şi cînta... Să tot fi avut 5—6 ani. Numai ce-l au-zeam pe omul meu zicîndu-mi : „Du-te tu, Lenţi, şi dă grangurul acela de prin duzi, — n-o fi du-rîndu-l ciocul de atîta ciripit ?..."

Cînd povesteşte, mama — venită „să-şi vadă feciorul" — are aproape o lacrimă.

Treptele fiului ei către inima ascultătorilor sînt simple, ca răsadurile pe care — ştiindu-i dragostea — băiatul i le procura în fiecare primăvară, de la cei mai renumiţi florari, şi i le trimite.

„Benone trage după el un întreg năvod cu minunăţii din apele Buzăului, spre atenţia noastră" — se exprimase odată despre el un prieten. Drumul artei sale e semnificativ pentru intensa înflorire contemporană de aptitudini şi talente din rîndul maselor, din rîndurile artiştilor amatori. Elevul de şcoală tehnică, solistul ce se remarcase în urmă cu zece ani la staţia de radioficare din Buzău, a perseverat, a învăţat, cercetînd neobosit izvoarele (peste 60 de cîntece inedite de pe Valea Buzăului aşteaptă pe banda de magnetofon şi în caietele sale de notiţe, momentele emoţionante ale „lansării"). La şcoala specială de muzică (prof. Elisabeta Moldoveanu), la Filarmonica din Braşov, la Ansamblul „Ciocîrlia" din Bucureşti, în turnee, tînărul ajuns acum la 27 de ani s-a purtat cu aceeaşi modestie, a cîntat cu aceeaşi căldură, cu aceeaşi însufleţire. Gîndind asupra rosturilor artei sale, lărgindu-şi necontenit orizontul de cultură, el se anunţă a fi mai mult decît o speranţă a artei interpretative populare. **(De ce nu avem şi noi o secţie cu caracter popular pe lîngă Conservatorul din Bucureşti ? — nota redacţiei).**

Despre popularitatea melodiilor lui vorbesc multe, multe întîmplări. Am fost martor, pe litoral, la un spectacol prezentat de artişti amatori din regiunea natală, în care „Benone" are o prezenţă subînţeleasă. O prezenţă care nu încetează niciodată a ne spune „ceva nou". Nu pot înţelege însă — cum nu poate înţelege însuşi cîntăreţul — de ce radioul, ansamblurile noastre folclorice evită să programeze o specie cu asemenea tradiţii, cu asemenea bogăţie de sentimente şi mijloace expresive, cum este *balada* populară ?

În ziua interviului, Benone Sinulescu mi-a interpretat „Balada lui Volinaş", şi alta cu o fată statornică în iubire, şi alta „a lui Macovei" :

Foaie verde peliniţă
Cine suie la Istriţă ?
Badea Căpitan Gheorghiţă...

De la cel propus a fi ales deputat în sfatul popular, aşteptăm interpretarea acestor noi cîntece, a acestor balade, şi nu numai atît. Aşteptăm întruchiparea în viaţă a setei de frumuseţe, a căldurii omeneşti, a dragostei faţă de semeni — nervuri ale întregului nostru cînt popular.

MIHAI NEGULESCU

IN ÎNTÎMPINAREA LUI 7 MARTIE

MEMORIE

Omenirea are astăzi la dispoziţie două tipuri de memorie : una biologică, alta tehnică. În fond, dac-ar fi să exagerăm limitele exactităţii ştiinţifice, nu numai memoria actualelor calculatoare electronice poate fi catalogată drept tehnică : există, la urma urmei, o memorie a lutului, a pietrei, a papirusului. Diferenţa netă dintre străvechea memorie „tehnică" a omenirii, şi cea mai nouă memorie a ei, cibernetică, ţine şi de cantitatea enormă de informaţii pe care, pe bună dreptate, secolul acesta orgolios trebuie s-o transmită generaţiilor viitoare. A încetat de mult să mai fie un simplu joc al fanteziei, ideea că vom „înmagazina", de astă-dată pare-se în metal, toate faptele noastre mai de seamă, că vom „înregistra", eventual pe fire subţiri cît pînza de păianjen, picturile secolului, muzica, filmele, că vom proiecta în viitor, cu ajutorul unor adevărate rachete ale memoriei, tot ceea ce merită să fie comunicat. Selecţia faptelor de viaţă o vor face însă oamenii. Oricît ar fi de perfecţionată, dintr-un anumit punct de vedere, memoria tehnică are dezavantajul obiectivităţii sale matematice. După cum explică foarte pe înţelesul tuturor, într-un articol recent, academicianul Edmond Nicolau, memoria tehnică lucrează cu cifre şi litere, dar nu în sistemul uzual al cifrelor, de la 0 la 9, ci în sistemul binar care foloseşte numai 0 şi 1 ; în acest sistem, 0 este reprezentat prin 0, 1 prin 1,2 prin 10, 3 prin 11, 4 prin 100, 5 prin 101 etc., iar dintre litere a prin 00001, b prin 00011, c prin 00100 şi aşa mai departe.

Omul are însă însuşirea de a reţine, păstra şi recunoaşte, de a selecta el însuşi faptele existenţei sale care merită a fi memorate, memoria umană avînd — aş spune — şi un suport afectiv, de neînlocuit, cel puţin deocamdată, de elementele magnetice ori de alt fel. Cine nu va reacţiona şi nu va ţine minte că, la „Poiana Mărului", în plin munte, s-a construit o şcoală pentru doar 12 elevi ? Firește, o maşină electronica ar înregistra faptul, dar l-ar elimina rapid, ca fiind neînsemnat, dacă ar fi să-l compare cu cifra totală a elevilor, pe 1964, din şcolile de cultură generală, profesionale şi tehnice — 3,6 milioane. Semnificaţia cifrei mici — 12 l-ar scăpa ; nouă nu ne scapă.

Ce grad de sensibilitate ar trebui sa i se imprime maşinii, ce grad de „conştiinţă", pentru ca ea să tresară aflînd că unul şi acelaşi muncitor, la Braşov, a scos pe porţile uzinei tractorul cu nr. 1 şi apoi, peste ani, tractorul cu nr. 100 000 ? Tot unul şi acelaşi tînăr, Andrei Mureşanu, la „Danubiana", a vulcanizat anvelopa nr. 1 şi, peste un an şi ceva, anvelopa nr. 100 000 ; numai în patru ani — ciţi au trecut de la alegerile precedente — s-au construit în Ţiglina, la Galaţi, peste 7 000 apartamente, Alexandru Szilaghy, fiul olarului turdean Szilaghy-baci, nu mai produce astăzi simple obiecte de gospodărie, ci izolatori de porţelan care cîntăresc sute de kilograme unul ; ca şi Andrei Manole, fiu de pescar din Deltă, devenit mecanizator, om care a tăiat, în cinci ani de muncă, 10 milioane kilograme de stuf, ceea ce echivalează cu economisirea a 20 000 mc lemn de răşinoase — o lizieră întreagă de pădure ; Gheorghe Pintilie, strungar la „Grivița Roşie", autor — în numai cîţiva ani — a 83 de inovaţii aplicate în producţie şi desemnat actualmente, pentru a treia oară, candidat în alegerile de deputaţi în sfaturile populare ; Ovidiu Popa, aflat recent cu avionul său utilitar „AN-2" la G.A.S. Urleasca, unde a împrăştiat, în două zile de zbor, 20 000 kilograme de azotat de amoniu, — totodată „Maestru al sporturilor" şi constructor, în timpul său liber, al unui tip de avion de record, clasa sub 500 de kilograme (inclusiv combustibil, motor, pilot), cu care visează să doboare recorduri mondiale ; familia de zidari Ştefan şi Elena Tier construiesc, împreună, blocuri de locuit la Piatra Neamţ ; coincidenţa face ca în Dealul Cotrocenilor, chiar pe poarta Uzinei de maşini electrice, să găseşti placa comemorativă cu textul : „De pe aceste locuri, unde era Cîmpul Cotrocenilor, s-a înălţat pentru prima oară în văzduh Aurel Vlaicu în ziua de 17 iunie 1910, cu aeroplanul cu motor, inventat, construit şi pilotat de el". Va sesiza cibernetica simbolul inclus în coincidenţa care face ca, de pe acelaşi loc din care a pornit să străbată lumea faima lui Aurel Vlaicu, să plece astăzi, pe meridianele globului, produse româneşti realizate la nivelul tehnicii mondiale ?

Memoria umană reţine poate mai uşor ceea ce este exploziv, şocant, colosal — şi din acest punct de vedere n-avem decît să spunem că se apropie, întrucîtva, de memoria tehnică, „sensibilă" mai ales la cantităţi, la mărimi, decît la semnificaţii. Din fericire, memoria noastră este în acelaşi timp dublată de capacitatea de-a surprinde ceea ce este emoţionant, subtil, ea ştie să vadă dincolo de cifre, de litere, valoarea simbolică a faptelor. Iar atunci cînd vom imprima în memoria calculatoarelor electronice mesajul nostru contemporan către urmaşi, fără îndoială că vom găsi şi mijlocul de-a transmite mai mult decît simpla semnificaţie statistică, matematică, a evoluţiei noastre, adînca prefacere produsă în fiecare om, pe parcursul muncii rodnice, de desăvîrşire a construcţiei socialiste.

MIHAI STOIAN

Post-scriptum : Citesc, în ultimul moment, despre radiosursele CTA-21 şi CTA-102, corpuri cereşti aflate în stadiul „civilizaţiei de gradul II" — supercivilizaţii care, după toate aparenţele, au pus stăpînire pe sistemele lor solare şi comunică cu lumea exterioară prin semnale radio.

PREMIANŢI ŞI PROIECTE

Nu de mult a avut loc decernarea premiilor Uniunii scriitorilor. Felicitîndu-i călduros pe premiaţi, am aflat că :

Fănuş Neagu va fi prezent anul acesta în vitrinele librăriilor cu primul său roman : „Satul hoţilor de cai". La Buftea, se turnează filmul „Vremea zăpezilor", al cărui scenariu l-a scris împreună cu Nicolae Velea.

D. R. Popescu va fi coautorul unui film consacrat geologilor („La porţile pămîntului", regizor Geo Saizescu), semnatarul unui volum de schiţe şi al unei piese de teatru (proiecte comunicate de regizorul peliculei. Precaut, D. R. Popescu interveni : „Fugi de-acolo, domnule. Ştii ce ? N-am planuri. Dacă ai primit o distincţie nu se cade să te umfli în pene cu ce vei face. S-ar putea să nu iasă decît un cucurigu, şi atît").

După „În fum şi lumină", „Peste gard", „Sub rădăcini", prozatorul de limbă maghiară Papp Ferenc va preda Editurii la începutul primăverii al patrulea mic roman, care încheie acest ciclu.

Admiratorii lui Nichita Stănescu vor reciti în curînd poemul „Dreptul la timp" (apărut în Luceafărul), într-o culegere mai amplă purtînd acelaşi titlu, tipărită la Editura tineretului. Poetul a definitivat deasemenea volumul „Viaţa în ianuarie".

Laureatul premiului de reportaj şi publicistică, Paul Anghel, ne mărturiseşte preocupări (mai vechi de altfel) multiple : un volum de poeme la Editura pentru literatură, o carte pentru copii (Mor-Mor şi Fetiţa portocalei), un scurt roman intitulat Oaza şi bineînţeles reportaje („Agendă intimă", Editura tineretului).

Poetul Ioanichie Olteanu ne făgăduieşte pentru următorii doi-trei ani o cuprinzătoare tălmăcire din opera lui Serghei Esenin.

Intrucît Paul Georgescu se afla plecat din Bucureşti, ne-am interesat de proiectele d-sale la Editura pentru literatură. Am aflat astfel că în curînd vom putea citi şi studiul său introductiv la opera lui Maiorescu. Privitor la alte proiecte editura a păstrat discreţie.

Pe linia preocupărilor pentru care a fost premiat, Alexandru Oprea va îngriji la E.P.L. ediţia completă a operei beletristice a lui Panait Istrati. Paralel, definitivează pentru tipar un volum de articole privind probleme ale prozei noastre contemporane.

Scurtul nostru interviu cu Gellu Naum, căruia i s-a decernat premiul dedicat literaturii pentru copii, s-a soldat cu un final puţin dramatic. După ce am luat cunoştinţă cu bucurie despre predarea către E.L.U. a traducerii „Procesului" (Kafka) şi a unei culegeri Prevert, ca şi despre volumul de poezii originale aflat în pregătire sau despre apropiata punere în scenă a piesei d-sale de teatru, deci după aflarea unor asemenea preocupări profunde şi multilaterale, făcui imprudenţa să întreb : Dar micilor dv. cititori ce le mai pregătiţi ? La care mi se răspunse tăios : Şi d-ta. tot ca autor al lui „Apolodor" mă cunoşti ? Cine o fi inventat şi numele ăsta de „scriitor pentru copii" ? Nu cumva d-ta ai scris şi „dicţionarul" din Luceafărul, în care dintre cele 18 cărţi ale mele nu părea să-ţi atragă atenţia decît „minunatele peripeţii ale lui Apolodor" ?

Şi în sfîrşit, premiul special al juriului şi al admiraţiei noastre : Taşcu Gheorghiu, cu „Ghepardul" lui Lampedusa. Pentru 1965 — reîntîlnirea cu acest roman de succes în B.P.T., într-o culegere mai bogată cuprinzînd şi nuvelele. Apoi, la E.L.U. — un roman al lui Pirandello, „Il fu Mattia Pascal" şi o piesă a lui Ibsen („Brand"). Plus colaborarea la antologia poeziei maghiare. Şi încă, promisiunea atrăgătoare pe care izbuteli s-o smulg poetului Taşcu Gheorghiu că într-o zi, sau poate într-o seară, îmi va citi din propriile sale caiete cu poezii.

Aşteptînd cu mult interes noile lucrări despre care v-am relatat, dorim autorilor succes deplin, iar lucrărilor — cel mai valoros premiu posibil, acela al dragostei şi admiraţiei cititorilor.

Dumnealui e colegul meu de birou

...u l-am văzut de mult şi mi se ...a cu nu-l mai cunosc.
...deletnicirile mele m-au ţinut — ... amăgesc eu — vreme înde- ...gată în capitala ţării.
...ritica literară e doar o treabă ... birou...
...rin sat trecusem rar, abia cîte- ... zile, şi oamenii atunci nu şe- ...au pe-acasă. Aveau, se vede, ...uri. Strîngeau recolta, arau, ...teau vie, ridicau case şi graj- ... şi cîte şi mai cîte... Pe uliţă ...eam copii pe care nu-i ştiam ... recunoşteam în ei pe părinţii ... Odată am recunoscut prea ...t şi era să dau de belea căci ... se potrivea starea de fapt cu ...ele.
...cum, venisem în sat pentru o ...ră. Era iarnă şi oamenii se ...seară, ca pe vremuri, într-o ...ă mai încăpătoare. La o masă ...a temei şi doi bărbaţi jucau ... : felcău. Foloseau ca-n toate ...rile de societate, un limbaj ... criptic.
— Legi ?
— Leg.
— Cu cîte ?
— Cu cinci.
— Dobă-i troant.
...poi căzu între ei o tăcere grea, ...tru combinaţii şi deliberare. Pe ...avită lungă, aşezaţi cot lîngă ... „ca la operă la Bucureşti" — ...ă expresia unuia, alţii ascul- ... muzică la un picap.
...ra pe feţele lor o evlavie şi o ...uire, pe care rar am văzut-o în ...le mari de concerte. Nici o ...a, nici o mistificare a trăirilor. ... urmă, unul se spovedi într-un ...t ca pentru sine... mama lui, ... le-a trăit pe toate, că prea ...ice.
...tr-un colţ al încăperii doi oa- ...i de vîrsta mea discutau în ...tă, „să nu deranjeze". Şi ca ...ie discuţia-ntreagă se îndem- ... cu vorba veche la un pahar de

— Placă-ţi !
— Vivat !

După vorbă, mi se păru că sînt ... un convivium roman, căci des- ...ai repede în arhaicul placă-ţi, ...ul latin placeo,-ere, placui, ...ă, pus în imperativul nepoţi- ... poftim :

... privii atent şi nu mi se pă- ...cunoscuţi. Dar un zîmbet plin, ...eri mnemotehnice, lumină ... albi şi sănătoşi ai unuia şi ... reaminti perfect. Era Damul lovului, unul dintre puţinii colegi din clasele primare rămaşi în sat „la coarnele plugului". Ceilalţi se făcuseră „domni", în birouri, care pe unde apucase. Îi strînsei mîna şi rămăsei stingherit în faţa celuilalt. Îşi dădu repede seama că nu-i cunosc tovarăşul.

— Dumnealui e colegul meu de birou, rosti solemn ca la o prezentare de la curţile apusene din secolul al XVII-lea.

Celălalt se ridică în picioare, milităreşte, şi-mi întinse mîna, rostindu-şi numele : Petru lu Pavel, de la munte. Acum am coborît în sat, în rînd cu oamenii. Şi la fel de sobru mai adăugă o precizare : Lucrez cu el la birou.

Le privii mîinile şi rămăsei nedumerit. Erau mari şi greoaie. Bătătorite şi aspre. Negre ca nişte rădăcini uscate, uitate în pămînt. Se aşezară în grabă, zgîlţîind masa şi paharele.

— Pardon !
— Pardon !
— Scuzaţi !
— Era să facem deranj.
— Ne-am aşezat prea mecanic.
— Era pe cale o catastrofă pentru gospodină.
— Nu, că faţa de masă e de material plastic.
— Civilizaţie....

Dialogul dintre ei se potoli şi colegul meu de şcoală mi se adresă rizînd :

— El e în biroul mare, cu şaizeci de suflete, eu în cel mic, cu patruzeci. În pauze ne retragem la laborator. Mai citim, mai cercetăm, ne mai dăm cu părerea despre poli-tică... Constatam că toate se desfăşoară ştiinţific. Asta ne place. Citim ziare. Mai fumăm cîte o ţigară pentru că în birouri e strict interzis, — preciza, pătruns de o vagă etică profesională.

În birouri îs multe suflete şi se viciază aerul — cum zice tovarăşul agronom. Şi-i perical de incendiu — cum adaugă întotdeauna preşedintele.

— Hei, răspundere mare, domnule, nu gluma. E averea unui sat Trebuie să ştii s-o aperi, s-o slujeşti. Nu-s hîrtii şi dosare. îs suflete, omule, zise din adîncul inimii Damul lovului şi căzu pe gînduri, ca un mare responsabil de vieţi. Se răsuci în el şi-şi continua un gînd ascuns.

Atentă la discuţia noastră, din spatele mesei, dintr-un colţ mai întunecat al odăii, intră în vorbă o bătrînă, care prin limbaj şi felul de a gîndi ne duce parcă, în urma cu o sută de ani :

— „În noaptea de Sfîntu Vasile vorg'iesc şi vitele, maică. Da e mare păcat să le-asculţi. Acu dumneavoastră nu n-eţi da crezare, da să vedeţi ce-a păţit una di la noi. Ea a fost aşteptînd sa ra cînd s-a dus să le deie apă ca să-i audă. S-a fost zicînd bou din dreapta : „Vai de mine, cum mă mai bate şi mă sileşte, tot pe mine". Da ăl de la părete o fost zicînd : „Cin ne dă mîncarea la mine nu mai ajunge că tot dinaintea ta o pune". Muierea o-ncăruntit, pe loc, de spaimă şi după aia numa pagube s-or ţinut de ea. Şi-a chierdut capiii, banii şi cite mai cite. O ajuns goală puşcă şi săracă de i să stingea luminarea-n biserică şi mai pote şi altceva..."

Vorbele ei trecură ca o închipuire şi ca o negură de demult. Un psiholog, ca omul de la munte, într-adevăr, nu le mai da crezare.

Omul sfinţeşte locu' — zise Damul lovului. Birourile noastre-s mai aparte, dar tot birouri, că lucrăm ştiinţific, după carte. Colegul meu vine de la munte, dintr-un neam care-a păstorit, ehei... Le cunoaşte sufletul ca la oameni. Le citeşte în ochi veselia si durerea, foamea şi setea, pînă şi soarta, ca la am in stele. Cînd l-a decorat i-a zis „psiholog al necuviinţătoarelor". Numai nevastă-sa s-o supărat că-l ştia absent, şi tăcut ca pămîntul, şi... de loc pisălog.

Uneori, din pricina curăţeniei birourilor şi a muncii, ne criticăm aspru, dar lucrăm deschis, cu prietenie. La-nceput cînd ne priveam în halate, întrînd la viţei ne pufnea risul. Ne gratulam, nu ştiu de ce, ca doi savanţi !

— Binişor, Pasteur !
— Dezinfectează biberonu, Babeş !

De ultimul ştiam de la o cantetire colegul meu din clasele primare : lume... lume bună, lumea noastră. Toate ale noastre să meargă înainte. Numai ceva de-ar sta pe loc şi aruncîndu-şi ochii-ntr-o oglindă părură că i se aburesc. Îşi trecu mîna năduroasa prin păr şi îngînă cu tîlc o melodie :

Vai, vai, vai cum trece vremea,
Toate mîndrele-mi zic, nenea ;

— Hai, placă-ţi cu noi un pahar de vin ! zise înfiorat, colegul prietenului meu.

— Vivat ! cine ştiu eu : şeful ăl mare ! Că-i om, odată ! Şi-apoi mă-ntrebă referitor la un text, de parcă ar fi fost pe masă.

— Ai citit-o ? ţ-o plăcut, nu-i aşa ? E scrisă de la noi, de aci din suflet. Nu-mi fu greu să ghicesc ce trebuia să citesc.

Un aer senin de mulţumire le învăluia feţele. Ochii le rideau în roua bucuriei.

★

Dimineaţa, în zori, mergeam pe aceeaşi cale : colegul meu de şcoală, colegul său de birou şi eu. La capătul satului calea lor a luat-o drept înainte, a mea a catit-o către gară. Am păşit voinicește spre Bucureşti, la birou, cu dorinţa de a putea prezenta oricui, cu aceeaşi mulţumire, pe oricare din criticii literari : „Dumnealui e colegul meu de birou. Uneori, din pricina muncii (şi numai din asta) ne criticăm, dar lucrăm deschis, cu prietenie."

Multe minuni am văzut, şi cred că o s-o văd şi pe asta.

Mă gîndesc, în tren, tot timpul drumului c-ar trebui să meargă şi ei să vadă asemenea colegi.

Să fie, oare, concluzia aceasta didacticistă ?

Ilustraţie de CONSTANTIN BACIU

de
I. D. Bălan

VALERIA BOICULESI

Votez!

Aceste zile şi aceste nopţi, —
impetuoase zboruri repetate
spre miezul unei lumi, cu simburi copţi,
sclipind ca mărul cel de aur, — poate
eu le-am crezut, secundă cu secundă,
cu-a inimii nestăvilită undă...

Votez, prieteni ! — e un verb
ce-l tot conjug,
şi-s mîndră că-mi revine
acest comandament să aid superb
cu toată-ncărcătura grea din mine...

Sînt fericită, oameni, că votez
această dimineaţă înfloriră —
cînd eu cu mîna dreaptă azi fixez
dimensiunea noastră pe orbită, —
planeta ţării noastre muncitoare,
rotind cu toate feţele în soare...

LASZLOFFY ALADÁR

Cu mîini de copil

În pauza demonstraţiei, pe arena asfaltului
steagul dintîi în fragede mîini cineva
mi-a întins.
Şi-n palme trecu dintr-o dată ritmul ager
al faldului :
Cinsteşte-i pe cei dinainte, pe cei ce-au învins !

Viguros cap de coloană urmîndu-l prelung,
deslușii că— în marele flux — marş pe stîngu-l.

Din primele alegeri acuri ne ajung.
Şi sloiuri de afişe
pereţii şcolii şi-ai copilăriei astupîndu-i.

Lipite cu mîinile noastre, chemînd din toate
părţile,
după culoare ştiam cîti lozincile, şi de departe
ca semafoare scăpărînd, ghidînd ca hărţile —
să ştie lumea că sîntem puternici, omniprezenţi
în toate.

De-au spart maniştii sticla şi obloanele,
lumina ferestrelor trecu în tierbintea amiază
unindu-se cu steagul, curgînd cu coloanele —
priviri ce mereu, ca atunci, peste vremuri
veghează.

În româneşte de N. MIHAI

ELENA CĂTĂLINA PRANGATI

Revoltă

Simt că pot smulge copacii din rădăcini,
Schije din ei să se spargă-n duşmani şi în laşi.
...Voi însă îmi sînteţi prea dragi,
Cineva parcă-mi lăcrimează sub paşi.
Îmi sînteţi prea aproape,
Ca suspinul meu să vă ierte.
Cineva îmi lăcrimează sub pleoape
Cînd îmi împarte viaţa în trimestre şi-n
săptămîni,

În noapte şi zi, în ore de somn...
Apa izvorăşte fără program în tinţiri !
Sparg şcolăreşte-o cărare prin timp nepătruns.
Acesta nu-i nici pentru o pasăre un lucru uşor,
Şi parcă mă doare creionul ascuns
Departe de liniştea mea, ca un dor.

Sînt îngrozitor de bogată-n probleme,
Jazz-ul sitident din localul de seară îl schimb
Cu laşul care izvorăşte dintr-o culoare de sieme,
Urcîndu-şi străzile spre albastru şi nordic Olimp.
Nu-mi pasă că beau vinul din cană
Sau din pahar,
Dar sînt revoltată pe unii din noi
Care, cu braţele lor pline de-un zumzet rostit
în zadar,
Vor să-mi zăgăzuiască torenţiele.
Sînt revoltată pe ei pentru că nu se lasă înfiorați
De idei şi de limpezimea privirii.
Mi-i ochiul ca un izvor din Carpaţi
Spre care înfloresc trandafirii.

ILIE CONSTANTIN

Poetul

Cu glasul acestor adolescente
Voi întreba pretutindeni : „Iubiţi ?
Naivităţi... întîlniri, sentimente,
Îndrăgostite, îndrăgostiţi..."

Ah ! ridicarea rece din umere
Are ecou exploadat, ca-n ţinţiri,
Bate în aripele fetelor tinere
Îmbătrînindu-le pînă la sini.

Cu glas în trîmbiţi de băieţandri
Voi întreba prinire oameni : „Iubiţi ?"
Glas în schimbare, ca de scatandri
Vorbind spre aer, bolboroşiţi.

Poetul — ritm pentru inimi, şi navă
Şi zid rămasei, vechii cetăţi —
Umblă prin oameni, cu viaţa gravă,
Şi însumează intimităţi.

Trec minios împlinindu-mi suişul
Prin nepăsare, ca un destin,
Cît mai ajung la văzduh cu tăişul
Spadei, ca-n basmele din care vin.

Umblu ca aerul prin voi — părere
Şi aşteptare şi vis — precum
Trece auzul printr-o tăcere
Şi viaţa mea printr-o carte acum.

Îndrăgostit ca Orfeu urc spre lume
Ca din sisteme de sori rotiţi
Şi vă întreb cu putere, pe nume,
Şi pe sunis şi pe stele : „Iubiţi ?"...

EUGEN FRUNZĂ

Focul deplin

Ca într-un poem vertical
se-ncheagă sonore piatra şi duhul ;
mîinile noastre îmbracă văzduhul
în broderii de metal.

Naive altare cu mirodenii
s-au stins de mult jur împrejur ;
mîinile noastre lacă matur
chipul rîvnit de milenii.

Mîinile noastre aduc laolaltă
spaţiul fugit şi timpul întins ;
cioplim între cer şi pămînt
cu fulgere roşii în dalbă.

Sîntem întîii sculptori cu zborul
înzăpezit de un foc deplin ;
sculptăm prezentul în cele ce vin
şi în cele ce sînt — viitorul.

FĂNUȘ NEAGU

ÎNGERUL A STRIGAT

Ideea nebunească, sădită în el de Nae Caramet, că trebuie să-l omoare pe hoțul de cai Țulea Fălcosu, ajunse să-i acopere toate gîndurile. Alcătuise un plan de acțiune amănunțit (în nopțile dărăpănate de ploi, ghemuit în culcușul lui de paie, mîngîia grenadele pe care avea să le arunce în Țulea, grenade sterpelite de la soldatul german pus să patruleze prin dreptul conovețelor de pe malul Dunării și care adormise, după o baie în noian, sub plopul din fața casei lui Che Andrei), planul depindea însă în întregime de Neicu Jinga, singurul om din lume care știa de urma lui Țulea, și cînd simțea că-și pierde răbdarea, că nu mai poate aștepta o întrevedere a lui Neicu cu soru-sa Vetina (la drept vorbind, prea puțin probabilă) lepăda pantalonii și se bătea peste pulpe cu o nuia de salcie. Răbda, scrîșnind, și trei-patru zile după aceea umbla zgîlțîit de friguri, însă foarte atent la tot ce făceau sau spuneau Berechet și Vetina. Năuciți de ploaie, scîrbiți de vîntul care pocnea obloanele, de noroiul întins și pe prag și pe prești, Berechet și Vetina și Gheorghe Jinga se răzbunau, pomenindu-l pe Neicu cu înjurături murdare, ca și cum fugarul, pentru că nu se dădea prins în nici un chip, ar fi atras asupra ținutului de la Dunăre, nesfîrșitele ruperi de nori. „Îl injură, chibzuia Ion, ca să alunge orice bănuială, prin urmare se pregătesc să-l întîlnească", și nu se depărta de casă nici o clipă; cînd se lăsa întunericul, se ascundea în tindă, sub horn, și-și continua pîndа.

Într-o marți, se așeză din nou vreme frumoasă — cer șlefuit, Dunărea liniștită, plopi de ceară — și Berechet îl anunță pe Ion c-or să iasă la culesul porumbului, împreună cu opt soldați și șase țigani pe care-i arvunise din vară. Căprarul Mihăilă și nevestele soldaților (Bocu, o muiereușcă tînără, îndesată, o chișcnica de muiere, cu carnea tremurînd pe ea, cu fața lătăreață, șeara, dădu foc unui mușuroi de frunze uscate și cîntă, ținîndu-i pe după git pe Bomfaier și Schelete, de îi se tăia răsuflarea ascultînd-o) aranjară în curte, lîngă poarta livezii, zece cazane pentru fiert bulionul și o masă lungă la care să taie varza cu satîrele de lemn. Neliniștit, Ion înțelese că Neicu fusese dat uitării și-i spuse lui Titi Șorici că-l dă draculul și pe Berechet și pe Vetina și pe Gheorghe Jinga și pleacă în baltă, după Neicu, la noroc. Se învoi cu Șorici să-l treacă Dunărea cu luntrea pe la miezul nopții, cînd Șorici porneа să pescuiască în noian, dar o vorbă de-a Vetinei îl făcu să-și schimbe hotărîrea. Poimîine, îi spuse Vetina lui Berechet, la cină, scoatem porcii din baltă. Zice părintele Oancea că din zi în zi urcă prețul porcilor în oborul Brăilei. Trebuie să-i ducem la vînzare pînă nu năvălește toată suflarea din susul Dunării".

„A — se gîndi Ion — poimîine ai vedere cu frate-tău Neicu" — și rămase pe loc.

Și chiar în aceeași seară, la Berechet începură pregătirile pentru primirea turmei. Prinderea și aducerea porcilor din baltă se desfășura conform unui amestec de datini păgîne și religioase peste care, de-a lungul vremii, s-au suprapus obiceiuri noi, adaosuri ale fanteziei și exaltări mistice — două trăsături fundamentale ale lumii acestei care-și macină viața în vecinătatea permanentă a apelor.

Berechet și Ion, împreună cu Bomfaier și Schelete (țiganii fuseseră chemați în ajutor pentru că, prudența, cînd godacilor li se dăduse drumul în baltă, ei le atîrnaseră cercei de fier în urechi și-i fixaseră vițelului hîrtie la git, o brățară de aramă, bucăți de lăcăți) desfăcură cocinele, presărară nisip cernut, punînd deasupra un strat de paie moi și grămădiră în trocește scobite din trunchiuri de olm rezerve sălbatice ținute la saramura și tăvălite prin tărîțe onărite și stropite cu lapte proaspăt. Vetina aținu focul în vatră și puse să fiarbă o căldare cu grîu pe care urmau să-l mănînce îndulcit cu zahăr și scorțișoară. Azvîrliră roată în jurul turmei. Fruntea grîului se dă vierului bătrîn, cu vorbele: „Îndeapănă-te cu tot bunul pămîntului ca să nu-ți pară rău de nimic în ceasul cuțitului". Doi soldați, luminînd locul cu un felinar, înjghebară, din cîțiva lanți de salcie, un țarc nou, al purceilor ce se dau de pomană. Tot la zece capete se dă de pomană un godinac — unul părintelui ca să spună rugăciunea belșugului, unul moașei care-a legat buricul copiilor din casă, unul lui „Ține-oală" — omului care toarnă băutura la nunți și botezuri și care strigă mesenilor: decît să te sară rîndul la pahar, mai bine să te sară moartea — iar ce rămîne, rudelor scăpătate sau vreunui linge-blide.

Soldații din grădina de zarzavat a lui 3 artilerie Franța, aflați pentru prima oară la Dunăre, se minunau de toate obiceiurile și se înghesuiau bucuroși, cu toate că mulți erau deșălați de oboseală, ca să-i dea lui Berechet la mînă șomoioagele de lucernă și copitele de porc descărnate pe care acesta le atîrna în parii de la poartă. Nevestele lor, minate de Vetina, împrăștiau știuleți de porumb în drumul turmei. La intrarea în cocine, înfipseră în vîrful unui țăruș o bilă de lemn de forma unei căpățîni de porc, frumos cioplită, și crăpărul Mihăilă, mînjit pe față cu tăciune, legat pe sub fălci cu o basma roșie, topăi în jurul ei, aținat de Bomfaier care lovea înfrigurat o tobă cu un șir de clopoței pe margine. Lîngă Bomfaier, Bocu, chișcnica din munții Rîmnicului, cu mîinile în solduri și legănîndu-și bustul, chiuia scurt, hohotit și cînta:

la sticla cu apă tare
și dă-i-o printre picioare,
c-acolo-i șoriciul tare...

La sfîrșit, Vetina și Berechet, stînd de o parte și de alta a ghizdelelor de lemn, zvîrliră în fîntînă cîte doi bani de nichel: „vamă izvoarelor și eraiorilor de sub pragul casei".

Se închinară și merseră la culcare.

Dimineața, Ion Mohreanu se sculă mai tîrziu ca de obicei și, coborînd din culcușul lui, trase de sub cosoroabă nuiaua de salcie cu care-și zdrobise, în cîteva rînduri, pulpele și o frînse pe genunchi; practic, nu-i mai era de folos: „mîine o să-l văd pe Neicu". Zburlit ca un gugustiuc, ieși în prag, unde sezu o clipă s-o privească pe Vetina care, cu mînecile suflecate, amesteca sare în grămada de varză tocată de pe masa lungă, frămîntind virtos cu palmele. Avea brațe groase, albe și se opintea, plină de putere, să răscolească pînă la fundul grămezii. Ea și femeile din rînd cu ea păreau c-au ieșit să-și scalde pruncii la un uluc întins în mijlocul curții. Frecau întîritate, cu degete aspre și, privindu-le fix, cu ochi somnoroși ca ai lui Ion Mohreanu, te-ai fi așteptat să auzi și plînsetele celor mici, necăjiți de săpunul care le ustură ochii.

— Te-ai trezit, înălțate împărate? strigă Vetina. Adu piua și fărîmă-ne bolovanii ăștia de sare.

— Ce poamă-mi ești, zise și femeia din munții Rîmnicului. Curge carnea de pe tine de puturos ce ești!

— Dacă-ți dau eu una, îngheață păduchii pe spinarea ta! ameninți Ion.

Tăcu. În curte, ocolind băltoacele de la poartă, intrase un jandarm. Înainta legănîndu-se și ștergîndu-și fața transpirată cu dosul capelei. Se opri lîngă Gheorghe Jinga care, bărbierit proaspăt, cu tunica descheiată, cu mustața răsucită în sus, ungurește, pisa struguri într-o putină; făcea must pentru petrecerea de a doua zi seara, (toți oamenii fac cîte-o petrecere după aducerea porcilor din baltă).

Jandarmul ciuguli cîteva bobițe de struguri, apoi ceru să-i fie aduse toate fotografiile cu Neicu.

— Eu, personal, se scuză Jinga, n-am nici una. Știți, eu nu mă impăcam cu frate-miu. El ședea aici, la cumnatu Pavel... Eu locuiesc alături. Soră Vetină, adă-i pozele!

Încălecînd un scaun șubred, pe marginea căruia se afla un ciur cu gutui culese de Vetina pentru două din nevestele soldaților, gravide în luna a patra, jandarmul (grad de plutonier) cercetă fotografiile cu luare aminte, trecîndu-și vîrful limbii peste buzele uscate. Cînd isprăvi, scoase și el una din buzunar, format carte poștală, și i-o întinse Vetinei, după ce mai întîi o cîntări din ochi și înclină capul, chibzuind pesemne dacă bucile femeii, parcă anume făcute să le bați cu palma, într-atît erau de rotunjoare și ispititoare, ar încăpea fără să se reverse în gura unuia din butoiașele pentru varză înșirate lîngă peretele soprannului. Fotografia îl înfățișa pe Neicu în fața unei circiumi, între doi bărbați — unul, înalt, tînăr, frumos (Vetina îl recunoscu uimită pe Țulea Fălcosu), celălalt, mic, costeliv, numai vină și os — acesta din urmă era Costică Gurafoil, hoțul de pe Ialomița, dar Vetina nu-l văzuse niciodată.

— Are cinci puncte de ieșire frate-tu, ca orbații, zise plutonierul. Săptămîna asta ne cade-n capcană.

— Poate să aibă cinci, poate să aibă și-o mie. Eu nu știu nici unul și nici voi nu știți.

— Zău? se miră el. Cade, ți-o spun eu. Și tu să fii cu ăla care pune laba pe el. Știi povestea cu pumnalele? Maica Domnului tuna pînă în cărți. Vine un pahonțe și-i zice: eu tea pîrît mai frumoasă decît tine. Și — sfîr, sfîr și risca, risca — începe să tească. Asta l-a supărat: ești de tai pe Dumnezeu. Ți-arăt eu de pumnalele dracului! Te blestem să mori schiop sub pinga, și Maica care tuna mînie îi ieri sapte păcate.

— Atîtea ai pe suflet?

— Da. Sapte în cap.

Vorbind, despînse vergeaua de la armă, înțepă un cotor de varză, îl aruncă, plictisit, în peretu porumbarului și plecă.

A doua zi, ziua sorocită prinderii porcilor, plutonierul își făcu apariția chiar în răsăritul soarelui. Răsucea în mîini un friu cu rastaguri, din aceleași după care li se scurg ochii hoților de cai și, salutîndu-l pe Berechet, îi arse, rizînd, cu dinții, peste picioare pe Bomfaier și Schelete care mînuiau niște tocane.

Strînse în ceață soldații și muierile lor privind chiorîș spre jandarm.

— Țiganul știul unul bun de băutură, îi spuse acesta lui Berechet — și apucă o prăjină de lîngă unul de tocat varză, pe care-o luă pe geană.

Prăjina era strîmbă, scurtă, cioplită la capete în formă de cioc; bătăgani, lovindu-se de mijloc cu un ochi, o aruncă de la distanță între picioarele porcilor pe fundătura sălbatecului și-i dau peste cap.

— E prea mușchi, relă plutonierul și nu mă vă folosească. Mie-mi zice Zatic, se întoarse el spre Vetina, și știu tot ce mănînci în capul vostru. Vă trage ața peste Dunăre. Matale zici că te duci să prinzi porci, dar eu știu ce știu. Știi tuzlanu cu cățărîta ața mîntuirii pe care-am înșfăcat-o azi dimineață în port la Brăila. Era bormani și mărfuri...

— Hîcuri. Îi tăcu Vetina. Aștrampalo ai făcut la cuie pe norișorii cuiburilor de la Che Andrei.

— În sfîrșit Berechet, la urcușul ăsta, lovgă Dunărea! Luați o gardistă, două plutonieri Zatic?

— Dacă ne găsește cerul cu ochii; altfel nu.

— Da, sprobă Berechet, o mînzărică de sensu bunăreții singele. Îl schimbă, cînd se ajunse, Ioane, îi strigă lui Mohreanu, hăi nițe pastramă, că pe noapte mușchi, rupe un colțuc de pîine proaspătă, cuțitul și niște sapi.

Ion dispăru către bucătăreasă porunca, iar Dîrlănica care pusese cu Tița a găsit pentru pîine, dădu fuga acasă și aduse o mușamică cu lună.

— Aăla-i fata care bea dus în lapte pe neamțul Kurt? strică Zatic spre Tița.

Tița se roși de-a binelea, la spusa Dîrlănicăi.

— Ei, bravă Zatic, te știi ale?

— Nu vreau să vorbesc cu tine, răspunse Tița.

— Ooooo lotru mi de sus — strigă Zatic. Da, știu-te, gușteri proaste neamțul. Adevărat că vedea cu fundul gol în copaia pentru alunat?

— Noi facem pîine într-un lighean mare, rusesc. Ala era albia de rufe.

— Ce știe pe voi să vă tăvăliți în albie (— se o clipi pe Tița în taină) — Măi, ce mîndră Vetina, Gheorghi, ăsta acasă, că te frige!

— Bine zici! Ț Bomfaier, stăpînește-te, rîdzătoare Zatic și dădu pe gît încă un țoi de țuică.

Se scoborî cu sărî pieptul greoi, își făcu cu mîna de trei ori cruce, își aruncă țuica și, arunînd ațurat grupului de soldați și muieri o pălmuire aurită și lemeșă, de om sătul, își dădu curte, apucînd-o pe Ianul de trifoi care despărțea casa lui Berechet de a lui Titi Șorici. Muierile sculpară pe urma lui, scîrțîră, Berechet înjură cu năduf, iar Bomfaier și Schelete aruncară două rogi pulverde ce se stîrniră pe genuni deasupra apei.

Ion care, chiar de la prima aparițiie a lui Zatic, intuise că planul său de a-l vedea pe Neicu Jinga poate fi dat peste cap (și nu mai încăpea îndoială că primejdia de care îl adîncul lui se temea cel mai mult ascuns dădu năvalnic soprannului să cunoască locurile se îndreaptă jandarmul.

Zatic, fără să se uite o clipă înapoi se avîntă drept înainte, trase de frîu calul, care se ridică în două picioare, și porni în galop spre Vetina, care stătea cu mîinile în șolduri, privindu-l cu ochii mijiți, ca pe un vînzător de cai. Berechet, stînd în spatele ei, își duse pumnii la gură, pregătindu-se să urle, dar Zatic se opri la cîțiva pași de ea, sări din șa, o salută, ridicîndu-și ușor capela, și-i zîmbi.

— Ia mi, cadînă Vetino, zi-mi și mie, ce-i cu tine, ce-i cu frumusețea ta, ce-i cu tine, de ești așa supărată?

— Ia mi, cadînă Zatic, zi-mi și mie, ce-i cu tine, ce-i cu frumusețea ta, ce-i cu tine, de ești așa supărată?

— Vere Ionică, se auzi Ion strigat. Veniți-vă!

Se întoarse și dădu cu ochii de Gică Dună vărbun după Neicu. Nu-l mai văzuse de cînd plecase, în 1934, spre Dobrogea, dar îl recunoscu imediat. Semăna teribil cu tatăl-su. Gică era înalt, gras în șale, cu umeru ca dinții arșpi de viață. Sta în ușa circiumii și făcea semne, vesel (știa se descoperă de lemnari bătînd cu talpa în muchea pragului, probabil ca să-și rumege gîndurile. Era îmbrăcat îngrijit, cu pantaloni de stofă subțire, pantofi negri lăcuiți și cămașă albă de atîcă; pe cămașă, pete de vin roșu însirate de la bărbă spre umărul drept, pesemne că fierse paharul de mîna lacomă a vreunuia din meseni.

— Ce faci, vere Ionică, zise scuturîndu-i brațul, te certi cu X și cu fix? Te-am văzut pe geam, c-am venit să-mi schimb sifoanele, aștept să-mi pice cumătrul în vizită, sînt cumătru cu prințul Șuțu, mi-a botezat o fetiță, o bomboană de copil. Vilică, adu-mi lada, mă! Cînd era domnul Măineanu teafăr, se mișcau ăștia... spirt, nu alteeva. Acum, atîrnă lenea ciucure pe ei, ca rîia pe capră. Vere Ionică, pune mîna pe marginea ăia a lăzii, mergi la mine și rupem pămîntul, auzi? Te privesc și parcă-l văd pe unchiul, să știi. Și el era scandalagiu, se uita chioriș la tine, începeau să-ți tremure picioarele, ziceai că ai în oase numai corzi de țambal. Chiscănene! îl strigă pe omul ieșit în poarta casei de lîngă maidan să vadă cum fac nemții opturi cu bicicletele, ți-aduci aminte cînd ți-a azvîrlit Neculai Mohreanu o vadră de lapte-n cap?! O săptămînă te-a bîzîit musca la gură

— Și ce te privește pe tine? Ai năravul prost, Gică, te-atîrni de om cum atîrnă bolovanul de coada vacii cînd o mulgi.

— Îl vezi, vere Ionică? Îl cheamă Chiscănească, și-i zicem electricu, că-i plin de curent. Frumos spune prințu' Șuțu, Chiscănene! Spune: știuculița e vo-re-ce, vrea să spună că știuca e mai gustoasă decît șalăul, eu sînt știuculița (îi plăceau nespus diminutivele, se îngrășa, rostindu-le) da' te fărîm numai c-o plesnitură din coadă. Dă-i drumu' vere Ionică, te-ai întors în sătulețul natal, cum se zice, și eu crezusem că vii întîi pe la mine, da' venit a fost că nu veneai dacă nu te găseam în drum. Pe mine să mă cauți mereu, iar de-alde Chiscăneanu să te ferești. E șiret ca hoții, îi păzește pe hoți la furat. Ținutul nostru e recunoscut în țara hoților de cai, nu degeaba se spune că-n Brăila trebuie să intri cu buzunarile cusute. Chiscăneanu, crezi c-a ieșit în drum să se uite? Să-i spună el asta lu ta-su pe care-l lasă să încă flămînd. Îi coace ochiul în cap dacă vede un lucru și nu-l face la stînga. E iute de mînă, că-i încărcat cu curent. Ți-am spus. Astă-vară, l-a lovit trăsnetul, pe el și pe-alde soru-sa, șapte muieri. Erau la prașilă, dă o pîlcîcică, și, bum! praf le-a făcut șapele. Pe ei nu i-a stins, i-a încărcat numai cu curent. Știi cum săreau? Să mor, făceau salturi de cinci metri, parcă se aruncau cu prăjinile N-a murit nici unul și pentru c-au scăpat au umplut casa cu candele. Și sarea o mănîncă din candelă. Au pus sfintele pălmărele și pe pereți afară, lîngă cuiburile de rîndunică, dac-ai fost atent. Eu l-am pierdut pe tătucu, adică nu l-am pierdut de tot, o să-ți spun eu cum l-am pierdut, mai întîi vreau să-ți spun că am un cîntec:

Cocoșei cu două creste
Gică cu două neveste.

— Chiar ai două neveste? se miră Ion. Neveste adevărate sau... ibovnice?

— Neveste, neveste, vere Ionică. O tă le vezi acum. Uite, asta-i casa mea. Intrată în curtea largă, cu patru rînduri de peri altoiți, cotiră după chioșcul acoperit cu vită (un stol de mierle, făcînd să se înfoaie și să plesnească aerul ca o pînză sfîșiată brutal își luă zborul peste Dunăre de pe ciorchinii cu boabele scurse) și pătrunseră într-o odaie mare (lîngă prag, un viței cu părul de culoarea talajului de fag lîngă mălai într-o căldare) unde o femeie de douăzeci de ani, înaltă, cu părul blond, strîns într-o coadă lungă, adusă pe piept, răsucea canură învîrtind fusul pe pulpă.

— Ăsta-i vărul Ionică, spuse Gică, împingîndu-l în față pe Ion care-și ștergea picioarele de prești de zdrențe. Femeia zîmbi și culese o scamă de lînă prinsă în bărbie. Ea e nevestica mea a doua, Maria. Vorba vine: a doua, — și Maria și Anica sînt nevestele mele și sînt de-un rang, de-un nivel. Dincolo, în odaia de-alături, unde doarme copilașul — ați una șuruburile leagănului să nu mai scîrțîie? V-am spus să dați c-o pană de gîscă înmuiată-n grăsime.

— Am dat, zise Maria, și-am văzut și haina ta de piele.

— Bravo. Dincolo, zise Gică, ți-am zis, e Anica. Casa, a ei a fost, și copilul tot cu ea l-am făcut. Nu-i nimica, o mînglie el pe Maria, ciupindu-o de obraz, pînă-n primăvară vine și ălalt, e pe drum: cioc-cioc-cioc la poarta vieții, să sugem lapte din țîțică. Maria a mogît-o pe Anica, acum vine rîndul Anicuții să dea ajutor. Du-te Marie, ia-o pe Anica, și puneți masa. Eu, într-un cap al mesei, vărul Ionică în capu' ălălalt, iar vol la stînga și la dreapta mea. Eu, vere Ionică, legal sînt însurat numa' cu Anica. Maria a fost lucrătoare cu ziua în grădina mea de zarzavat, că am grădină la fel de întinsă ca 3 artilerie Franța, ne-am iubit și am adus-o în casă. Drept, nu? La început, Anica, rău, că pleacă, că-și face seama, ocără, injura. Burta pe dușumele și dă-i bătaie. Și dăi și ălejlalte. Greșea una, le băteam pe-amîndouă. Anicuța a prins de veste că dacă dau în una, dau și în ailaltă. Și-a început să strice, să fărîme, să ologească o vită — totul ca să le iau de păr. Vezi, socotea ea, îndur eu, dar mă răcoresc din partea care mă arde, că dacă stric ceva, Gică pune toroipanu' și pe Maria. Pîn-am prins fasoanele. Acum nu mai e nici un fel de rîcă. S-a liniștit treaba. Ei, dar nu mai vin o dată?

Gică se ridică și căscă ușa. Femeile erau în tindă.

— Acuș-acuș sîntem gata, zise Maria care-ntîrziase să-și schimbe fusta (pusese una verde, strînsă bine pe talie) și intră, aducînd o pîine și o tingire cu trandafiri de porc prăjiți.

Anica, cealaltă nevastă, aducea vin și sifoane. Era palidă, cu gura mare, buzele vinete, cu ochii negri, sperioși, durdulie, cu picioarele groase. Apăsă pe cîrligul sifonului ca să-i încerce presiunea și împroșcă podelele cu apă gazoasă.

— Ce-i cu tine? — o-ntrebă Gică, privind-o lung. Ești schimbată, azi-dimineață aveai rigiieli, ai mîncat ridichi aseară, ți-am spus eu să te-astîmperi.

— Mă la cu baldoseli de la burtă.

— Îți face Maria o frecție. Iei oțet, Mario, și-o freci bine la tîmple și pe mîini. Un păhărel de anason, Anicuță?

— Mi-e gura coclită, il vărs.

— Să mi-o faci bine, Marie, auzi? Să nu i se strice laptele, doamne-ferește. Eu am de vorbit cu vărul Ionică, duceți-vă

— Dacă e nevoie de ceva, mă strigi, zise Maria — și ieșiră.

Ion Mohreanu încremenise pe pat, uimit, dar totodată, înveselit de harababura din casa lui văr-su Gică. Ochii verzi îi străluceau umezi, împrumutînd mobilitate și căldură feței lui ca de înecat „Al dracului, vărul Gică, cu ce le-o fi furat mintea la amîndouă?" Nu i se părea nimic absurd în felul cum își aranjase Gică viața, situația acestuia, nemaiîntîlnită altundeva, îl stîrnea o umbră de invidie — și atît.

— Ce zici, vere Ionică, nu-i așa că se ține norocul după mine? Eu nu umblu cu bale la gură după el. Așteptă și vine singur. Hai, gustă vinișorul. E bun, ține-l întîi pe limbă, plimbă-l prin gură, nu? Și-a dulci-dulcișoare. Eram lefter, pui golaș, tătucu ce să-mi dea? Cel mult una cu rîndeaua în cap. M-am însurat cu Anica — tare-i proastă femeia asta a mea, mănîncă ridichi cu sare de-ți face și țîe poftă. Se dă-n vînt după ridichi. Maria, nu, Mariei să-i dai o covată de scovergi și toată lumea-i a ei. Fiecare om cu tipicul lui — și cum îți spuneam, Anica mi-a adus cinci pogoane, am pus cartofi în toate cinci și-am dat lovitura, că era pămînt nisipos, bun pentru cartofi și pentru pepeni. Un tren am vîndut. Bietu' tătucu' se uita și nu-i venea să creadă... Îl urăști de moarte pe tătucu, așa-i?

— Titi Șorici și Che Andrei zic că s-a purtat urît de tot cu tata. I-a rugat moartea.

— A greșit, da, și ispășește. Tătucu e acum la Săpoca, în munții Buzăului. La Să-po-ca, unde se adună toți copilașii lui Dumnezeu.

— Săpoca e casă de nebuni.

— Foarte frumos spus, așa e. Eu am zis: copilașii lui Dumnezeu, pentru că nebunii sînt copilașii lui Dumnezeu. E acolo cu Toto Dudescu, notarul de la noi: îl știi pe Dudescu? Asta, da, așta știa să vorbească. Îi curgeau vorbulițele din gură, pufoase, ca mălaiul la moară. Tu n-ai apucat-o pe Dudeasca — bătrîna. Ei, să-ți fi povestit el! Erau opt copilași, — să-i fei în circă și să fugi cu ei, și ei să te gîdile pe la subsuori — n-aveau țîță, și Dudeasca era manca morților, aia care spală morții, îi tunde, le taie unghiile și-i îmbracă cu hainele de ducă. Satul, — c-așa-i pe la noi — cînd se trag clopotele de moarte, se oprește și se-nchină. S-a dus un suflet, înțelegi? A zburat un suflet de om. Dacă-i curat, se face un norișor și trece vara peste Dunăre, dintr-o parte în alta și-și vede neamurile ieșite la coasă; e murdar, împovărat de păcate? Se duce și se tot duce. Bătea clopotul, rar, într-o dungă, veste neagră, alde Dudescu o sculau pe bătrînă: scoală, măiculiță — și-i apuca jalea, zău, le venea și lor să plîngă. Va-să-zică, moartea, cînd vine, nu bucură pe nimeni, nici pe ăi care trălesc de pe urma ei.

— Eu vreau să omor un om. Și o să mă bucur, zise Ion.

Gică holbă ochii. Apoi zise:

— Verișorule, verișorule (și legăna capul) tare ești prost! Pardon, să mă ierți, dar nu știi ce spui.

— O să omor, înfăr Ion, dar imediat se gîndi că nu trebuia să vorbească... Cînd s-o auzi de Țulea, așta începe să trîncănească. Cum a ajuns unchiul Petrea la Săpoca? întrebă el ca să schimbe vorba.

— Din cauza Ioanei lui Șarpe. A, nu ți-am spus-o! Dudescu a înnebunit de bețe și nu vorbea decît de chestia aia cu manca morților. Madam Dudescu, care trăiește cu domnul Dnancă, vine la tătucu și zice: du-l neicuță Petrea, du-l la Săpoca. Te plătesc atît. Tătucu: îl duc, — și în noaptea aia, iese pe malul Dunării — neamul nostru e ursit să i se tragă helele de la Dunăre, maică-ta a murit înecată în Dunăre și tătucu tot de alci a scrîntit-o. În apă, Ioana, sora lu' Chiscăneanu, a lu' electricu, se scălda, că era lună, și tătucu, om în putere, a luat-o în brațe, goală și udă — și hai cu ea pe o claie de iarbă. Femeile, le cunosc bine, sînt ca untișorul, grețoase la început, dar pe urmă, minunea lui Dumnezeu! La schitul de peste Dunăre, în Dobrogea, unde miresele lui Christos dorm în așternuturi de păr de capră, toca pentru rugăciunile de noapte, dar tătucu, păgîn și hulpav (văduv, ce vrei! văduvii sînt niște nenorociți, visează, păcătoșii, numa' muieri desfrînate) a trintit-o în iarba aia cosită și n-a așternut măcar o flanea dedesubt. Și dedesubt, dormeau încolăciți patru șerpi. Aia, cînd i-a simțit, să moară, l-a zvîrlit pe tătucu cu coatele și fugi! Goală cum a făcut-o mă-sa gonea spre sat și urla. Tătucu a înhățat șerpii și după ea: „Ioană, oprește-te, fă, i-am omorît!" Prostii, că șerpii i se înfășuraseră pe brați... A fost un tămbălău în Plătărești! Și șerpii erau veninoși. L-au străpuns cu limbile pe tătucu pe piept și pe gît și pe labe, am chemat un hătrîn de lîngă lacul Șerbanu — e unul care adună buruieni de leac — i-am plătit cît a cerut, și el a pus gura pe mușcături și a supt tot veninul. Mai greu a fost cu Ioana că pe ea o înțepaseră la buci și nu vroia să dezvelească partea moale, am crezut c-o să se spînzure în noaptea aia. În zori, tătucu a plecat cu Dudescu cum fusese vorba și, de rușine sau de nebun, nu s-a mai întors în sat. L-a făcut mart un șarpe — dacă știi table sau ghiulbahar. Prințul Șuțu rîde pînă-l apucă sughițul și face — brrr, dragă Gică! — cînd îi spun ce ți-am spus țîe. Om greu, prințul — alde ta'su-mare a stăpînit țara, sub cismă o ținea și-o croia cu biciul — are treizeci de mii de pogoane, poartă pălărie cu cordică de aur, și, cînd vine la mine, stă pe scaunul ăla de lîngă tine. Astă-iarnă, a cumpărat o herghelie de cai, i-a tăiat cu toporul pe toți pînă la unul — nu el, argații, vere Ionică — și a pus hartanele în pădurea Crestata, să aibă lupii mîncare, să nu plece după pradă la dracu-n farfurie. Îi place mult vînătoarea, numai piei de urs în conacul lui și, ca să se distreze, a cumpărat trandafiri din Japonia și a făcut aici un parc mai frumos ca a lu' Marghiloman din Buzău. Cu avionul i-a cărat, că are două, unul pentru el, unul pentru nevastă. Prin iulie, era aci la mine, venise s-o vadă pe Maria, adică nu credea nici el că am două neveste, am băut o enfuzie dintr-o sticlă cu căpăcel în formă de pahar și — hop! mecanicul de la orezărie care-i spune că nu mai trage pompa „Paștele mă-si!", zice, că înjură la fel ca noi, suiți pompa aia în avion să plec cu ea la Ploiești. Tu, Gică, îmi zice, să m-aștepți să mai vorbim, în juma' de oră sînt îndărăt... Ține mult la mine, pot să-ți zic că i-a ordonat lu' domnu' Doancă, administratorul de pe moșie, să-mi dea prundul de gîrlă din dreptul conacului ca să mă scald acolo cu nevestele. Anicuța și Maria intrau în apă cu cașmirul atîrnat de brîu, proastele, se fereau una de alta, și Doancă a venit să-mi străgă atenția că prințul zice că pe prund sîntem singuri și n-are rost să poarte muierile cîrpele alea. Vezi tu, el ne privea prin binoclu din cerdacul conacului, cum ne giugiulim noi, gu, gu, gu.

Vere Ionică, sînt un norocos. Și știi de ce? Fiindc-am sărutat mînă de mort. Fiecare sărută mîna mortului, dacă-l moare mă-sa sau ta-su, dar eu am sărutat mînă de mort misterioasă și-am plătit cu două perechi de cai. Mîna asta o ține Star-vrăjitoru, băiatul unuia care-a fost prizonier cu Che Andrei în Anatolia... Cunoști Brăila, da? Bun. Brăila, spune domnul Doancă, care mă ia acolo cu el, din cînd în cînd și mă tratează cu băuturi scumpe (l-al de fi-su George și Zigu le dă numai sirop; George e o pușlama, e la liceu și de patru ori și-a vîndut plapoma, Zigu e mai șmecher, tuciuriu ca țiganii și sanchiu la suflet). Brăila, zice el, e picior de Paris, iar Parisul cică, e piciorul lui Dumnezeu, ăla pe care leagănă curvele. Eu mă duc la Brăila, mai ales de Anul nou, ca să joc cărți la cafeneaua pe care-o ține Bijulică Bagdad și unde-și face veacul Mișu Atu, cel mai mare șnapan de măslutor. De sfîrșit de an, cînd petrece lumea și vin golanii să te semene cu griu, noaptea după ora douăspe, imediat cum începe anul ălălalt, dau busna la Bijulică toți boierii ca să-și încerce norocul cu Mișu Atu. La ușă, Bijulică ține pe unul cu gheb în spinare, boierii își freacă mîinile de cocoașa ăluia și coboară într-un heci cu pereții și cu mesele acoperite cu catifea roșie, s-o spargi cu limba de frumoasă, nu alteeva. Mișu Atu, galben și cu ceafcăne, sărută mîna cucoanelor și turuie mereu: „La mulți ani domnule prefect", „sănătate și strălucire, domnule primar", iar în timpul asta, Bijulică Bagdad desfundă sticle și toarnă. Ciocnesc, Mișu ia un pachet de cărți noi, le bate, le dă la tăiat unei cucoane, și le împarte în grămezi mici, cîte una pentru fiecare musafir. Jocul se chiamă copcica. Mișu Atu ține banca. Cîștigă, ia banii cu o lopățică, pierde, face semn, și un băiat al lui aduce banii pe o tavă de argint. Luxul de pe pămînt! Trei ani, de cînd joc, vere Ionică, n-am pierdut o para chioară. De cîte ori mi-a întors Mișu cartea pe față: as de inimă neagră. Mîna mortului, verișorule. Am știut ce sărut... Da pe cine vrei să o-mori? Că ziceai c-o să omori pe cineva.

— Poate-am să omor, poate n-am să omor.

— A, e secret, înțeleg. Eu voiseam să te iau om în curte, da' ai băgat frica-n mine.

— Plec și de la Berechet.

— Da, nu merită să stai, pute ca un dihor. Eu, să știi, plătesc bani numărați.

— Îți răcești gura degeaba. Am hotărît să plec din Plătărești.

— Voia ta. La mine, n-aveai ce să te plîngi, cu toate că mai bine te-mpaci cu străinii decît cu neamurile. Ești tînăr, vere Ionică, și vreau să-ți dau un sfat: cînd bați la ușa cuiva mare, să bați cu coatele sau cu genunchii. Vreau să zic că să cauți să ai brațele pline cu ploconae cînd te duci la unul și la altul de la care poți să capeți ceva. Acum mai aduc o sticlă, o bem și p-asta, și Maria o să ne cînte. O să ne cînte: „Vremea s-a-nchis și-afară ninge". Și eu o să plîng, vere Ionică.

Ion Mohreanu încremenise pe pat, uimit, dar totodată, înveselit de harababura din casa lui văr-su Gică. Ochii verzi îi străluceau umezi, împrumutînd mobilitate și căldură feței lui ca de înecat „Al dracului, vărul Gică, cu ce le-o fi furat mintea la amîndouă?" Nu i se părea nimic absurd în felul cum își aranjase Gică viața, situația acestuia, nemaiîntîlnită altundeva, îl stîrnea o umbră de invidie — și atît.

— Ce zici, vere Ionică, nu-i așa că se ține norocul după mine? Eu nu umblu cu bale la gură după el. Așteptă și vine singur. Hai, gustă vinișorul. E bun, ține-l întîi pe limbă, plimbă-l prin gură, nu? Și-a dulci-dulcișoare. Eram lefter, pui golaș, tătucu ce să-mi dea? Cel mult una cu rîndeaua în cap. M-am însurat cu Anica — tare-i proastă femeia asta a mea, mănîncă ridichi cu sare de-ți face și țîe poftă. Se dă-n vînt după ridichi. Maria, nu, Mariei să-i dai o covată de scovergi și toată lumea-i a ei. Fiecare om cu tipicul lui — și cum îți spuneam, Anica mi-a adus cinci pogoane, am pus cartofi în toate cinci și-am dat lovitura, că era pămînt nisipos, bun pentru cartofi și pentru pepeni. Un tren am vîndut. Bietu' tătucu' se uita și nu-i venea să creadă... Îl urăști de moarte pe tătucu, așa-i?

— Titi Șorici și Che Andrei zic că s-a purtat urît de tot cu tata. I-a rugat moartea.

— A greșit, da, și ispășește. Tătucu e acum la Săpoca, în munții Buzăului. La Să-po-ca, unde se adună toți copilașii lui Dumnezeu.

— Săpoca e casă de nebuni.

— Foarte frumos spus, așa e. Eu am zis: copilașii lui Dumnezeu, pentru că nebunii sînt copilașii lui Dumnezeu. E acolo cu Toto Dudescu, notarul de la noi: îl știi pe Dudescu? Asta, da, așta știa să vorbească. Îi curgeau vorbulițele din gură, pufoase, ca mălaiul la moară. Tu n-ai apucat-o pe Dudeasca — bătrîna. Ei, să-ți fi povestit el! Erau opt copilași, — să-i fei în circă și să fugi cu ei, și ei să te gîdile pe la subsuori — n-aveau țîță, și Dudeasca era manca morților, aia care spală morții, îi tunde, le taie unghiile și-i îmbracă cu hainele de ducă. Satul, — c-așa-i pe la noi — cînd se trag clopotele de moarte, se oprește și se-nchină. S-a dus un suflet, înțelegi? A zburat un suflet de om. Dacă-i curat, se face un norișor și trece vara peste Dunăre, dintr-o parte în alta și-și vede neamurile ieșite la coasă; e murdar, împovărat de păcate? Se duce și se tot duce. Bătea clopotul, rar, într-o dungă, veste neagră, alde Dudescu o sculau pe bătrînă: scoală, măiculiță — și-i apuca jalea, zău, le venea și lor să plîngă. Va-să-zică, moartea, cînd vine, nu bucură pe nimeni, nici pe ăi care trălesc de pe urma ei.

— Eu vreau să omor un om. Și o să mă bucur, zise Ion.

Gică holbă ochii. Apo

la, freamăt și împroșcînd scîntei. Pe cer, răsărise luceafărul, mare, colțuros și rece, încît îți venea să strîngi din umeri de frică să nu-ți facă gaură în spinare.

Popa Oancea cobori în poiană și, cădelnițînd lenes (bătea abia pînă la înălțimea genunchilor) porni să dea roată casei, urmat de țiganii cu crucea. Aveau să ocolească de trei ori și la urmă să stingă jarul cu apă sfințită din căldărușa ce o purta dascălul. Mulțimea se urni și ea greoaie în urma rugului, (femeile se închinau și sporovăiau fără încetare, bărbații călcau țepeni, trăgînd cu talpa peste dîrele de foc ce săreau în pajiște, copiii schimbau pumni și înjurături, căutînd fiecare să ajungă cît mai în față) iar nemții, dornici să urmărească cît tot spectacolul, se încolonară și ei procesiunii. În clipa aceea, Ion îl zări pe Chiscăneanu schimbînd un semn din cap cu Vetina și dispărînd grăbit între tufișurile de scorușe. Ieși din rînd și se furișă după el. Schiță, însă, vreo douăzeci de pași și se opri. Din umbra unei parcele de stuf, se ivise în cărare Zatic, cu arma în cumpănire. Chiscăneanu îi strigă ceva în șoaptă și amîndoi dispărură în trap spre conovețele spitalului veterinar german.

— Dădă Vetină, zise Ion (și ea ieșări îngrozită de la primul cuvînt) știu tot. Știu că Zatic nu e Zatic — sau, cine știe, poate că-l cheamă așa cum zice — dar nu e jandarm, el și cu Chiscăneanu au furat ăia unspe cai de la nemți. I-am văzut și te-am văzut și pe matale cînd i-ai făcut semn lui Chiscăneanu c-a venit momentul s-o la la picior. Sfeștania și povestea cu crucea arzînd, Zatic le-a aranjat, așa-i?

Erau în grădina din fața casei. Se înnoptase, vîntul de peste Dunăre zornăia în talcîmii de la uliță și Vetina ieșise să închidă obloanele. Cînd Ion sfîrși, se întoarse spre el, dar nu-l văru fața, pentru că bălaiul se oprise în întuneric, și dîra gălbuie pe care-o arunca lampa prin geam îi lumina doar piciorul drept îndoit înainte. Sleită, Vetina se rezemă de perete, bîjbîind cu degetele pe zid, în nestire. Dîra de lumină, sărbătind din casă, se înfigea ca o sabie tocmai în colțul dinspre [illegible] ai grădinii, desvelind [illegible] bete uscate de iarbă dulce, un ghiveci răsturnat cu buza în țărînă, o strop[illegible]oare spartă, cu gîtul strîmbat, și ieșurele din fier masiv, cumpărat de Berechet la Brăila, care-și bubia acolo de sticlă spre fereastră, încercînd parcă să deslușească poziția minutarelor pe cadranul ceasului ingropat într-un toc de lemn și prins în două cuie pe peretele dinspre curte al odăii.

— Cît? [illegible] Vetina, și Ion înțelese că-i cerea să-și [illegible] singur prețul tăcerii.

— Nu am de gînd să te storc de parale, poți să fii [illegible]. Și nici nu te-aș fi strîns cu ața, te rog să mă crezi, dar am [illegible] de Neicu. El știe de urma omului pe [illegible] caut eu pentru o răfuială. Fă-mi [illegible]tura cu Neicu.

— Acum nu se poate. Trebuie s-aștepți pîn' la Boboteză.

— Nu pot, dădă Vetină, e mult pîn'atunci.

— Altă cale nu-i, lasă. Dacă vrei, mă jur. Și eu aș ca mult să-l văd, că nici din ochi nu [illegible] dar tocmai la Bobotează îi [illegible] Zatic. Îl ține Zatic a [illegible] mai mic, să le păzească în haită cîți de furat. S-a dat pe mîna lor, și-aide Zatic îl ține strîns în gheare. El vărul[illegible] cui. — vărul le schimbă părul de nea[illegible] cunoaște în vechi vechiar stăpînul. Dar la Bobotează, au să-i dea drumul să plece. M-am rugat de Zatic cu corul și pămîntul „Domnule Zatic, ai supt lapte de la o mamă și știi ce-i durerea de mamă, eu i-am fost lui Neicu mai mult decît o mamă, lasă-l să plece și nu-l vinde că-l caută pentru crimă de omor". „Hei, țățică, mi-a zis, dacă n-avea crimă la activ, îl vindea de mult frate-miu ăl mic". E colțos tare, cică, ăla micu, sta-i-ar țîmpla lingă bietul tat-tu, îi sufli-n borș, raftai cu tine în două zile ești în cătușe. Sărucu frate-miu, bine măcar că-i teafăr. Zatic zicea că-i rujat în oprau și rotofei, trăiește bine la ei zăticește.

— Atunci, o s-aștept [illegible] Vetină și o să vă slujesc mai departe cu credință, că nu de rău și de [illegible] te-am oprit și ți-am zis ce-am vănt[illegible] steară. Să nu fii supărată pe mine. [illegible] nc: [illegible]rmină", și intră-n casă, ferec eu obloanele.

. . . . . .

Neicu Jinga sosi în Plătărești, așa cum spusese Zatic Vetinei, seara în ajun de Bobotează, pe la creic[illegible] sapte. Purta o șubă de postav, jerpelită, iar sapca cu clape, mode: german, căptușită cu lasă, începuse să chelească și-și ferea de frig bănuțul golaș din creștet cu ce găsise mai bun în pădurile de sălcii și [illegible] Îi acoperea fruntea și ochii de [illegible]. Înainte de-a trece Dunărea pe gheață, din miază-noaptea vînăt-[illegible] se dezlănțuise viscolul. Avea [illegible] de vînt ce să răscolească pentru că [illegible] nsese îndesat o zi și o noapte fără oprire. Zăpada așezată într-un strat gros de-o jumătate de metru, scăpărînd într-un albastru trist pe toată [illegible] dinderea bălții (prin curțile și ulițele satului, privită de dincolo de Dunăre, zăpada avea culoare mai caldă și mai odihnitoare, cel puțin așa gîndea Neicu care-și spunea că în sat[illegible] căzînd, se împachetează cu circei de fum prelinși din atîtea boturi de scarne) sălta se dintr-o dată pe lîngă el în virteiuri largi care acum se răsuceau prin aer îngroșînd mult valul tulbure al înserării.

Vetina, care-l îmbătase tun pe Berechet, îi primi, împreună cu Ion Mohreanu lîngă debarcaderul de la nolan, îi îmbrățișă, plîngîndu-i pe umăr și-l duse în căsuța unde trăia Bocu (bărbatul chișoaicei zăcea la [illegible] Berechet). Acolo îl îndopă cu carne sățioasă de porc, cu plăcinte cu varză (de Bobotează, întreg ținutul Dunării dinspre vărsare mirosea a plăcintă cu varză) cu vin negru și plinse din nou, pe săturate, fericită că-l vede zdravăn și sănătos. Ion — încheiase de diminează socotelile cu Berechet și, cu jumătate din banii primiți, cumpărase un cojoc el și o căciulă neagră din blană de pisică — îegea din timp în timp afară, să tragă cu urechea și să cerceteze dacă nu s-arată vreun musafir nedorit.

— Poți să m-ajuți s-ajung mai repede la Brăila? o întrebă Neicu pe soră-sa. Mîine-i ziua iertării hoților și vreau să-ncerc să scot crucea pe care-o aruncă episcopul.

— Pe tine n-au să te ierte, țățică. Tu trebuie s-o scoți ca să-ți steargă Dumnezeu păcatul. Oamenii sînt mai răi ca Domnul, te rup în bucăți fără milă. Dacă ai norocul s-o scoți, cînd te-o întreba prefectul: tu pentru ce ești osîndit, băiete? să-i răspunzi: fără să-ți spui numele: nu sînt osîndit de oameni, osînda mea e de la Dumnezeu și o port năpastă în cugetul meu.

— Poate că nici n-am să mă bag în apă, zise Neicu. Vreau să văd lume, țățică, pentru asta am ieșit. Nu știi cît e de greu să stai departe de oameni. Te sălbăticești.

— Nu, se îndirji Vetina, să te bagi în apă. I-am plătit lui Chiscăneanu să caute și el tot pentru tine. El și așa se bagă, ca să facă pe mășcăriciul și să-i azvîrle boierii bani. Da' de-o găsește ți-o dă ție, și ieși tu cu ea. I-am dat cearșafuri să vă înfășurați în ele și ulei să vă-mbiciuiți pielea bine înainte de a vă arunca în copcă... Ăsta, arătă spre Ion, e băiatul lui Neculai Mohreanu. Umblă de juma' de an după tine.

— Pentru ce? îl întrebă Neicu pe Ion.

— Îl caut pe Țulea Fălcosu. Unde-l găsesc?

— Țulea? făcu Neicu și rise. Fața lui, cu trăsături frumoase, regulate, la care Bocu, retrasă într-un colț, privea insistent, avu o tresărire. Se uită la Vetina (scrumseșa trăise cu Țulea) apoi ridicînd din nou capul spre Ion, răspunse:

— Are grajd de curse la București, Țulea. S-a căpătuit, dar mîine... la stai, se opri, înainte de a-ți spune totul, spune-mi tu mie: îl dușmănești de moarte pe Țulea?

— Da, recunoscu Ion.

— Mîine o să fie la Brăila. Alde Zatic spunea că Țulea vine la aruncarea crucii chiar dac-ar fi la capătul pămîntului. E petrecerea care-i place cel mai mult. Dar mîine n-aveți cum să vă-ngăimăriți. E oprit prin legea pămîntului. Aici la Brăila, cel puțin. Ai înțeles?

— Să fiu lîngă el, și pe urmă nu mă mai deslipesc de umbra lui. Aștept pînă poimîine sau pînă cînd s-o putea.

Către ora zece, cineva tropăi pe prispă și bătu cu pumnul în geam. Era Chiscăneanu care venise cu sania, tîrînd-o de ciște, ca să înhame la ea doi cai din grajdul lui Berechet.

— Nu vă speriați, e nea Chiscăneanu. Eu, zise Ion, am plecat. Bocule, ia-mi locul la pîndă.

Bocu ieși în tindă și-i făcu semn din ochi Vetinei să vină cu ea.

— Țățică, să știi (ținea mîna pe zăvor și-l zdroncănea, nervoasă) dacă el vrea... p-acolo n-a avut pe nimeni...

Vetina o scrută prin întunericul palid, apoi își înfășură capul în broboadă, legînd capetele strîns la spate și smuci de ușă.

O dîră de zăpadă zburătăcită, filfîind și se izbi de peretele din fund pe care atîrnau crătiți, tingiri, un ștergar de borangic și un smoc de leuștean uscat.

În timp ce sania pornită din Plătărești gonea prin viscol, și caii, cu glugi trase peste cap, să nu-i orbească spasmele crivățului, (întreaga natură căzuse parcă-ntr-un acces de epilepsie) păreau niște năluci, „doi băieți de Brăilița" urcați în turnul cît o chilie al bisericii din spatele Pieții sărace situată nu prea departe de centrul Brăilei, trăgeau clopotele, vestind ora zero, adică începutul Bobotezei, ziua cînd hoții pot ieși în plină stradă, și poliția și jandarmeria n-au voie să-i înhațe de guler... Douăzeci și patru de ore e stăpînă iertarea, pe urmă din nou hăituiala. Dar douăzeci și patru de ore, marele port de la Dunăre clocotea de petreceri. Cartierele vărsau pe străzile principale toată suflarea gălăgioasă a celor fără căpătîi și fără Dumnezeu. Sunetul grav, închegat din vibrațiile bronzului, anunța o mărșăluire triumfală ce avea să se stingă și să moară, a doua zi la căderea serii. Brăiliță care, la data cînd se petrec lucrurile povestite aici, era, indiscutabil, cel mai insalubru cartier al orașului, mai nenorocit și mai părăginit chiar decît Comorofca lui Panait Istrati, arunca prima spre centru cetele de haidamaci care-i clădiseră, cu lovituri învîrtite de cuțit, faimă și glorie solidă în lumea borfașilor. Acolo, în Brăiliță, pe o arie de cîteva sute de metri pătrați, de o parte și de alta a podului zbierat în cîntece de lăutarii din cele o jumătate de mie de circiumi: „Și la podul Brăilitei, hoții ciorti, mă! mi-au furat hoții căruța" — era capitala barbutului. Pînă și borna kilometrică din marginea tarafamentului de cale ferată era punctată ca un zar.

Primii trei inși care apărură în centru, lîngă statuia Împăratului Traian, venind dinspre Dunăre, se numeau: Mezingher, Stan-vrăjitorul și Îngerul.

Mezingher. De profesie măcelar. Pus [illegible] pentru vînzarea pe sub mînă a [illegible] de butoaie cu carne mîncată. Reclama: pentru, prin scrisoare nescălită. Ajutat să dispară fără urmă de Bijulică Bagdad, cumnat după nevastă, proprietarul cafenelei tapisate cu plus roșu. Subcomisarul, care ceruse emiterea unui mandat de arestare împotriva lui, notase, printre altele, în raportul către șeful parchetului: A doua zi după încasarea sumei, contra costul cărnii și probabil și a unor produse derivate, Emil Mezingher a fost văzut plimbîndu-se în stare de ebrietate prin fundătura Cazemaților unde, la numărul 1 bis, are o tutoare în vîrstă de 28 de ani. Tutoarea nu l-a primit ca de obicei, după informațiile culese urmărește să se căsătorească cu un [illegible] bătrîn din Galați, patronul de hoteluri, după cum declară o vecină care l-a cunoscut [illegible] cu un [illegible] Mezingher strigă din fereastră: deschide poarta [illegible] să intrăm la noi. Văzînd că aceștia bate cu pumnii în poartă, au și se răzgîndit. Mezingher s-a descălțat de bocanci și arătînd cît colo ciorapii și tălpile, s-a înfipt cu picioarele în hîrtiu de cinci sute și-a pus din nou bocancii, fără să mai stringă șireturile. S-a rotit apoi pe trotuar un ceas și jumătate, și copii vagabonzi se repezeau să smulgă hîrtiile din bocanci. Iar. Nu i-a lovit ca să-i alunge, martori oculari povestesc că rîdea și striga mai încet: pumnalnașa dracului, nu mă gîdila cu unghia. Denotă... etc. etc.

În centru, Mezingher îi salută fără vorbe pe Înger și pe Stan vrăjitorul și intră în cafeneaua lui Bijulică Bagdad. Privi un moment scărița de marmură care cobora în trîpou, gîndindu-se pesemne să dea busna înăuntru și să strige cu glas tunător: bine v-am găsit! hai turnați-mi un [illegible]! Dar scutură din cap și pătrunse în odaia de-alături, luminată puternic de două becuri ascunse între plăcile de lemn negru întinse pe pereți, unde-l găsi pe cumnat-su. Îmbrăcat în haine închise de seară și pe cap cu o tichie, un fes turcesc țeșut cu fir roșu și albastru. Erau acolo și cei doi feciori ai lui Bijulică, puțin aduși de urechi, asemeni croitorilor, amîndoi avînd ochii bulbucați și nasuri ascuțite.

— Te așteptam, zise Bijulică, silindu-l să bea ca să se încălzească. Acum chiar o să potcovim măgăreața. Știi, aia de-o aveam anul trecut a murit. Am una tînără acum, cu două pete albe în frunte, o frumusețe.

— Ce s-aude pe la mine? întrebă Mezingher. Era gros și mai lung cu două capete decît Bijulică Bagdad. Subcomisarul, descriindu-i înfățișarea — lucru ce nu se cerea neapărat înșirat în raport — spusese despre el că „e un individ care trezește bănuieli numai prin felul grosznic de-a se mișca, zici că tot caută să rupă ceva în pumnii lui de parlagiu". Eroare, pentru că Mezingher, în ciuda staturii, călca cu pas lin, vătuit.

— E bine, răspunse Bijulică, am aranjat eu totul. O să vezi mîine. Acum, hai să mergem.

— Tu, se îndoi Mezingher, poate zici că e bine, că te grăbești să-ți faci damblaua.

— E a-ran-jat! silabisi Bijulică apăsat. Mîine intri în apă să scoți crucea. O scoți sau n-o scoți, tot ești aranjat.

— În apă, eu?! da' ce, m-au găsit dracii?

— Ba! Sine în apă decît la apă. Faci ce ți-am spus, n-o să degeri, că ți-am pregătit costum special. Trebuie!

— Atunci sînt gata. Ciocanul, cuiele și potcoavele!

— Anunțați lumea să poftească la grajduri! spuse Bijulică, și feciorii zburară pe ușă.

Bijulică strălucea de bucurie. Fața lui cît pumnul, căptușită pe sub fălci cu zbîrcituri mărunte, dispăru în deschizătura casei de bani. Cînd și-o întoarse din nou spre Mezingher, ținea în mîinile ridicate în dreptul tîmplelor două potcoave subțiri, turnate din aur, care semănau — cu atît mai mult cu cît le mișca ușor tremurat, spre a-i lua ochii lui cumnat-su — două bucle de păr blonde ivite de sub basmaua unei fete.

— Domnilor, rosti el celor vreo cincisprezece clienți ai cafenelei strînși într-o încăpere a grajdului cu miros de paie vechi și bălegar, măgărețta pe care-o vedeți că-i curată copitele cumnatul meu, e izvorul averii mele. Ea, sau mai bine zis una tot ca ea, dar care s-a prăpădit de mult, mi-a purtat harabaua cu ciorbă de burtă din mahalaua unde stam pînă în docuri. Timp de opt ani am cărat împreună ciorbă de burtă. Așa mi-am strîns capitalul, din bănuții hamalilor care se îngrămădeau cu castronul. Și cînd am cumpărat cafeneaua, am jurat s-o potcovesc cu potcoave de aur și m-am ținut de cuvînt. O dată pe an, de Bobotează, ziua cînd m-am instalat aici, îmi string familia și-mi împlinesc jurămîntul.

Stan vrăjitorul. Excroc sadea, cunoscut și sub numele de Învierea, ceea ce vrea să-nsemne, în limbajul hoților brăileni, profanator de morminte.

Intrase în oraș fără alt scop decît acela să caște gura la scoaterea crucii și să se îndoape cu mezeluri și mititei și fuduli la grătar. Despărțindu-se de Mezingher și de Inger, se adăposti în hruba unui gang și socoti ce avea de făcut. Întîi și întîi, își zise, mă înfund într-o odaie de han — și să dea mama dracului că văz eu țigan care face pauză, că nu cîntă pînă i-o da singele pe nări — și mănînc, și mănînc și beau vin cărat din beci cu paharul, nu cu vadra și să fie bruma de-un deșt pe buza paharului. Colo spre dimineață, un puișor de somn, maxim juma' de ceas, și după aia, tule-o la Dunăre să strîc o vorbă cu băieții — „hai să trăiești frate-miu, azi ne merge și nouă, batem doaga străzii cot la cot cu caralîi" — torn doi pumni de măruntiș în tinichelele alea pe care le poartă călugării atîrnate de furca gîtului ca pe traistile de ovăz — bine o mai întoarce proverbul ăla, că omului să-i dai de milă, dar cînd îi iei, să-i iei, să-i iei tot, și cu binișorul și cu de-asila — și pe urmă îndărăt să ne punem din nou burdihanul la cale. Iar cînd or mai fi patru ceasuri pînă se sparge sorocul și începe balamucul, întîlnirea își la tălpășița la gară, spală putina. Țara românească-i mare și — puf, puf! — trenul te duce unde vrea rînza ta.

Zis, dar nu și făcut, pentru că în momentul cînd părăsi gangul se pomeni încadrat de doi vlăjgani, unul în palton de piele, celălalt în subă îmblănită, cu guler larg, răsfrînt pînă aproape de șale. „Acum e-acum, cugetă Stan, să te văz cum le pui sare pe cîlcîie".

— Ce-i mă, o făcu el pe omul bine dispus, ați degerat și vă îngrămădiți la mine să vă încălziți? Căutați mai bine o mașteare. Șocarțe din vrei în circiumile alea din port.

— Merge pisn, răspunse cel din stînga, cu gînd, și să nu-ți treacă prin cap să-ncalți coada mătură. Cît oi fi tu de vrăjitor, scot din tine oscior cu oscior, și gata.

— Oh, hai? rise Stan. Chiar că sînt eu de-atîta frig. Scîrțîie vîntul ăsta și mă uturi de parcă-mi trage cu mătrăcuța pe sgoarne.

— Sergent! ordonă cel în palton de piele, înhață-l babe și bag-o-n bumbar la tine. Tine-l strîns, poate să aibă un șip cu vîrtoș, ți-l aruncă-o fată și rămîi pocit pe tot restul vieții.

— E prima oară cînd îm... înfund mîinile în buzunar străin sărit de alții și nu din voia mea.

— Și tot pentru prima oară cînd o să le scoți goale.

— Asta rămîne de văzut.

I purtară prin cîteva străzi negre, întunecoase și nelocuite (în copaci și pe deasupra caselor ziceau de culoare toate cucuvăile viscolului) și-l urcară, fără să-i slobozească brațele, la etajul întîi al unei clădiri cenușii, cu culoare cotite și ferestre înalte pe la încheieturile cărora vîntul băga zăpadă înăuntru cernînd-o. Pe scara de lemn subredă, alunecoasă și prost luminată, mirosea stătut a umezeală și — așa cel puțin i se păru lui Stan — a slănină fiartă în zeamă de murături. „M-or fi cărat la un chiolhan și zise el. dă doamne".

Se opriră în dreptul unei uși albe, ca de spital, sergentul ciocăni, cineva din încăpere rosti scurt, nervos: intră! și, peste o clipă, Învierea pătrunse într-o apă de lumină. Strînse pleoapele, orbit.

Vocea omului instalat înapoia lămpilor de masă îndreptate spre ușă în formă de proiectoare, înregistră cu satisfacție:

— L-ați prins, bravo! A strigat, s-a zbătut?

— Nimic.

— Liberi.

Cei doi ieșiră. Stan tot lîngă ușă, cu mîna pavăză la ochi.

— La loc pe scaunul din colț.

— Stinge lumina și pune-ți mască dacă nu vrei să te văz. Sau cel puțin fă-o mai slabă.

— Bine, șezi, sting o lampă.

— Mulțumesc, zise Învierea, că nu m-ai ținut bădăran în picioare. Barem să mă odihnesc pînă dai ordin să mă faci ăia cocoloș. Ia, se miră el, dînd să-și steargă fața, sergentul și-a uitat batista la mine. Uite ce zdreanță ține-n buzunar. Și peste toate astea, murdară de ți-e scîrbă s-o atingi. I-e lene secăturii s-o spele. Pot să vorbesc cum vreau, nu? Doar astăzi e Bobotează și n-aveți cum să mă țineți aici. De-aia n-am făcut tămbălău pe drum, că știam că n-aveți putere peste mine astăzi. Dacă mă luați în arcan înainte să bată ăia din Brăiliță clopotul, era altceva.

— Crezi?

— Păi cum? se miră Stan. Puteți să mă țineți aici, dar mîine-n zori am întîlnire cu niște băieți de ispravă; lipsesc. întind ăia limba în tot tîrgul.

— Și?

— Și se strică convenția. Or să vă dea hoții de lucru într-o săptămînă pentru doi ani.

— Ei nouă și noi lor. Dar tu n-ai să mai știi, într-o săptămînă ți se taie capul.

— N-o știi, de unde s-o știi? Tu știi numai să-l freci pe răcan pe spinare cu argint viu, în patru, cinci sau șase locuri alese cu grijă. După ce-l freci bine, îi dai să bea un pahar cu sputa de tuberculos (cumpărai scuipat de la spitalul T B C cu kilogramul!) și, fuga la doctor să-l pună la raze. Cine te-a învățat, mă, că semnele pe care le lasă mercurul pe spinare dau impresia, în aparatul Roentgen, de caverne ale plămînului?... Ei, zi, știu sau nu ce e cu tine? Răspunde.

— Știți, bădă Stan. Mi le-ați numărat cum numeri teancul de bani cînd dai cu împrumut.

— Recunoști și-mi pare bine. Începem să ne înțelegem. Pentru ce-ai venit la Brăila?

— Să văz cînd s-aruncă crucea.

— Îi știu pe Înger?

— Adineauri am trecut Dunărea cu el pe gheață. Era într-un sumănaș de ciocoi.

— Trebuia să-mi închipui: Învierea și Îngerul. Una fără alta nu se poate.

— Ne-am întîlnit din întîmplare. Zice că mîine vrea să scoată crucea.

— Mîine intri și tu în Dunăre? Ți-e frică?

— Fac cum ordonați, ce mai stăm să discutăm?! Dacă dumneavoastră vă îndurați de mine, intru și sub pămînt.

— Intri în Dunăre, atît. Și mîine seară, poți să pleci cît ai zice pește. Dar să pleci cît mai departe și să nu te mai amesteci în prostii, ai doar destui bani ca să trăiești liniștit.

Îngerul. Numele adevărat: Costică Banaurs. Mecanic de bord în flota aeriană (flotila 3 informații) căzuse cu avionul în apropiere de Sevastopol și, după un an de zăcere prin spitale, comisia de triere a forțelor de regrupare, prezidată de soția unui subsecretar de stat, îl declarase inapt pentru cadrele armate. Era atît de frumos, încît doctorița, trecută bine de patruzeci de ani, nu-și putea desprinde ochii de la el, ametită, fascinată. „Nu, n-am putere să-l trimit din nou în iad. Tu, Îngere, (tot Înger aveau să-l numească apoi femeile din Brăila despre care merge vorba că sînt, ca înfățișare, fără pereche în România) tu, Îngere, ar fi vrut ea să-i spună, întoarce-te acasă, iubește, fă copii, întinde-ți neamul". El a îndrugat cîteva vorbe — poate de mulțumire — dar cel din comisie n-au înțeles ce spune, fostul mecanic de aviație vorbea încet, cuvintele i se rostogoleau din gură seci, uscate, lemnoase parcă, pentru că se simțea rușinat de faptul că stă gol în fața lor. Încins încă de febră, însemnat pe piept cu cărbune, în loc să se bucure că e liber să plece unde vrea, încercă un sentiment apăsător de dezamăgire și umilință crîncenă, și starea aceasta, care putea fi un simptom de reafirmare a bolii, nu-l părăsi pînă la întoarcerea în Brăila, (mai tîrziu el însuși avea să-și spună că trăise inexplicabile ceasuri de chin) mai precis pînă cînd simți în nări mirosul de nămol, uleiuri, rugină și gudroane al portului. Aici, în malul Dunării, surescitarea îi dispăru, valurile fluviului — niciodată albastru, indiferent că manualele școlare susțin contrariul — mușcînd din țărm, așternură în el o liniște copilărească. Își aminti, cum înaintea primăverii, cînd și plaja și cheiurile și cabana pescarilor din insulă dorm încremenite în ghețuri, trecea c-un avion de luptă și arunca bombe ca să spargă sloiurile. Operația aceasta era anunțată din timp, și pe vană care mirosea a lină nespălată, fiindcă dormea cu plăcere pe șlepurile ancorate în port, chiar în dreptul casei lor și în perioada de care ne ocupăm, șlepurile toate veneau încărcate numai cu baloți de lînă. De altfel, roșcovana este aceea care-a întins vorba că l-a văzut intrînd între sălciile din insulă, de mînă cu fata prim-chestorului, cu toate că pe urmă, a schimbat-o, spunînd că „n-aș putea zice că el a fost, n-am cum, era după ploaie și plutea un fum gros de credeai c-a-fumă ăia din bălți să scoată vulpile din vizuini, iar eu spintecam un maimuțoi de crap să fac plachie". Dar cînd a schimbat-o, era prea tîrziu, procesul Îngerului (seducerea unei persoane minore) fusese înscris pe rol.

Condamnat în lipsă la doi ani de închisoare, Îngerul se înapoia în noaptea Bobotezii la Brăila ca să-și încerce norocul: să scoată crucea, să ceară și să primească iertarea.

Intră la o brutărie pe Rahovei, la ceasul cînd se scot jimblele din cuptor. Brutarul și cele patru ajutoare ale sale, văzîndu-l trecînd pragul, scăpară lopețile din mîini.

— Îngere! Măi băiete! strigă brutarul și se repezi să-l îmbrățișeze.

Binecuvîntatul miros al pîinii curgea în stradă prin ușa larg deschisă, amestecîndu-se cu viscolul.

. . . . . .

Cei trei din Plătărești traseră la hanul fraților Șoroagă de pe Dornbanți. Vărsară o dublă de grăunțe în ieslea cailor și se duseră liniștiți în sala mare, — dormitorul — aștenută cu rogojini și cu saci umpluți cu paie. Frații Șoroagă, avînd legături cu tot spurcul hoților, îți garantau că, stînd la ei, poți să lași hamuri, bici, bagaje în oricare ungher al curții, la plecare tot acolo o să le găsești. Și drept este, nu-i dispăruse niciodată nimănui măcar o curelușă.

Ion și cu Neicu Jinga se întinseră lîngă sobă, cu picioarele spre tabla de cărbuni. Erau rebegiți de frig, aveau fălcile întepenite. Spre deosebire de ei, Chiscăneanu arăta ca și cum ar fi coborît atunci din pat de lîngă nevastă.

— Ia uite cum dirdîiți, rise el aprinzînd felinarul. Hei, cîte viscole de șase ori mai prăpăstioase ca ăsta m-au tăbăcit pe mine! Desfăcu merindele, îmbucă din ele grăbit și se apucă să-i cerceteze la rînd, vîrîndu-le felinarul în obraz pe toți cei ce dormeau. Peste trupurile cotropite de somn, plutea o duhoare de veșminte ude, de slănină prăjită (ușița sobei arăta la fel de slinoasă ca gura copiilor de țăran în ziua de Ignat) de vin, de sudoare de cal și de fum. Neobosit, Chiscăneanu trecea de la om la om, căutînd să dea de mutra vreunui prieten. Lîngă întrare chiar dihul doi cumetri, beți fleașcă, pentru că oricît îi înghiontî nu izbuti să scoată o vorbă de la ei. Plictisit, însfăcă tabacherea unuia și-o băgă la briu, stinse felinarul și intră în circiumă să afle noutăți. Era cunoscut — pe-aici i se spunea măscăriciului Bobotezei — așa că-și găsi repede loc la o masă de cheflii care răsturnau paharele pe git de-ai fi zis că au var în burtă și vor să-l stingă. Le spuse cîteva glume vestede și ăia rîdeau să moară. Îi dădu gata, cucerindu-i definitiv, cu douăzeci de bețe de chibrit, aranjate în formă de pari pe capacul cutiei și care, unse cu scuipat într-o parte și aprinse din trei în trei, se strîmbau și se alcătuiau într-un cuvînt ce nu-și merită locul pe hîrtie.

— Ați văzut? strigau ăia. Iarba bună numa-n mărăcini crește.

Cînd se întoarse în sală, Ion și Neicu atipiseră. Îi zgîlțîi și le servi vestile. Sfatul negustorilor din oraș căzuse la învoială cu poliția, minjind, bineînțeles, pe cine trebuia, ca hoții să nu fie supărați nici cu un fir de păr în ziua de Bobotează.

— Auziți voi, repetă Chiscăneanu, nici c-un fir de păr! Mulți golăgani trebuie să lase hoții de ziua asta în pungile negustorimii de s-au dat ăștia peste cap să cîștige bătălia. C-a fost bătălie, nu glumă, cică poliția la început s-a ridicat cu „nu și nu", că-i vreme de război, greu în țară și se supără mareșalu'. Pin' la urmă, s-au înmuiat, „o facem, zice, să respectăm o tradiție, da' pe barba noastră o facem".

Mai spuse că, dimineața, la Dunăre, avea să se alinieze, întîi și întîi armata. Civilii, mulțimea, grosul rămîne la distanță pe o platformă de pămînt (pămîntul scos din tranșee) și că slujba avea s-o țină protopopul, episcopul Dunării de jos cu sediul la Galați nu poate să vie, e bătrîn, rablagit. Groparii în care se aruncă crucea o să măsoare cincizeci pe douăzeci de metri, iar crucea — „musai s-o înhățăm noi, nu bicisnicii de-aici care se duc cu ea după pomană, pe la casele mari și prin restaurante; noi și numai noi, ca să-ți liniștești cugetul, Neicule, și să ți se spele de păcat mîna cu care-ai înfipt foarfeca de vie în burta neamțului Kurt" — crucea n-o să mai fie de lemn, ca-n alte dăți, negustorimea a dăruit protopopului una specială bătută în argint — pleasc cu ea în valuri și se duce la fund, nu mai plutește. Asta nici nu mai e cruce, e lucrul dracului, vorba românului.

— Ce crezi, cît o să încaseze protopopul pentru slujbă? îl întrebă Chiscăneanu pe Neicu. Mamă-mamă ce de mîișoare o să umfle! Ba nu zău, Dumnezeu cînd și-ntoarce fața către unul, îi face dîră-n barbă: uite, pe-aici să ți se scurgă untul și mierea. Adică să stai și să mănînci și ce-ți scapă printre dinți, tot în blidul tău să cadă.

— De Țulea Fălcoșu ai aflat ceva? întrebă Ion.

— Da, e aici. S-a prezentat de ieri, are actele-n formă, nu mai fură, ține grajd de curse-n București. A tras direct la Bijulică Bagdad unde se bate billardul. Coșcogea clocoiul, dar diminește, să vezi, toț s-aruncă în Dunăre... Aș mînca o bucățică de bostan copt, măi băieți, o fi avînd taica Șoroagă niscai bostani păstrați în pievă? Să merg să-i fac întrebare, ce ziceți?

— Așteaptă să se lumineze, spuse Neicu, e o simigerie în colț.

Erau treizeci și trei cei care urmau să se arunce să caute crucea — unul pentru fiecare an al lui Christos — și se înghesuiau într-o baracă de scînduri, folosită vara ca vestiar de către funcționarii portului. Pereții, zgîlțîiți de foalele viscolului, miroseau a mucigai, pe spătarele băncilor vedeai semnături lăbărțate făcute cu săpun sau cu vîrful briceagului. Un pietroi cît o buturugă, de felul celor întîlnite la băile de abur, din mahalale, sprijinea o masă șubredă, cu picioarele descleiate și încărcată cu sticle de rachiu. Un sanitar, desemnat de spitalul comunal, împărțea halate, strigînd răspicat numele înotătorilor înșirate pe o listă. Cei mai mulți se înscriseseră cu poreclele (pe Neicu Jinga, care nu era cunoscut și participa pentru prima oară la asemenea competiție, Chiscăneanu, figura numărul unu din această adunătură, îl înscrise sub numele de Ghiță Baroncea crac de in) și sanitarul lat în șolduri ca o femele, citind, își țuguia buzele de mirare — „maică-doamne ce de mai lepădături, golani sadea, tot să-i privești și să te minunezi". Dar obrazul lui de spin, punctat în stînga nasului butucănos de două alunițe cît ghinda, nu lăsa să se vadă gîndurile ce-i roiau în cap.

— Tichie de cilți (...— zent!).... Stan vrăjitoru zis Învierea săteanului, Milică Mezingher, Didi — cutie de fiegmă. Îngerul... domnu' Țulea Fălcoșu.

Țulea smuci halatul negru, cu mîros de naftalină și de formol și, îmbrăcîndu-l, se strîmbă, aruncînd scîrbit spre sanitar:

— Echipament de morgă, lua-v-ar dracu'!

Sanitarul se scuză, n-avea nici o vină. Țulea scuipă ascuțit printre dinți și se răsuci pe călcîie, fandînd ca un patinator încercat.

— A, tu ești Țulea! zise Ion Mohreanu, de lîngă ușă.

Se strecurase în baracă ajutat de Chiscăneanu.

— Cu mine vorbești, guriță? se încruntă Țulea.

— Sînt băiatul lui Neculai Mohreanu pe care l-au împușcat acum șapte ani în sat la Mircea-Vodă din pricina ta.

Țulea tresări. Dar numaidecît puse brațele în șolduri și rosti amenințător, crăcănînd picioarele:

— Mai zi o dată și te omor aici!... Ce-i asta sanitare, se-ntipse el, noi avem aici o treabă de făcut și intră peste noi toți nepricopsiții să ne toarne bazaconii. Avem măscărici: pe Chiscăneanu. Pă ăștălalt i-al și dă-l cu botu-n zăpadă!

— Plec singur, spuse Ion. Dar să știi că sînt pe-aproape. N-o să te pierd din ochi.

Ieși. Sute de oameni, albi ca bitlanii de-atîta zăpadă cîtă le aruncă vîntul în spinare, tremurau în jurul scenei pe care se coceau și slujea protopopul ajutat de patru diaconi. Nu se înțelegea nimic din ce spune, pentru că vîntul trecînd în rafale îi spărgea vorbele și-i spuzea gura cu băsici, iar cele opt companii de soldați, aliniate cu arma la picior în malul Dunării, tropăiau de mama focului. Căpitanul comandat, în pelerină de fosle de cort, împărțise vreo sută de zile de corvoadă și se retrăsese în stînga scenei ca să nu se observe că pierduse, călcînd într-o scobă rătăcită pe acolo, dracu știe cum, tocul unei cisme. Învinețite de ger ca scrumbiile, niște pușlamale, suite pe mormanul de sloiuri desprinse din fluviu (în grupanul pentru aruncarea crucii valurile se clătinau însumate) pretextînd o criză de guturai, nechezau și mihohăiau, iar cei din jur le urau, strigînd din răsputeri: „hai noroc și sănătate!".

— Mocofanli din Brăiliță! îi înjură prefectul, aplecîndu-se spre soție.

— Ce-ai spus? întrebă doamna.

— Nimic. Ies ăia. Uite-i...

Din baraca așezată în vale, la vreo douăzeci de pași de unde se isprăvea șirul soldaților, apărură pe mal înotătorii. Halatele negre fluturau pe ei ca steagurile de înmormîntare. Mulțimea se precipită în față, comisarii de ordine făcură lanț viu în calea ei, ținîndu-se de mîini, iar căpitanul o zbughi pe linia companiilor. Strigătele se înălțară: „Silofanca, uite-l dracu' hăitat, a turnat pe el o vadră de ulei... Învierea!... Măscăriciul (Chiscăneanu ieșise de-a buselea și făcea tumbe; se da peste cap, se săltă în mîini și, cînd trecu prin dreptul primei companii, salută cu palma dusa la țeșut)...

— Îngerul!

Apariția Îngerului — călca rar, stăpîn pe sine, cu ochii în pămînt, iar mînecile halatului pus într-o doară pe umeri de parcă ar fi ieșit din casă pentru o clipă, să cerceteze starea vrem

O „STAȚIE PILOT" DE POEZIE ȘI PROZA TÎNĂRĂ

Exercițiul poeziei și prozei pe o scară cît mai largă este un factor de cultură prețios prin el însuși, fiindcă reprezintă o permanentă tentativă de ridicare a nivelului exprimării și prin aceasta de formare a unui mediu prielnic receptării literaturii și dezvoltării ei. Totodată el este — pentru cel care-l practică — o sondare a unor posibilități personale de expresie și creație artistică, care poate să dea roade importante. Funcționează astăzi pe întinsul țării noastre numeroase cenacluri de poezie și proză, în care tineretul și oamenii muncii vin să citească, să asculte și să evalueze producții originale de literatură, dînd loc prin aceasta la un proces de încurajare și de selectare deosebit de folositor din punct de vedere literar și cultural.

În acest cadrul mai general, ca și în acela al mișcării noastre literare propriu-zise, cenaclul „Nicolae Labiș" aduce o mărturie dintre cele mai semnificative. Putem spune că el a devenit un solid nucleu social de literatură, de o însuflețire cu totul remarcabilă. Publicul său, prezidiul său — format din membrii redacției „Luceafărului", — ca și tinerii poeți și prozatori care citesc din lucrările lor, alcătuiesc, cu fiecare ședință, unul și același colectiv experimental, o „stație-pilot" unde sînt supuse la cel dintîi „calcul al rezistenței", diverse tipuri și momente de poezie și proză nouă. Cenaclul „Nicolae Labiș" se deosebește însă de celelalte cenacluri prin faptul că este indisolubil și direct legat de revista „Luceafărul", ceea ce îi oferă o eficacitate mult sporită. În cadrul lui tinerii nu numai că bat la porțile literaturii, ci pot pătrunde direct în arena cea mai activă a vieții literare, reînnoindu-i permanent forțele. Am putea spune că el a ajuns a fi un cenaclu-cheie, deși cheia metaforică la care ne referim nu stă aici în mîna colectivului de cenaclu, nici în aceea a revistei, ci aparține talentului și conștiinței literare solide a celui care citește. Tînărul scriitor *in nuce* se află de data aceasta intrat pe un făgaș eficace. El este publicat, comentat, dacă merită, urmărit mai departe, sprijinit și mereu verificat, pînă în preajma primului volum și după aceea. Acest proces consemnează unul din aspectele de bază ale activității revistei „Luceafărul". Nu este, desigur, cazul să facem o ilustrare statistică a faptului, care este bine cunoscut.

Fără îndoială, substanțele cu care lucrează „stațiunea-pilot" a cenaclului „Nicolae Labiș" sînt un amestec de ponderabil și imponderabil, care cu greu poate fi mînuit în esența lui exactă. Lipsește permanent de la ședințele sale acel mare diac al proceselor verbale de evaluare definitivă, care este timpul, ochi clarvăzător ca niciun altul, ciudat personaj făcut din materia noastră, ce se plasează însă într-o perspectivă a lui, pe care n-o poate atinge niciunul din noi. Cu încredere și perseverență, cenaclul „Nicolae Labiș" a aruncat însă sonde fericite în procesul misterios al reînnoirii „tinereților vulturului" literaturii noastre — a ascultat, a aplaudat și a argumentat recitări — la această avanpremieră a mișcării literare de mîine — care nu puteau fi trecute cu vederea de nimeni.

Există o legătură interesantă între poeții și prozatorii noi, de cenaclu, și cei vechi și consacrați, care vine în folosul celor dintîi. Ea este creată de sentimentul de a asista la ivirea unui fenomen complet necunoscut. O lucrare de artă nouă, ca și un poet nou, spunea Proust, sînt ca o femeie frumoasă necunoscută, pe care n-o poți imagina, ci este necesar să o vezi, ca să fii cu adevărat în temă. Acest sentiment constituie poate secretul cel mai prețios al unui cenaclu.

Desigur, dezbaterile care urmează unei lecturi, ca și lecturile înseși, n-au fost totdeauna la nivelul cerut de cele mai firești exigențe ale acestui for de experiență și promovare literară. Au fost cazuri cînd poetul, și mai ales prozatorul debutant, s-au aflat sub nivelul exigențelor [illegible] la care ne referim. Dar și mai multe [illegible] trebuie să facem asupra unor anumite lipsuri în comentarea lucrărilor citite, care n-au pus totdeauna accentul fundamental pe conținutul acestor lucrări, pe principiul critic de bază, al raportului strîns care există între literatură și viață.

Două alte aspecte importante mi se pare că mai caracterizează activitatea cenaclului „Nicolae Labiș". Primul este acela al desfășurării — în cadrul său — a unui poet sau prozator, prin mai multe lecturi, pe mai multe etape succesive, pe o curbă sau pe o linie sinusoidală, cu urcușuri și coborîșuri, adică pe o traiectorie de căutări, confruntată cu un același public, ceea ce constituie fără îndoială o condiție ce favorizează creația literară de debut. Al doilea aspect este acela că acest colectiv sprijină nu numai formarea unei generații noi de poeți și prozatori, ci și a unei de critici. În discuțiile, în contradictoriu, care au loc cu regularitate — ajungînd adesea la ciocniri aprinse — cu privire la lucrările citite, se relevă aptitudini critice remarcabile ale tinerilor participanți. Aceste aptitudini se ascut, de-a lungul ședințelor, raționamentul critic își caută forme mai exacte și precise de exprimare, și s-au putut [illegible] în timpul lucrărilor la cuvînt, progrese deosebite de cumpănirea judecății ca și de dezinvoltură a exprimării, la tinerii care se manifestau anterior în mod stîngaci și improvizat. Revista „Luceafărul" a folosit în paginile ei și această categorie de tineri debutanți în arena literară.

Fără îndoială, activitatea cenaclului „Nicolae Labiș", legată cum este de aceea a revistei „Luceafărul", — împreună cu a altor cenacle — constituie un aspect specific al mișcării noastre literare, pusă pe bazele unor relații directe, largi cu tineretul, din care izvorăsc energiile artistice ale literaturii române de mîine.

DRAGOȘ VRÎNCEANU

P.S. În ședințele 66 și 67 ale Cenaclului „Nicolae Labiș", au citit: Constantin Stoiciu (proză), Nicolae Ioana, Anton Grecu și Adrian Păunescu (versuri).

CONSTANTIN BRANCUȘI: Sărutul

CONFERINȚA SCRIITORILOR

(Urmare din pagina 1)

greu însă de presupus că există un flux continuu de capodopere! Mai regretabil rămîne faptul că într-un poem al lui Ion Gheorghe, s-au strecurat aluzii insidioase la adresa unor poeți în vîrstă, aluzii față de care noi toți am luat o poziție critică fermă, căutînd în același timp să ne spunem punctul de vedere și în ceea ce privește unele speculații, cel puțin grotești, făcute în legătură cu erorile poemului.

Nu a fost fericită nici publicarea unor imagini înșiruite din ciclul lui Ion Alexandru, redacția negăsind formula oportună de a le însoți cu o notă ca în cazul schiței lui N. Velea „În treacăt", despre care credem în continuare că este o reușită a autorului, dar și un prilej de meditație la metoda sa literară. Ca să vorbim deschis, nici schițele și nuvelele începătorilor publicate de „Luceafărul" nu au fost totdeauna de cea mai bună calitate. Secția de proză a preferat uneori obținerea materialelor de la scriitori cunoscuți, cum ar fi I. Lăncrănjan (a cărui nuvelă „Pe tăcute" o consider un mare succes al autorului), Fănuș Neagu, Ion Băieșu, Eugen Teodoru, Ben Corlaciu și alții.

Premiile revistei noastre au confirmat că alegerile în cele mai multe cazuri au fost bune (aici se poate vorbi, de pildă, despre stagnarea unor talente ca O. Genaru, Ion Chirie etc., după încununarea lor) pentru că prozatori ca G. Bălăiță, poeți ca Adrian Păunescu, Gabriela Melinescu, Marin Sorescu au dovedit că alegerea noastră nu a fost arbitrară.

Revista „Luceafărul" are încă multe de făcut în ce privește lupta dusă împotriva automulțumirii manifestată de către unii tineri scriitori, împotriva meșteșugului sumar, trădat de unele scrieri fără sare, perspectivă și farmec. Dar despre asta se poate vorbi și la unii autori vîrstnici pe care i-am criticat în coloanele noastre, stîrnind reacții violente, negări și acuzări de toate felurile.

Redacția „Luceafărului" a căutat, conform concluziilor ultimei Conferințe pe țară a scriitorilor, să contribuie la instaurarea unui climat de sinceritate și dezbateri creatoare în ce privește fenomenul literar. Desigur că se puteau pune surdine unor izbucniri prea pătimașe, dar trebuie luptat de asemenea și împotriva manifestării unor ostilități ce sînt departe de obiectivitatea profesională care duc la o conspirație a tăcerii în jurul unor autori (vezi unele articole de Paul Georgescu și Savin Bratu). Trebuie spus că fără un climat deschis, fără arătarea cu curaj, a lipsurilor ce mai dăinuie încă în munca noastră, nu putem să dobîndim acele cărți limpezi, partinice, artistice de care poporul nostru are nevoie. Pentru respectarea adevăratelor valori, pentru împiedicarea intrării pe ușa din dos a pseudopoeților și pseudoprozatorilor ne-am străduit și ne vom strădui și de acum înainte, cu convingerea fermă că în felul acesta ne îndeplinim o datorie.

Fără a deplînge metodele învechite în arta literară, fără a reclama întoarcerea la schemele șablon ale unei perioade depășite, nu putem fi de acord nici cu cei ce vor, ca sub masca unor descoperiri, vechi de 40 de ani, să promovăm o literatură arbitrară, lipsită de contingențe cu realitatea socialistă, cu realizările fără seamăn ale țării noastre. Încă sînt evidente unele încercări de a scrie ca nu știu ce maestru străin, (lucru care nu e condamnabil pînă la o anumită limită, adică pînă cînd nu se fac transmutări orbești dintr-un mediu într-altul, adică falsificări ale specificului), ici, colo se aud glasuri ce vor să identifice literatura legată de viața și particularitățile psihice ale poporului nostru cu pășunismul. Confuzia, dacă nu e voită, e la fel de primejdioasă. Nu refuzăm modelele cele mai moderne, cu condiția să nu avem de-a face cu contrafaceri grosolane.

Tinerii scriitori văd în viitoarea Conferință o adunare de spirite alese și se așteaptă la o dezbatere de înaltă ținută, desfășurată sub semnul acelei neuitate fraze care vorbea despre „ucenicia neîntreruptă".

Avem cu toții în față, zi de zi, exemplul clasei muncitoare, angajată în lupta pentru cucerirea celor mai noi mijloace tehnice, al întregului nostru popor care face ca România să devină an de an tot mai bogată, mai bine cunoscută și prețuită peste hotare. Nu susțin ca alții că, în literatură, am pierdut pasul cu alte domenii ale vieții noastre, ar fi un neadevăr, dar la toate cuceririle noastre n-ar strica o ambiție mai mare, o muncă mai intensă, o dragoste și mai fierbinte față de cei care cu o generozitate nemărginită au făcut din meseria noastră o ocupație nobilă.

REPORTAJ DE *Sînziana Pop*

PE TEREN

MOTTO:

„Frumusețile acestea, care încep și nu se mai sfîrșesc, să le arătăm lumii și să spunem celor care nu le știu și nu le cunosc — Iată țara noastră!"

(ALEXANDRU VLAHUȚĂ — „România pitorească")

I. METAMORFOZE

În vagonul restaurant al automotorului București Nord-Bicaz, cineva va coborî o fereastră:

— Ascultați, spuse.

De departe, de la capătul cîmpului de porumb, peste dealurile care se profilau în zare, un vaier ciudat se stîrnise și pătrunsese în compartiment. Nu părea șuierătul unei sirene și nici plînsetul unui copil. Era o chemare dulce și tînguitoare, de parcă sute de femei s-ar fi strigat dintr-o dată pe nume.

— Sînt ciurde de vaci, spuse bărbatul din fața mea și închise ochii.

Toți cei care călătoream într-o anumită parte a vagonului am coborît ferestrele, iar pasagerii aflați la celălalt rînd de mese s-au ridicat în picioare. De-afară, din marginea unei [illegible] coborîtă pînă în vecinătatea [illegible], toate vacile pe care [illegible] vreodată și pe care aș fi putut să le văd cîtva timp, mă [illegible]. Sute și sute de vaci, [illegible] de comune care colcăiau pădurea, mormăind-o cu buza și cu copita. Erau vaci roșii și negre, cum n-am văzut în ținutul Transilvaniei, aurii și rotate, rotunde și [illegible], cu ugerele țepene și împrăștiate de lapte. Vaci cu coarne scurte, și fesse de stat, și vaci late, cu pîntecele coșcă, ca femeile bune de mamă. Păsteau în marginea stejerișului, printre tufani și flori, amestecate cu ele fructe grele și vii și bune de mîncare. Sute de vaci mă priveau cu [illegible] lor negru și blînd, și se cheemau toate ele prelung.

— Sînt vacile bistrițene, îmi spuse vecinul meu, o să le-ntîlnești pînă sus, în munții Rarăului, cățărate pe Piatrele Doamnei. După cosatul păcurilor, oamenii le aduc la pășune. Așa se-ntîmplă în fiecare [illegible].

Afară peisajul se-ngustase. Era o aglomerare de păduri prăbușite sub ceață. Aerul fumega. S-a făcut frig și-am ridicat fereastra.

— Dacă nu v-așteaptă? m-a-ntrebat bărbatul din fața mea și-a ris subțire.

— M-așteaptă, i-am răspuns, dar nu m-am gîndit cu toată seriozitatea la asta. Mă obsedă ochiul imens, fără gene al vacilor, privirea aceea rotundă și halucinantă, de parcă pămîntul le iscase acolo, împrăștiate printre pomi, frumoase și îmbelșugate, din sămînța puterii lui și din dorința pădurii nebune.

II. CU OMUL DRACULUI, LA PORȚILE RAIULUI

— Dacă nu v-așteaptă? m-a-ntrebat iarăși vecinul meu, și-a ris.

— Chiar, dacă nu m-așteaptă?! m-am mirat și-am luat din plasa de bagaje, rucsacul. Bună ziua, am zis apoi și-am ieșit pe culoar.

Sorin m-aștepta. Înalt, subțire, cu figura prelungă, încadrată de barbă. Prietenul meu din școală era îmbrăcat de șantier, cu bocanci și hanorac, cu vesnicul portbart agățat de umăr.

— De-a ce te joci? îmi venea să-l întreb.

Dar Sorin venea din ceață, singurul om de pe peron, zîmbind, cu dinții lui frumoși, sigur. Mi l-am reamintit cu ani în urmă, în nopți de munte, cu coboriri pe schiuri și taifas la focul de butuci din cabană. L-am sărutat.

— E-n ordine, am zis, și m-a cuprins bucuria ca o apă mare. Hai să mergem.

În fața gării ne-aștepta un camion.

— Tovarășul Călin, șoferul iadului, mi-a prezentat Sorin un bărbat de statură potrivită, îndesat, cu cămașă roșie și dinți de viplă. Ai fi zis un lavor Pall, după mustața scurt tunsinată și ochii pe jumătate închiși. Ne-am suit în mașină. Era un camion puternic, de șase cilindri, cu cabestan în față și cablu de oțel pentru trasee geologice. M-am instalat în cabină. Șoferul a pornit motorul, apoi a coborît și-a fluierat infernal. Din ceață s-au desprins cîteva siluete, apoi altele și altele, pînă ce locurile din spatele camionului au fost ocupate de țărani și muncitori forestieri.

— Unde merg? l-am întrebat pe omul dracului.

— La Broșteni, au același drum cu noi.

*

Bicazul e un orășel nou, cu cîteva blocuri de locuințe, un muzeu etnografic, o fabrică de ciment și două magazine alimentare cu autoservire. Pădurea îl cuprinde din toate părțile. Peste vechea albie a Bistriței trece un pod de lemn pe care circulă femei îmbrăcate în capot. Le-am văzut și prin centru, în magazinul de pîine, la piață, la cinematograf. Au mai ales capcoate roșii de mătase cu flori și garnituri de satin.

Ultimii zeci de metri de șosea i-am străbătut în revolta infernală a motorului mașinii. La debarcaderul lacului am sărit din cabină și m-am apropiat de parapet. O întindere enormă de ape, absolut albastre, se legăna în căldarea munților. Pădurile coborîte pînă în liziera lacului fumegau. Era înaintarea în marș a spațiilor verzi care au invadat în Moldova drumurile, pînă în marginea asfaltului, orașele pînă în pieptele publice, satele pînă-n vatra caselor. O izbucnire în delir a esențelor, o demență a fertilității solului. Milioane de copaci se rotesc în umbrare masive într-o devălmășie păgînă, miliarde de frunze bat cu ploi roșii și galbene drumurile toamnei. Toate pășările puiesc, își fac cuiburi și cîntă, și pleacă în cercuri negre. Mai rămîn cerbii și căprioarele, puii de vulpe, rîșii și veveriițele, porcii mistrețiși... și regele Belgiei care a venit 4 000 de km. pe urmele ursului carpatin.

Dinspre partea de nord a lacului, remorcherele transportă plutele călătorite pe apa Bistriței. Există un birou naval cu personal calificat de la matroz la căpitan. În micul bar al „portului", marinarii adastă paharul de vin și vorbesc moldovenește. Sînt oameni ai locului, foști plutași, se cunosc cu șoferii și așteaptă vorbe de-acasa.

III. DRUMURI, DRUMURI

Ne-am suit în camion pentru plecare. În locul de parcare staționau poate două sute de mașini. Pe drum multe ne-au depășit, dar altele încetineau și-am auzit aceeași întrebare în trei limbi ale pămîntului.

— Wo ist Woronet?
— Gde Voronet?
— Who is Voronet?

— Avanti, înainte! striga șoferul dracului și mercedesurile albe și moscviciurile, fiaturile, volkswagenurile și trabanturile, mai ales trabanturile, demarau și le mai vedeam stopurile roșii le cotiturii.

Dar cel mai mult mi-au plăcut camioanele „Carpați", cu băieți tineri și drăguți la volan, cu poze de femei lipite, pe ușile cabinelor, cu portbonheur-uri agățate la parbriz. Sînt campioni ai curselor de zi și de noapte care au adus mirosul nou de benzină pe Valea Bistriței. Oameni care muncesc la nevoie 24 din 24 de ore, mănîncă pîine cu salam, transportă tone de piatră și lemne, fac curse regulate cu minerii de la Leșul-Ursului, pe drumuri imprăcticabile. Și care rid mereu și se salută.

— Ce-ți face blonda?

Pe malul lacului, șoseaua e un drum prin țara basmelor. Nu știu cum să spun altfel și nici nu e nevoie, pentru că n-am văzut aiurea sate mai frumoase risipite pe coama dealurilor cu case mici și acoperișuri tigulate, cu ogrăzile curate și cosite și căpițele ridicate-n furca copacilor. Și grădini de flori cu lujerul subțire și înalt, dalii, crizanteme și ochiul boului, holde de crizanteme bătute, roșii și galbene și albe ca zahărul, care ating cu bulbii acoperișul de șindrilă.

Dar între timp răsărise din nou soarele, și malul lacului mă îmbia la altfel de ginduri. Mi-au trecut prin minte niște siluete subțiri de vile ale viitorului, așezate cu fața la soare, și puzderie de iole și iachturi cu pînze albe și aurii, pentru toți iubitorii de pădure și apă.

Pe drumurile Moldovei se dă ofensiva asfaltului împotriva prafului și a hîrtoapelor. 1 km. de șosea costă un milion. Pe malul lacului sînt asfaltați 40 de km. și alte sute se vor termina în următorii ani. Pe drumul de oaste al răzeșilor lui Ștefan cel Mare, camioanele „Carpați" fug cu 120 km. pe oră. Țara Moldovei e prinsă într-o rețea de drumuri pe care călătorului îi stă bine.

IV. ...ȘI TOTUȘI, FEMEILE

Inginerul Scurtu Sorin, șeful echipei geologice din Broșteni, ridică paharul și spuse: noroc!

Stăteam toți, strînși în jurul unei singure mese.

— Vina de cupru trece exact pe sub noi, spuse cineva. M-am aplecat și m-am uitat sub masă. Toți au izbucnit în rîs, iar Sorin m-a admonestat:

— Te-ai ametit!

Dar nu eram mai amețită decît ceilalți; fețele bărbaților erau palide, mușate de sudoare, iar prin fumul gros de țigară, ochii aveau sclipiri stranii.

— Nu-mi mai turna! i-am spus celui care-mi apucase paharul.

— E ultimul rînd, spuse el și închină: noroc!

— Nu, mulțumesc, nu mai beau. Vecinul de masă mă privi fix și întrebă:

— Refuzi să bei în sănătatea mea?

— Bea, îmi făcu semn Sorin și se uită amenințător.

Era aproape de miezul nopții. Prin ușa deschisă vedem Bistrița, neagră și dușmănoasă. Lumina din încăpere arunca o dîră de-a lungul malului și prin ea treceau din cînd în cînd umbre singuratice. Era simbătă. Bodega era plină de țărani și muncitori forestieri, ingineri geologi și mineri. Bărbații fumau, și-n fumul gros de țigară eram scufundați toți ca-ntr-o baie de aburi.

La masă, Sorin ședea în dreapta mea. În stînga mă rezemam de perete. Vecin, îl aveam pe inginerul M. care mă privea de la începutul serii.

— Ce s-a întîmplat, l-am întrebat, nu e-n regulă ceva?

— Da, spuse el și se ridică în picioare. Nu găsiți că-n seara asta nu stau la locul meu?

Nu răspunse nimeni.

— De ce mi-ai luat locul? îl întrebă pe Sorin.

— Cum, adică? m-am mirat. Ce s-a-ntîmplat?

Inginerul M. se înclină ușor spre mine.

— Nu găsiți c-ar trebui să stau în locul lui?

Am întrebat, plină de stupoare.

— Sorine, nu ești pe locul tău?

— Ba da, stau exact unde trebuie.

— Vedeți? m-am bucurat eu, totul e-n ordine. Atunci, cineva de la masă spuse:

— Ce dracu, tovarășu' inginer, dumneata nu vezi că-i măritată?

Inginerul M. se roși, stinse țigara în scrumieră și spuse jenat.

— Ai dreptate, n-am remarcat.

Eram la masă de două ore. Tăceam toți, cu gîndurile aiurea, abia întrezărîndu-ne prin paravanul de fum. Inginerul M. îmi întinse pachetul de țigări. La lumina chibritului, i-am văzut bine mîinile subțiri, cu nervurile fine, ca la frunze. Era un bărbat de statură potrivită cu ochi oblici și foarte vii, cu colțurile gurii lăsate. Îi observasem umerii puternici și brațele mușchiuloase — cred că abia împlinise treizeci de ani. Dar privirea lui avea ceva resemnat și violent totodată, o privire lungă și rugătoare, cu nu știu ce urme de iritare.

— Ei, femeile, spuse cineva de la masă.

— Femeile, reluă altul, și toți începură să ofteze șoptit, infernal.

— Fe-me-i-le, fe-me-i-le.

M-am uitat la ei îngrozită.

— Doar nu vreți să spuneți că le-ați văzut? m-a-ntrebat inginerul M., dintr-o dată energic, ați văzut pe-aci vreo femeie?

Am încercat să-l liniștesc.

— Vă rog, vă rog, a fost o neînțelegere, stați să vă spun.

V. CIUDATELE MIȘCĂRI ȘI ZGOMOTE

Cu două dimineți în urmă, pe canapeaua frumos tapițată a gazdei la care trăsesem, încercam să-mi amin prima deșteptare departe de casă. Dar mai era încă noapte, cînd o explozie gigantică de sunete, ca un cutremur al pămîntului, mă ridică din pat. Am ieșit în cerdac și am ascultat. Popoare întregi de greieri, înțelese parcă, zdruncinau din temelii lumea. Sute de bile de sticlă și ichiuri de oțel se ciocneau în glasurile lor într-o învălmășeală fără început și sfîrșit. Am ascultat buimacă, timp îndelungat, și-abia tîrziu am deslușit un bîzîit subțire, ireal, care plutea peste sat. În clipa următoare însă, douăzeci de camioane „Carpați" își lăsară-n huiestru motoarele și le-am văzut de departe după lumini, ieșind din curțile caselor. Șoferii satului plecau la Leșul-Ursului, cu un nou șut de mineri.

— Cum merg noaptea peste munte? mi-am întrebat gazda. Drumul forestier nu-i terminat.

— Știe Hulpoi, drumurile șelea, di cînd îi bate, îmi răspunse tanti Lenuța și fugi la camion să-i ducă bărbatului merindea.

În întunericul drumului, am deslușit forfotă înăbușită de glasuri, apoi mașinile i-au încăput pe bărbați și-au plecat spre mină cu farurile în bătaie maximă. Din curtea casei vedeam dîrele lungi de lumină cotropind șoseaua și jocul tremurat al stopurilor. Era ca un imens portativ argintiu în care poposeau pentru scurt timp stele roșii.

La ora 10 nu mai erau oameni în sat. Gazda mea dispăruse fără urme, și-am plecat singură, pe drum, să caut mina. N-am văzut curți mai curate, mai liniștite și mai fără oameni ca-n Broșteni. Parc-ar fi fost dugi cu consemn în altă parte. Într-un singur loc era forfotă; la școala nouă, care atunci se construia, și unde ajutoreau toți copiii satului. Am intrat în vorbă cu ei, dar n-am aflat multe și pînă la urmă am apucat-o pe-un drumeag care urca spre culmea dealului.

Brigăzile de mineri care-au forat Bicazul s-au mutat mai sus, pe matca Bistriței. Pe malul apei s-a iscat o nouă așezare minieră, cu cămin pentru muncitori, club și cantină.

— Toate-ar fi altfel aci, s-a scuzat inginerul M., huna mea călăuză. Dar ne lipsesc femeile. Cantina ar arăta altfel. Și căminul. Și noi.

— N-am văzut femei mai frumoase în altă parte, m-am mirat.

Călăuza mea s-a uitat ciudat la mine și-a vorbit mai departe.

— Ne-ar trece mai ușor nopțile și anii.

— Cît durează campania? m-am interesat.

— Mult. Cît ține mina.

— Nu v-ați putut aranja în altă parte?

A ris cu dinți frumoși.

— Asta mi-e meseria. Am ales-o din toate celelalte. E un vechi legămînt cu munții. Dacă n-ar fi singurătatea...

— Asta e, am terminat eu povestea, n-am văzut aiurea femei mai multe și mai frumoase.

Inginerul M. s-a ridicat de la masă și a ieșit afară. Pe rînd, au plecat și ceilalți, și eu, ne-am risipit toți în noapte.

— Cît cîștigați? l-am întrebat într-un tîrziu pe Sorin și el a dat din mînă.

— Ce să faci cu banii?

— Luați-vă mașini, am spus, mai ieșiți la larg.

— Asta nu rezolvă nimic, s-a-nfuriat el, nu pricepi? Ne trebuie neveste.

IN LOC DE POȘTA REDACȚIEI

PAGINI MARAMUREȘENE

Din culegerea de la Baia Mare (ce ne-a parvenit în manuscris și o judecăm ca atare), reținem doar partea de poezie, proza rămînînd în afara oricărui interes literar. Ar fi inutil să discutăm și să arătăm autorilor unde sînt limitele schematismului ori neverosimilului, care sînt condițiile reportajului ori ale altor specii literare, și ar însemna să nesocotim ambianța literară actuală dacă am dibui cu orice preț intenții acolo unde talentul nu se relevă, numai în numele sfintei îngăduințe ori al nobilei generozități. Proza acestei culegeri nu ne-ar oferi material decît pentru a demonstra cum să nu se scrie. Mai deosebită pare la început lecturii povestirea-reportaj *Sîmbra* de Ștefan Pop Tarnița, care anunță un fel de acțiune și niște amănunte de reportaj interesante. Pînă la urmă însă autorul își neglijează și își pierde ercul, iar în locul reportajului substanțial, stenografiază discursuri și idilizează panoramic Țara Oașului.

Poezia, deci, ar prezenta un interes, în măsura în care e scrisă de douătrei condeie mai înzestrate. E împărțită pe cicluri, după un raționament foarte simplu: culegerea trebuie să cuprindă nu numai niște talente, ci și niște schițe biografice și niște aderiuni lirice în fața celor douăzeci de ani de la Eliberare. Împărțirea aceasta angajează, și, în măsura în care autorii nu fac față distribuirilor tematice, lasă impresia unei concepții conformiste față de „poezia despre" și „poezia cu". Se perindă dintr-un ciclu tematic în altul cam aceleași nume, — pînă la urmă însă ești nevoit să aduni poeziile unuia sau altuia, în căutarea unor structuri poetice, a unor trăsături originale și, în fața acestora, acolo unde sînt, nu mai interesează criteriul alcătuirii. Nu poți să nu privești cu înțelegere dorința fiecărui semnatar de a-și exprima sentimentele față de acești ani ai noștri, douăzeci, de a se defini în lumina lor. E firesc ca în fața unor asemenea intenții să aștepți din partea fiecăruia dispoziții sufletești surprinzătoare, amănunte biografice (dacă e cazul) cît mai personale, mijloace de exprimare diferențiate. Cum, în suita de cicluri și de semnături aceste elemente sînt foarte rare, te vezi dus în circuitul clișeelor și locurilor comune, căutate parcă dinadins ca o justificare a aceleași sentimente. Reții deci numai acele poezii care într-un fel sau altul ies din circuit, din monotonia unor afirmații. În această selecție, un singur poet se remarcă integral, Mihai Olos, printr-o trăire lirică particulară și printr-o expresie distinsă. Ion Iuga și Irina Talpoș îi urmează cu cîteva poezii mai realizate, printre altele lipsite de valoare. Cu excepția poeziei „Cai", una dintre cele mai izbutite din această culegere, celelalte poezii semnate de Ion Iuga au ceva artificial luat parcă din lecturi ori din filmele de război. Poetul, zice, s-a născut „sub un cer minat, prăbușit... / Departe, în umbra fagilor, sus, pe crengi, carbonizate trupuri, se spînzurau prin zdrențe de nori" etc., etc. Lăsînd la o parte faptul că trupurile „se spînzurau", tot cadrul și atmosfera poeziei sînt de împrumut. În „Orbul". — „Un orb a ieșit în stradă și a strigat *lumină!*": în „Mesaj". — „O femeie fuge-n noapte, fără adresă fuge în noapte": în „Zile de august". — „De cînd mă știu, alerg pretutindeni pe străzi — simt vîntul arzîndu-mi obrajii în flamuri și pacea din lanuri" — (cam greu de înțeles, dar în sfîrșit).

Irina Talpoș într-un „Cîntec de oșenie" (dacă ar fi să ne spună și nouă ce înseamnă aceea „oșenie", sau „a oșeni" — cum ar veni „cîntec de mărămureșenie" ori de „bărăgănărie" ori de „dobrogerie") pare a o brodi într-o oarecare măsură, într-o nuanță folclorică („Dui, dui, dui, poala muntelui) cu degajare și cu ceva nemaispus. La fel și în alta, intitulată chiar „Nu v-am spus": „Nu v-am spus că am aflat / Plopul serii sfîrtecat / Frunze, frunze-ndurerate / Peste ramuri revărsate, / Se porniră în furtună / Mări de stele și de lună".

Din loc în loc în aceste „pagini maramureșene" mai dai peste versuri izbutite și fiind vorba de poeți tineri, bănuiești intenții de afirmare a unor talente încă nesigure, cu un prea accentuat caracter epigonic, în ciuda temelor care-i angajează. În felul acesta, rețli imagini, nu nume, nuanțe, nu individualități. Transcriem totuși și cîteva nume, cum ar fi: Ștefan Bellu: „Sublima rotire a mărului / Poartă nebănuite lumini, / Curcubeu de amurguri și zori, / Limpezime de ploi, răcoare de vînt; Ion Ghiaur-Pauleana: „Are oțelul culoarea soarelui cînd trece / De răsăritul verii, / Mai are vioiciunea izvorului de munte / Nepotolit și rece / Surprins de legănarea și freamătul puterii"; George Boitor: „Lumina cade piezis / Printre strunele încinse, viorile / Se întretaie înalt și-și / Scutură toate culorile", și poate ar mai fi două-trei exemple. În această culegere însă, față de confrații săi tineri, Mihai Olos este singurul poet scăpat de șovăielile începutului, singurul talent indiscutabil ale cărui poezii le citești cu reală emoție. Publicarea citorva dintre ele în această pagină ne scutește de orice comentariu.

ION HOREA

•

Fulger în sus

Fulgere mi-ați încrestat
Coaja trunchiului curat
Jocul vostru mă irită
În stagnarea de-o clipită,
Dar cumplită, dar cumplită.
Înrădăcinat sînt pomul
Sterp de roade în albastru,
În avînt înfrînt și sînt
Fără poamă, fără astru
Și mă clatină în vînt
Dorul de-a ieși din mine —
Rădăcina mă tot ține.
Fulgere, pătrundeți-mi
Voi cu foc din înălțimi
Fibra trunchiului de lemn,
Dați-mi zbaterea deplină,
Să mă zmulg din rădăcină,
Să-mi apropii în tărîi

Degetele mijlocii
Și atingerea să deie
O continuă scînteie
Ce se-naltă-n timp, se vîra —
Trupul meu să fie-o dîră,
Trupul meu să-i fie jumul
Astrul meu vă-ntoarne drumul
Împletindu-vi-l, să-l poarte
Mult mai sus, mult mai departe
Mult mai sus, mult mai departe.

Tăietorii de lemne

Arborii se prăbușesc peste umbrele
proprii, strivindu-le. Lasă
privirea pe cer,
fără trunchiuri, coroane
albastre.

Tapine și aspre securi,
fierăstraie electrice
au tăietorii în mîini.
Și în bărbile lor s-au retras
animale sălbatice bune.
Sărind, capra neagră
unește un umăr
de stîncă cu altul
și le-ndepărtează.

Datina

Culoarea iubirii se-arată în mere —
un măr de culoarea iubirii-n fereastră
la fata fecioară... Pe fiece pom aș lăsa
cîte-o poamă pe ramură, după culeș,
cîte-un măr aș lăsa, de culoarea iubirii,
pe creangă-n ferestrele cerului,
tuturor fetelor, eu cel cu nepotolită
și candidă foame de mere,
cînd vine un vînt, cu un cîntec
de nuntă ușor și vestește
mireselor satului nou fericirea.
Și merele roșii să cadă și nimeni
să nu le culeagă, doar iarba
să le îmbrățișeze, ninsorile
să le acopere, să se jertfească
tărînii cu lauda fără sfîrșit
a iubirii.

Mihai Olos

FDP

GRIVIȚA ROȘIE

ÎN TREI SCHIMBURI

de ROMULUS ZAHARIA

Mobilitate

Mai păstram în minte constatările dintr-o sociologie industrială aparținînd lui D. C. Miller și W. H. Form, în timp ce străbăteam aleele uzinii — cîteva idei despre felul de trai, situația, calificarea și inițiativa muncitorilor industriali, eram destul de încurcat, autorii definind drept forme ale activității economice și... „inițiativa comercială, de producție și cea profesională în general". Ideea „mobilității", demonstrată ca nevinovată, îmi stăruia în minte, cu noțiuni precare de „orizontalitate" și „verticalitate" socială. Lăsasem în urmă calea Griviței, acum liniștită, așezată. (Răscoliță mai bine de doi ani, pe laturile acestei artere muncitorești s-au ridicat zeci de blocuri; în primăvara trecută se mai lăsase odată desfundată, ca nici piatră de piatră să nu amintească de demult mahalaua Dracului; se asfalta de la capătul dinspre Bucureștii Noi și pînă la gară). Lăsasem după gardul de fier strada cu tramvaie și troleibuze, trepidantă și colorată; o sanie încărcată virf cu fete și doi tineri trăgînd-o de zor — e ultima imagine a străzii. Mă oprisem pe locul unde, cu un an în urmă, pe o vreme asemănătoare, avusese loc festivitatea aceea stranie, de rămas bun.

„Oameni pe care nu-i întreba nimeni nimic — au fost, spunea Ion Corobea — muncitorii uzinelor de demult". Nu era un discurs, deși îmi amintesc foarte bine, ar fi avut toate motivele să-și supună sentimentele cîtorva reguli de retorică: îl îndreptățeau vîrsta — avea 60 de ani împliniți și vechimea în uzină — aproape patruzeci de ani. Apoi priceperea lui unanim cunoscută, vasta experiență și festivitatea de rămas bun.

O cifră rotundă, ține locul derutului improvizat anul trecut cu o recuzită de circumstanță din care nu lipsea lozinca. Pe același panou se află o cifră — 1 000 de hoghiuri — consfințind parcă trecerea timpului. Adunarea avusese loc aici, în hala familiară lui Corobea, în Ateliere. Halele își desenau linia frîntă pe cerul greu de fulgi, țevile încolăcite pe ziduri fumzăiau sub presiune, zidurile sînt cele de demult, dar și ele s-au schimbat. La cazangerie, acoperișul e mai înalt, specialiștii l-au ridicat pe cricuri o treaptă mai sus, atunci, cu „reprofilarea" trebuia lărgit spațiul de lucru. Și curtea pe care abia o străbătusem ca să ajung pînă aici — era odinioară un caldarîm fără un firicel de iarbă.

Ion Corobea îmi spusese că e ziua cea mai grea pentru dînsul. „Uite, zicea, patruzeci de ani au muncit mîinile astea. Da' ce, doar pentru așa ceva să se țină o adunare?" Aduc de peste timp sonoritatea glasului viol, de bătrînel guraliv și vesel. Cerul se scaldă în neguri, din cîmpie bat rafale lenețe de vînt, curg zăpezile. Mașinile s-au oprit, ușile mari, de fier, ale halei, mai sînt izbite din cînd în cînd cu putere („dacă vrei să fie cald — închide ușa l"), s-au oprit macaralele aeriene, vopsite în galben, și doar palantul — semne de întrebare răsturnate, — se mai legănă într-o parte și-n alta. Lui Ion Corobea îi era greu să înțeleagă cuvintele maistrului Nicolae Stan, simțeam asta, îi părea rău că pleacă din uzină; dar maistrul vorbea despre niște întîmplări de demult iar bobocii, vreo trei sau patru, aruncau, șoptind, și parcă și din această pricină păreau vulgare cuvintele lor, un: „hai, las-o neniorule, ia-o de la Turtucaia..."

Zguduie pistoalele pneumatice, pereții de oțel ai cazanelor, timpanele se zbat sub presiunea zgomotului, printre tunete și scîntei aud rîsul înfundat și crud al ucenicilor.

Amintirea bătrînului pensionar leagă alte amintiri: „Muncitorul face parte din categoria lucrurilor", scria Sahia la 13 februarie 1935. El, Ion Corobea, de profesie ajustor, era în 1935 de treisprezece ani „un lucru", pe el nu-l întrebase nimeni dacă e om, era un obiect. Nicolae Bujin, montator la Ateliere, azi recepționer la secția mașini unelte, a fost și el un obiect. Cazangiul Mihai Voitiș e maistru; Ion Grigore Sandu, e și el maistru, la forjă vagoane; mai sînt încă mulți veterani ai Atelierelor. Îmbătrînesc. Azi abia și-au valorificat talentele de organizatori ai producției, de conducători de partide de lucru, — sînt plini de inițiativă, dinamici, cu o anume mobilitate spirituală, și tocmai acum unii din ei vor trebui să se plimbe de cola-cola, prin parcuri și să obosească doar semnînd talonul de pensie.

...Era o vreme ca asta, ningea; Corobea căuta în buzunar actele de pensionar, se simțea stingher.

FRUNTAȘII

Străbat aleele uzinei, caut dimensiunile ei

Alerg de la un inginer la altul, de la comitetul de partid la cerberul cu fustă al directorului general și de-acolo la gazeta uzinei, ca să-mi consult colegii; apoi la echipele fruntașe, printre oameni, printre zeci și zeci de oameni. Părăsesc tîrziu uzina, ca să fiu sorbit, a doua zi dimineață, de șuvoiul de oameni ce se scurge pe cele trei porți. Oamenii se adună ca apa la stăvilare. Întîlnesc vechi cunoștințe. Porțile uzinei înghit, în scurtul sfert de oră, oameni tineri și virstnici, muncitori, tehnicieni, desenatori. E pelsajul diurn.

Niciodată nu-i poți vedea pe toți odată, ca în această desfășurare ceremonioasă, cotidiană, de o anume grandoare dacă amintesc că în uzină sînt peste 350 de purtători de ordine și medalii. Uzinele de azi produc de patru ori mai mult decît în 1944, de trei ori mai repede față de același an; uriașele vane de oțel, coloanele argintii ale rafinăriilor se aliniază în numeroase orașe ale țării. Unde este industrie chimică și petrolieră și produsele Griviței Roșii stau „în baterie" alături de altele, de la Düsseldorf sau Frankfurt pe Main.

1 500 de muncitori evidențiați, zeci de ingineri, maiștri și tehnicieni pe pieptul cărora strălucesc stelutele de fruntaș în întrecerea socialistă — lor li se adaugă 50 de partide de lucru fruntașe — e o desfășurare a ceea ce este nou în uzină, schimbul cel mai puternic și numeros. Vrednici și modești, cei aproape șapte mii de muncitori ai Griviței s-au încleștat titanic de colosul de zeci de mii de tone de metal, cît cîntărește la un loc produsele de oțel ale Griviței de azi. Dispozitive, mecanisme, mașini-unelte perfecționate, chibzuiala, rigla de calcul, compasul, îndrăzneala și încrederea în forțele proprii însoțesc pe fiecare în bătălia pentru ritm și calitate. În esență, e un cîmp al mobilității sociale autentice, pe orizontală și verticală.

Nea Duban

Sînt la montaj, caut pe Ghidarcea și Bîzgă, șefii a două formații de lucru fruntașe. Pauza de dimineață-i pe sfîrșite — se păstrează, deocamdată, o liniște neobișnuită. Undeva, spre capătul halei se aude o izbitură de ciocan — dangăt de clopot spart; colosii de oțel dormitează nesimțitori și roșii ca racii fierți. O lovitură, de pistol pneumatic de astă dată, în altă parte a halei, urmată de o răpăială scurtă; o lumină orbitoare, încă una. Hala se animă, colosii înghit oamenii prin gurile de vizitare, adevărate turele de submarin, șleifuitorii fac ultima toaletă dinăuntrul recipienților și fierbătoarelor. Oamenii se subțiază în timp ce se strecoară prin gurile strîmte și fără voie mă gîndesc la condițiile de lucru, la zgomot — așa cum se aude acolo, înăuntru, — la făcerea care s-a lăsat peste submarinul înghițit de lacul elvetian și la cîte altele.

Pe Duban îl întîlnesc pe o alee deschisă între gurile de ieșire, imense și bizare (comanda fabricii de îngrășăminte chimice din Turnu-Măgurele) o uriașă conductă de oțel și un fierbător căruia i se mărginează un capac de vreo patru metri în diametru. Petre Duban e o veche cunoștință și după schimbul obișnuit de amabilități, între de Bîzgă și Ghidarcea. Strigăm unul la altul — nu ne înțelegem. Mergem la comitetul de partid. Peretele sudic al halei e improvizat — hala se mărește considerabil cu o alta și mai mare, în prelungire.

— În sfîrșit, spune Petre Duban, s-a găsit, după mai bine de trei ani, soluția constructivă, la amplasarea halei noi. Tot acolo se construiește unde au hotărît prima dată. E bine: „măsoară de zece ori și taie o dată" — dar, dacă se hotărau mai devreme, n-am fi fost așa înghesuiți.

La comitetul de partid, îl cheamă pe Bolboceanu, trebuie să fie în ziua următoare la comitetul raional de partid, a fost numit președinte al unei circumscripții electorale, și-i comunică tocmai această veste.

— După cum vezi, am crescut, zice Petre Duban, reluînd convorbirea. În 1961—1962, anul reprofilării, executam la montaj utilaj-chimic un tonaj minim, pînă la zece mii de tone... și ni se părea enorm. Lucrasem locomotive, ne descurcam cu ochii închiși; noile produse obligau la execuție după desen; la locomotivă, pentru reparații generale aveam experiență practică, aici se cerea una tehnică, și noi încă n-o aveam. Cunoșteam bădăcia locomotivei ca pe cea a inimii. Maistrul Drinea, de pildă, era doctorul locomotivei. Cînd intra în reparație, o doftoricea după ureche. „Auzi capu' de cruce, hei, cprește-o" — striga maistrul și îndrepta fără greș defecțiunea. Acum a îmbătrînit, ce vrei? — o viață de om a lucrat altceva. Miron Lunceanu și alții ca el se descurcă. Au învățat trasajul, el (și-mi arată pe Lunceanu, un tînăr de 26 de ani, înalt, negricios, cu ochii vii, față zîmbitoare). Mirică, Bolboceanu și ceilalți, cunosc desenul tehnic. Dacă m-aș prinde să discut pregătirea maiștrilor bătrîni, îmi zice, uite, asta-i o problemă socială, trebuie să le dau dreptate tinerilor. Ei s-au adaptat, au ieșit învingători învățînd alte meserii; nea Drinea ce să facă? Vine muncitorul la el și-i spune, arătîndu-i desenul: „Tovarășe maistru am nevoie de piesa asta". Nea Drinea se uită, își potrivește ochelarii și spune altuia: „la vezi mă, ce piesă e asta?" La cealaltă extremă, pușimea — cadrele noi. Unii sînt excelenți, băieți minunați. Dar este cîte unul mărunțel la trup, și-l trimit la noi, la cazangerie. Cînd dă drumul la pistolul pneumatic, nici dacă se culcă pe el nu-l stăpînește, vezi cum îl saltă, îl scuturâ, și-l scapă din mînă. Cînd se primesc elevi la școala profesională nu aleg — ăsta e pentru forjă, bun de cazangiu sau de strungar. Și vine pe urmă la noi și n-avem ce să-i facem, cum să-i dăm o unealtă grea în mînă?

Ușa se deschide larg, din prag vorbește un om: „Să știi nea Dubane am fost, am dus cererea. (Pronunță ultimul cuvînt accentuînd particular, ca bucureștenii vechi, pe cea de-a doua silabă). M-am dus cu ghidul macaragiului, le-am descoperit șmecheria, n-au macarale de 60 de tone și de aia să nu-mi dea o clasă în plus? De cît timp stau pe a V-a? Și doar am fost la a VI-a. Mi-au spus că le vin macarale de 60. Să stau pe a V-a cînd eu sînt macaragiu de a VI-a, spune și dumneata nea Dubane, cît să mai aștept?".

Petre Duban îi făgăduiește ajutorul, macaragiul — Dumitru Barbu — mai spune o dată că a dat și examen, nu pentru a VI-a se zbate, ci pentru macaraua ce-o să vină.

— Anul trecut, reluă secretarul, am avut un plan mai mare, l-am realizat și depășit — 16 000 de tone. Anul ăsta e și mai mare. Sîntem același colectiv, avem puteri pentru mai mult. Vino să ne vezi la sfîrșitul anului.

— Cu Ghidarcea și Bîzgă cum rămîne? Doar după ei am venit...

— Ascultă, zice Duban, hai să ne lămurim amîndoi asupra unei încurcături.

— Care anume? întreb suspicios.

— Ghidarcea, Bîzgă, Florea Petre, Bolboceanu și avem încă foarte mulți, sînt, fără pic de îndoială, fruntași în producție.

— Așa știu și eu.

— Cu toate astea, oamenii n-au primit steluțele de fruntași în producție, și-s nemulțumiți.

— Asta-i încurcătura?

— Da. Vrei să discutăm? Atunci ascultă: Anul trecut l-am început cu 11 formații de lucru, băieți foarte buni. După 6 luni ne-am dat seama că alcătuirea echipelor e greoaie; ne trebuiau echipe de lucru mai mici, mobile. Am făcut 23 de partide de lucru, cu ele am lucrat mai bine în al doilea semestru. Primul nostru succes real: aveam formații de lucru pentru toate trei schimburile! Oamenii s-au amestecat, am dirijat, ca să zic așa forțele, dar s-au amestecat. Ori, hotărîrea C.C.S.-ului e clară, numai formațiile de lucru care timp de un an au avut aceeași componență și au îndeplinit indicatorii, acelea primesc steluțele. Cei mai mulți s-au menținut fruntași, dar nu în aceleași formații. Delegatul C.C.S.-ului e hotărît să respecte litera hotărîrii. Dumneata ce zici?

— Păi, ar fi mai simplu, zic eu, să se orienteze hotărîrea după situațiile ivite aici, la dumneavoastră.

— Perfect, mă înțelegi foarte bine. Numai să mă înțeleagă și alții. Oamenii-s nemulțumiți. Și noi, oricîteori i-am chemat n-au dat niciodată înapoi. Zău așa, sînt admirabili oamenii noștri. Întotdeauna spun: „Dați-ne de lucru, facem orice". Și să nu obținem acest drept al lor? Trebuie să lămurese tevatura asta...

Momente-cheie

Ion Constantin, secretarul de partid de la o.b. 3 Cazangerie, dezminte teoria lui Duban cu privire la fizicul cazangiului. E slab și mărunțel, cu fața spinatică și alungită, nasul acvilin și buze groase. Mai puțin comunicativ decît Petre Duban (acum, după ce ne-am revăzut, luase o poză care mă jena, dorea cu orice preț ca oricare cuvînt al lui să fie drămuit, — pînă la urmă a învins firescul), e reținut și foarte atent. Schimbul de păreri se înfiripă anevoie. Mă studiază.

— Cauți momente-cheie în viața uzinei, nu-i așa? Am trăit destule.

Lucrează la Grivița din 1947 (n-are mai mult de 34 ani), a fost ales în toamnă. Fostul secretar de partid, Cristian Dobre, nu și-a îndeplinit cum trebuie obligațiile de partid, printre altele neglija producția. După cum spune Ion Constantin, e cît se poate de grav să uiți să muncești bine să părăsești locul tău din frunte. Oamenii nu te mai ascultă, nu mai au încredere în tine, încep să facă deosebire între fapte și ceea ce numește secretarul „demagogie economică".

— Pune mîna frate, arată ce poți — zice Ion Constantin, momente grele vor fi întotdeauna într-o uzină care se reprofilează, n-ai grijă! — și oamenii au să te urmeze. A fost greu și înainte. În vremea locomotivelor (atenție la periodizare), se muncea în asalt pentru realizarea planului. Eram solicitați mai cu seamă de proprille noastre angajamente. Avem și astăzi greutăți, aprovizionarea cîteodată nu e ritmică, mai lipsesc și prolectele...

Aveam în față muncitorul-economist.

— Și anul trecut am avut dificultăți. Trebuia să realizăm producția globală și producția marfă, cazangeria a dirijat formații de lucru la secția II montaj utilaj chimic, să dea o mînă de ajutor. Eu lucrez la schimbătorii de căldură, treabă nu tocmai ușoară, dar rămăsesem datori combinatului de îngrășăminte chimice cu defierbătoare. Am preluat 370 de tone (de reținut aceste cantități enorme de oțel) din sarcinile secției de montaj, — defierbătoarele au intrat în producție mult prea tîrziu — și ne-am pus pe treabă. A fost greu, trebuie s-o spunem. Am ajuns să ne întrebăm dacă facem cu adevărat bine solicitînd oamenilor atîtea eforturi. Au ținut la tăvăleală, munca a fost a dracului de grea. Am dat gata defierbătoarele cu 2 zile mai de vreme, oamenii erau mulțumiți. Am început nu prea strălucit și luna ianuarie, rezolvăm în continuare planul de producție marfă la secția II-a montaj. Nu se poate altfel. Am muncit din greu, e-adevărat, uzina însă și-a păstrat renumele intact. Închipuiți dumneata, ce-ar fi fost dacă noi n-am fi dat la timp un defierbător? Cum ne-am fi simțit?

Interlocutorul meu discută dezinvolt, se vede că treburile astea îl pasionau, îi dureau și îl bucurau, după natura lor.

— Îți vorbeam de produse cu un ciclu mare de fabricație, nu-i așa? Întîrziind finalizarea lor, debitarea cu oțel n-a putut intra în ciclul normal. Strangularea producției devenise un fapt; aprovizionarea începu și ea să șchiopăteze, materialul nu era introdus la timp, apoi au întîrziat prolectele... Ei, ăsta-i un moment dramatic, frate, dacă vrei să-l cunoști! Dar i-a spune-mi: cum vezi dumneata oamenii?

— Nu înțeleg — spun eu: cum să-l văd? oameni...

— Nu așa. Te întreb dacă-i vezi niște păpuși, manechine, sau mai știu eu, chestii din alea vopsite în roz, cu părul în fixativ, înțelegi ce vreau să spun. Dacă vezi așa oameni, și sanșa să nu-i înțelegi niciodată, e clar?

— Am spus că-i văd oameni.

— Lasă, știu eu. Roz, roz! da' află frate, sînt și situații din astea. Știi cum ne-am descurcat? Mai întîi reține un amănunt care nu-i deloc amănunt: cazangeria a rămas cu gol de lucru... Știi ce înseamnă asta? 75 la sută din salar. Și care din noi vrea să se ducă acasă cu două treimi din salar? Nu există unul care să nu-și dorească un cîștig bun. Dar vinovați nu erau ei, trebuia să ajutăm alte sectoare cum, de altfel, am dat o mînă de ajutor și celor de la montaj II. Am luat din fiecare formație de lucru cîte un om, sudori, — că de ei aveam nevoie la debitare — tăietori manuali. Realizarea planului de producție a început să salte, am ajuns la zi. Dar toate lucrurile astea nu sînt prea în roz, sînt delicate chiar... Muncitorul, fii dumneata sigur, trage; numai să fie de lucru, și să vezi — cele 480 de minute sînt folosite cum trebuie...

Uzină, minister — verigi, efecte.

Muncitorul economist discută probleme de organizare ale uzinei — mi s-a mărturisit într-un tîrziu că toate aceste lucruri, pentru mine absolut inedite, Ion Constantin le-a dezvoltat cu stăruință la conferința organizației de partid din uzină — îl doare un cît de mărunt neajuns, e conștient de absurdul unei situații, caută soluții pentru orice.

Îi cer, cu un alt prilej, să-mi vorbească de atitudinea lui la conferința organizației de partid din uzină. Mă privește nu prea curtenitor, de parcă m-ar fi surprins privind în casă pe fereastră, contrariat și în același timp rece.

— Să ne înțelegem. Uzina noastră a devenit una din marile uzine moderne. Între 1950 și 1964 s-au făcut investiții de peste 230 milioane de lei, — cifra asta și altele, dacă pricepi cît de cît ce înseamnă — aruncă el sentențios, e uzina de azi. Repet, țin să fiu înțeles: La conferință am vorbit despre greutăți, era o conferință a noastră, a comuniștilor. Trebuia să-mi spun punctul de vedere. Cu ce n-am fost de acord?

Avem școli de specializare, formăm oameni, ne zbatem să omogenizăm formațiile de lucru, dar sînt unele lucrări pe care încă nu le putem face. La plenara comitetului de partid al cazangeriei tocmai asta am discutat, să nu mai schimbăm oamenii dintr-un loc într-altul, — asta-i o treabă organizatorică. Reține însă, muncitorul nostru e mai bine calificat, — se făceau înainte plantări de știuțuri, cordoane de sudură la dimensiuni precise, sau erau duse la capăt lucrările, după proiect? Și încă un amănunt, — te va interesa, fără îndoială — la cazangerie, în 1954 nu se găsea nici un inginer. Astăzi, după reprofilare, cazangeria numără 11 ingineri, ceea ce înseamnă că trebuie perfecționată organizarea muncii și nu tehnica!

Cu patru ani în urmă, la reprofilare, Ion Constantin era un muncitor bun — mai bun decît alții, ce-i drept, era șef de partidă. Oamenii din partida lui au fost adunați de peste tot, care, cum și pe cine voia să dea. A fost numită, răutăcios — pe lîngă altele, cu nume pompoase — „brigada 3 lulele". Au muncit, sînt fruntași în producție, au lăsat în urmă mulți alții. Explicația acestui succes trebule căutată și în atitudinea lui tranșantă față de persistențiî dar rărindu-se neîncetat — maeștri ai „demagogiei economice", cărora le oferim, drept îndreptar — brigada... „Trei lulele".

Oxigen

Dau fuga pînă la stația de oxigen pentru sudură. Am acolo un cunoscut, pe Matache. E înalt. Șapca plină de ulei îi acoperă fruntea. Un sudor de 18 ani, ciolănos. În ponderea profesiilor, sudorii sînt pe locul întîi, deși plină la reprofilare reprezentau aproximativ 10 la sută din totalul muncitorilor. Astăzi, la fiecare sută de oameni din uzină sînt 60 de sudori Sudura, deci, e o meserie majoritară.

Matache se află la bateria de oxigen. Cicatricea roșie, mare, de pe mîna dreaptă stă și acum mărturie. Se vindecase greu, pielea bolovănită, uriță, roșie-vînătă, arăta că arsura fusese gravă. Îl priveam cum aleargă de la un tub de oxigen la altul, controlînd presiunea manometrelor racordate la circuitul de alimentație de la aparatele sudorilor. Încerc să reconstitui acel „atunci" despre care nu vorbim; el e prezent în mijlocul stației (de-alungul peretelui sînt aliniate 110 tuburi cu oxigen) acolo unde varul e cojit și peretele afumat; țeava a fost topită, ardea ca o luminare. Uzina consumă 350—380 de tuburi cu oxigen în 24 de ore, Matache manevrează zeci și zeci de tuburi; cu timpul filetul se tocește, piulițele nu mai prind. O țișură nebănuită și explozia e gata. Așa a fost „atunci". O flăcără orbitoare, fier topit, oameni care fugeau îngroziți, cîteva secunde doar și totul trebuia să se năruie — 180 de tuburi cu oxigen sub presiune ar fi pustiit desigur totul. Degetele s-au lipit de robinetul de siguranță incandescent, mirosea a carne arsă. Matache a înșurubat robinetul, stringînd din fălcile lui puternice, late — palma era carne vie, iar podul palmei, neprotejat, sfîrîia sub jetul de foc. Flăcările s-au stins.

Ca și „atunci", discutînd despre una-alta, purta, stingheră, mîna cu cicatrice de-a lungul salopetei. O ascundea.

INOVATORII

Candidatul

Colega de la televiziune și-a potrivit cu o mișcare reflexă ochelarii discreți, cu ramă subțire. Pălăriuța o prindea bine, îndeletnicirea de reporter — mărturisesc — nu în aceeași măsură, deși părea să se descurce. Avea un text pregătit, bruionat pe o coală de hîrtie; îl chinuise — socot, pentru cele zece cuvinte, prea multe ștersături.

Deschise larg ușa, cu un gest sigur, mi s-a părut și cam teatral, ca să obțină „zgomot de fond". Se auzeau răbufnirile și rafalele vijelioi din cazangerie, poate mai mult decît i-ar fi fost necesar pentru ceea ce intenționa să obțină. Slobozi rolele magnetofonului profesional — e drept, interesant, nu mai întîlnisem pînă atunci unul asemănător — și începu să citească. Microfonul aruncă sclipiri dure.

— Dragi ascultători, în această dimineață de iarnă cu soare strălucitor... Ianuarie, într-adevăr, fusese plin de strălucire și dumneaei, colega, se răfuia cu această nefirească înfățișare a lui, mimînd o prea tinerească și zglobie bună dispoziție.

— ...ne aflăm cu microfonul (aici colega se poticni) la (printre) tovarășii de lucru ai strungarului Dumitru Stan, candidat pentru alegerile de deputați în Marea Adunare Națională în circumscripția electorală numărul 2...

Așteptam în tăcere, tovarășii de muncă ai candidatului relatau impresii despre omul acesta deosebit, ușurîndu-mi astfel documentarea, dar tovarășul Dumitru Stan întîrzia să se arate. În camera de lîngă cazangerie se adunase multă lume — se aflau acolo maistrul Ion Vasile, inginerul Bocoș, strungarul Ion Bobeică și alții. Înregistrarea era în toi — vorbise inginerul Bocoș („...de tovarășul Dumitru Stan mă leagă unele amintiri frumoase. Pregătirii mele teoretice i-am adăugat bogăția de cunoștințe cu o mare valoare practică" etc., etc.); în fața microfonului se afla un om înalt, cu o gură mare, deschisă într-un zîmbet permanent, după „subiect" se vede, e un vecin, — înțeleg, însfîrșit e chiar locatarul de deasupra apartamentului ocupat de familia candidatului, lucrează aici în uzină. („...tovarășul Stan e îndrăgostit de flori: mina lui harnică de bun gospodar etc., etc., și-i mulțumesc tovarășului nostru pentru instalația de udat florile, la ajutorul căreia am recurs și eu..." etc.).

Colega nu poate să comenteze dezinvolt, pe viu aș spune, cum i se cere și, pare-se, intimidată de „concurență", îmi dă de înțeles că o deranjez. Dintre cei de față mă scoate din încurcătură unul cu ochelari cu ramă groasă atîrnindu-i pe nas. Schimbul de amabilități încetează, ne disputam același subiect și se întîmplă să nu fii prea în largul tău înfrînt cu salvatorul meu o discuție purtată în șoaptă, un al doilea „fond de autenticitate" demn de înregistrat.

— Mă supără atenția agasantă, declarațiile astea care plutesc pe deasupra omului, spunea el. Îl aprob. Discret și neîncrezător, las drum liber gîndurilor adunate în acest om.

— Despre unul de-ai noștri au spus că-i filatelist. Nu el, ci fiu-său se ocupă cu astea.

Poate ar fi fost bine să deschidem ochii, să învățăm să privim uzina; Grivița Roșie e cu totul alta, nici n-am putut gîndi, pe vremea cînd executam la strung pompa de aer a locomotivelor, că o să atingă dimensiunile de azi. Uneltele sînt noi, de mare randament — altă viață, alte unelte! — acum înțelegi? M-am gîndit mult la un dispozitiv ușor de manipulat, simplu, cu mare randament de lucru; de el aveam nevoie la schimbătoarele de căldură, trebuia să găurim într-un anume fel plăcile tubulare. Am izbutit, avem dispozitivul. Aseară am discutat cu tinerii pe tema asta, a dispozitivelor. Vreau să spun că despre asta am început să le vorbesc. Avem aici unul Ion Ciop, băiat bun — pot să te asigur, are cap băiatul ăsta, o să face ceva — e tînăr; dar eu sînt mai legat de aceia care au lucrat cu mine la pompele de aer, maistrul Anton Dobrin, Ion Cristina, Gheorghe Coman și copilul ăsta... (arată spre Tudor Bobeică, un tînăr de 26—28 de ani).

Discuția era întîmplătoare, de aceea și deslînată, n-avea scop, îmi spuneam, interlocutorul meu probabil își aștepta și el rîndul, colega de la televiziune urma să-i înregistreze părerile despre candidatul Dumitru Stan.

— Treaba să fie treabă, răspunde el la o întrebare a mea. Așa gîndesc. Uite, s-a rupt abcantul, mașina de îndoit tablă urma să stea două zile în reparații. Te lasă oare inima? Te împaci cu un necaz ca ăsta? Vezi, uzina mai giflie citeodată. E uzină. Am reparat abcantul în două ore. Da, în două ore, ce te miri? Noi știa, toți.

Deveniserăm comunicativi, schimbam, tot în șoaptă, impresiile despre uzină. Tineam acum cu tot dinadinsul să stabilesc ce și cum gîndește.

— Ce propui? întreb.

— Unu: secția de debitare, turnătoriile și forja să aprovizioneze ritmic montajul. Doi: virolele — să aibă planul lor; cazangeria — plan de colaborare. Dispeceratul să țină în frîu munca fiecărui sector în parte...

Întrigat, întreb din nou:

— Dar cine ești dumneata?

Mă întrerupe, malițioasă, colega de la televiziune: „Tovarășe Dumitru Stan, e rîndul dumitale" — zice ea, zîmbindu-mi superior, ironic.

I-am făgăduit să relatez întocmai această scenă. În ce mă privește, m-am descurcat cu prisosință: „descoperisem" unul din sutele de inovatori ai uzinei — candidatul are la „activ" 19 inovații, cea mai importantă fiind dispozitivul amintit pentru găurit plăcile tubulare.

Afară ninge, cerul e cenușiu. Ianuarie nu mai are strălucirea din reportajul colegei de la televiziune.

Decanul celor 24 de milioane

...Schimbul de dimineață și-a încheiat lucrul.

Au mai rămas, din loc în loc, oameni care măsoară, socotesc, fac schițe. Se adună de obicei la Cabinetul tehnic. Cer consultații, vor să-și precizeze gîndurile; cercetează raftul cu cărți la bibliotecă, completează fișe.

La Grivița Roșie, decan al acestei armate este maistrul Jan Vasile, un om trecut de cincizeci de ani, jovial, cu o privire inteligentă, ușor obosită. A intrat ucenic la Atelierele C.F.R. Nord în toamna anului 1925 și de atunci, timp de 40 de ani, muncește la Grivița. Ion Tunaru, inginerul de azi, maiștrii Aurel Georgescu și Stan Vasile, tinerii Gheorghe Sandu și Dumitru Munteanu și-au legat reușita lor în viață în bună parte de numele maistrului Jan Vasile. Dar nu numai bunătatea și dragostea de oameni, sau grija pentru educarea tinerilor sînt trăsăturile lui cele mai importante, ci neîntrerupta și mai cu seamă fructuoasa căutare a noului — de 16 ani încoace, data înregistrării celei dintîi inovații. Au fost aplicate în producție 54 de inovații. Lor li se adaugă numeroase alte dispozitive și raționalizări neînregistrate la cabinetul tehnic. Sînt mulți aceia care le folosesc și mulțumesc în gînd omului a cărui minte scotocește într-una în imensa reușită unul asemănător — și începu să citească. Microfonul aruncă sclipiri dure.

— Dragi ascultători, în această dimineață de iarnă cu soare strălucitor...

Ianuarie, într-adevăr, fusese plin de strălucire și dumneaei, colega, se răfuia cu această nefirească înfățișare a lui, mimînd o prea tinerească și zglobie bună dispoziție.

— ...ne aflăm cu microfonul (aici colega se poticni) la (printre) tovarășii de lucru ai strungarului Dumitru Stan, candidat pentru alegerile de deputați în Marea Adunare Națională în circumscripția electorală numărul 2...

Așteptam în tăcere, tovarășii de muncă ai candidatului relatau impresii despre omul acesta deosebit, ușurîndu-mi astfel documentarea, dar tovarășul Dumitru Stan întîrzia să se arate. În camera de lîngă cazangerie se adunase multă lume — se aflau acolo maistrul Ion Vasile, inginerul Bocoș, strungarul Ion Bobeică și alții. Înregistrarea era în toi — vorbise inginerul Bocoș („...de tovarășul Dumitru Stan mă leagă unele amintiri frumoase. Pregătirii mele teoretice i-am adăugat bogăția de cunoștințe cu o mare valoare practică" etc., etc.); în fața microfonului se afla un om înalt, cu o gură mare, deschisă într-un zîmbet permanent, după „subiect" se vede, e un vecin, — înțeleg, însfîrșit e chiar locatarul de deasupra apartamentului ocupat de familia candidatului, lucrează aici în uzină. („...tovarășul Stan e îndrăgostit de flori: mina lui harnică de bun gospodar etc., etc., și-i mulțumesc tovarășului nostru pentru instalația de udat florile, la ajutorul căreia am recurs și eu..." etc.).

Colega nu poate să comenteze dezinvolt, pe viu aș spune, cum i se cere și, pare-se, intimidată de „concurență", îmi dă de înțeles că o deranjez. Dintre cei de față mă scoate din încurcătură unul cu ochelari cu ramă groasă atîrnindu-i pe nas. Schimbul de amabilități încetează, ne disputam același subiect și se întîmplă să nu fii prea în largul tău înfrînt cu salvatorul meu o discuție purtată în șoaptă, un al doilea „fond de autenticitate" demn de înregistrat.

— Mă supără atenția agasantă, declarațiile astea care plutesc pe deasupra omului, spunea el. Îl aprob. Discret și neîncrezător, las drum liber gîndurilor adunate în acest om.

— Despre unul de-ai noștri au spus că-i filatelist. Nu el, ci fiu-său se ocupă cu astea.

Poate ar fi fost bine să deschidem ochii, să învățăm să privim uzina; Grivița Roșie e cu totul alta, nici n-am putut gîndi, pe vremea cînd executam la strung pompa de aer a locomotivelor, că o să atingă dimensiunile de azi. Uneltele sînt noi, de mare randament — altă viață, alte unelte! — acum înțelegi? M-am gîndit mult la un dispozitiv ușor de manipulat, simplu, cu mare randament de lucru; de el aveam nevoie la schimbătoarele de căldură, trebuia să găurim într-un anume fel plăcile tubulare. Am izbutit, avem dispozitivul. Aseară am discutat cu tinerii pe tema asta, a dispozitivelor. Vreau să spun că despre asta am început să le vorbesc. Avem aici unul Ion Ciop, băiat bun — pot să te asigur, are cap băiatul ăsta, o să face ceva — e tînăr; dar eu sînt mai legat de aceia care au lucrat cu mine la pompele de aer, maistrul Anton Dobrin, Ion Cristina, Gheorghe Coman și copilul ăsta... (arată spre Tudor Bobeică, un tînăr de 26—28 de ani).

Discuția era întîmplătoare, de aceea și deslînată, n-avea scop, îmi spuneam, interlocutorul meu probabil își aștepta și el rîndul, colega de la televiziune urma să-i înregistreze părerile despre candidatul Dumitru Stan.

— Treaba să fie treabă, răspunde el la o întrebare a mea. Așa gîndesc. Uite, s-a rupt abcantul, mașina de îndoit tablă urma să stea două zile în reparații. Te lasă oare inima? Te împaci cu un necaz ca ăsta? Vezi, uzina mai giflie citeodată. E uzină. Am reparat abcantul în două ore. Da, în două ore, ce te miri? Noi știa, toți.

Deveniserăm comunicativi, schimbam, tot în șoaptă, impresiile despre uzină. Tineam acum cu tot dinadinsul să stabilesc ce și cum gîndește.

— Ce propui? întreb.

— Unu: secția de debitare, turnătoriile și forja să aprovizioneze ritmic montajul. Doi: virolele — să aibă planul lor; cazangeria — plan de colaborare. Dispeceratul să țină în frîu munca fiecărui sector în parte...

Întrigat, întreb din nou:

— Dar cine ești dumneata?

Mă întrerupe, malițioasă, colega de la televiziune: „Tovarășe Dumitru Stan, e rîndul dumitale" — zice ea, zîmbindu-mi superior, ironic.

I-am făgăduit să relatez întocmai această scenă. În ce mă privește, m-am descurcat cu prisosință: „descoperisem" unul din sutele de inovatori ai uzinei — candidatul are la „activ" 19 inovații, cea mai importantă fiind dispozitivul amintit pentru găurit plăcile tubulare.

Afară ninge, cerul e cenușiu. Ianuarie nu mai are strălucirea din reportajul colegei de la televiziune.

Decanul celor 24 de milioane

...Schimbul de dimineață și-a încheiat lucrul.

Au mai rămas, din loc în loc, oameni care măsoară, socotesc, fac schițe. Se adună de obicei la Cabinetul tehnic. Cer consultații, vor să-și precizeze gîndurile; cercetează raftul cu cărți la bibliotecă, completează fișe.

La Grivița Roșie, decan al acestei armate este maistrul Jan Vasile, un om trecut de cincizeci de ani, jovial, cu o privire inteligentă, ușor obosită. A intrat ucenic la Atelierele C.F.R. Nord în toamna anului 1925 și de atunci, timp de 40 de ani, muncește la Grivița. Ion Tunaru, inginerul de azi, maiștrii Aurel Georgescu și Stan Vasile, tinerii Gheorghe Sandu și Dumitru Munteanu și-au legat reușita lor în viață în bună parte de numele maistrului Jan Vasile. Dar nu numai bunătatea și dragostea de oameni, sau grija pentru educarea tinerilor sînt trăsăturile lui cele mai importante, ci neîntrerupta și mai cu seamă fructuoasa căutare a noului — de 16 ani încoace, data înregistrării celei dintîi inovații. Au fost aplicate în producție 54 de inovații. Lor li se adaugă numeroase alte dispozitive și raționalizări neînregistrate la cabinetul tehnic. Sînt mulți aceia care le folosesc și mulțumesc în gînd omului a cărui minte scotocește într-una în imensa rezervă — uzina. Valoarea economică a inovațiilor sale e impresionantă: peste 3 milioane lei. Într-un singur an s-au realizat economii de 1 180 000 lei prin inovația care modifică armătura la unele tipuri de locomotive. De altfel, cînd, în sfîrșit, am dat de dînsul, la strunguri carusele, monta masa la o Raboma — mașină străveche — din a cărei cenușă a renăscut, cu o altă înfățișare, o mașină de găurit radial cu 4 burghie și comandă program.

Poate și datorită exemplului

ALEXANDRU ANDRIȚOIU

CRONICA DRAMATICĂ

„FII CUMINTE CRISTOFOR!“

— și virtuțiile comediei moderne

(Teatrul „Lucia Sturdza Bulandra“)

Fii cuminte, Cristofor! este o savuroasă comedie modernă, bine construită și scrisă frumos. Virtuțile ei artistice parcă ar tenta să punem iarăși întrebarea: care este cheia succesului în comedia modernă și, totodată, care sînt pricinile destul de multor producte mediocre ale acestui gen?

Comedia ispitește aproape toți dramaturgii, debutanți sau consacrați. Poate că pare mai ușor abordabilă decît drama. Poate că priza mare pe care o are la public este emulul hotărîtor. Adevărul este însă că se scrie comedie multă, din care ne rămîne zestre puțină. Iar, în acest sens, un bun și sirguincios oficiant al bunei comedii este, fără îndoială, Aurel Baranga. Am fost frumos surprins cînd, reluată după ani de zile, comedia *Mielul turbat* își păstra prospețimea nestinjenită. Cred că același lucru se poate întîmpla, peste o bună bucată de vreme, cu recenta lui piesă *Fii cuminte, Cristofor!*

Secretul acestei vivacități stă în concepție. Baranga își concepe comediile pe fondul eternului uman care, la noi, în orînduirea socialistă, are structuri noi și forme noi, altoite însă pe permanentele manifestări ale sufletului omenesc. De aici impresia de firesc și de trainic pe care o degajă opera. Aceasta pe de o parte. Pe de altă parte, secretul stă în construcție. Arhitect iscusit al pieselor sale, bun conducător al intrigii, Baranga dă fiecărei comedii armonia rotundului, a lucrului împlinit. Poate că nici într-un alt gen literar nu e o nevoie atît de imperioasă ca talentul să se conjuge cu un solid meșteșug, ca în dramaturgie. — pentru că în dramaturgie, indiferent dacă e vorba de Eschil, Shakespeare, Pirandello sau Brecht, lucrează legi peste care nu se poate trece, funcționează o disciplină riguroasă, fără de care opera este de neconceput. Nicăieri amatorismul nu transpare mai vizibil decît în teatru. Baranga și-a dat bine seama de acest postulat și a devenit un admirabil gospodar al artei lui.

Ce se întîmplă însă cu piesele efemere care apun numaidecît după premieră? Chiar la autori talentați, semidoctția și manufactura se vădesc într-un conflict anemic și zgîrcit. Speriat de această materie rarefiată, autorul ghicește conflicte paralele sau arborescente, pe care le lipește într-un aluat eterogen, pestriț. Asistăm nu la o comedie în trei acte, ci la trei comedii în cîte un act, cu conflicte împletite între ele ca firele de tort. Trebuiește însă, totuși să ridem și, atunci, se pun în relief replici dispersate și trase de păr, mici bancuri și calambururi, proverbe întoarse pe dos, maxime gugumane, culese din folclorul suburban.

Aurel Baranga dă o replică elegantă și elevată acestui gen de „Tîrgul Moșilor“, prin piese al căror umor stă în întreaga lor substanță, de la început la sfîrșit. Se ride de situații, de peripeții și nu de vorbe cu duh. E adevărat că autorul se mărginește la comedia de situații și nu o atinge pe cea de caracter, deci nu merge la ponderea comediei clasice. Cu toate acestea, comediile lui vehiculează idei îndrăznețe și generoase. Sînt comedii în care se cugetă concentrat. În cazul lui *Fii cuminte, Cristofor!* se ating importante probleme de etică socialistă și anume cele ce țin de mediul familial, de căminul conjugal. Sînt puse în focarul satirei tare ca: egocentrismul, teatralismul desuet, violența și filistinismul unui artist compozitor cu vădite umbre mic-burgheze. Este pus la țintă jocul de-a dragostea, așa zisa necesitate a schimbării decorului conjugal. Mediul actoricesc, taxat, de obicei, în piese, drept ușuratic, devine, prin Anca Stambuliu, cinstit, corect și salvator. Finalul piesei este de o aleasă probitate morală, o morală lucidă și intransigentă, în spiritul epocii în care eroii trăiesc. Practic vorbind, latura educativă a piesei este foarte eficace rezolvată, stîrnind interesul masiv al publicului spectator.

Elementele de umor sînt, cum spuneam, în piesa luată în întregime. Replicile de haz se integrează omogen. Comici sînt eroii înșiși: Cristofor, Victoria Sava, Valeriu Stambuliu. Eroi bine diferențiați, pitorești, pe linia generală a pieselor lui Baranga, proprii opțiuni sale artistice. Piesa are oaze de lirism care nu depășesc limite armoniei. În fine, o piesă modernă, antrenantă, reconfortantă și cu adevărat poetică.

Piesa are regie și distribuție pe măsura calităților ei. Valeriu Moisescu, ale cărui virtuți le știm, și-a desfăcut regia ca pe un evantai, din resursele de fantezie ale piesei. Un ritm alert, precipitant, ca de goană, pentru aflarea soluțiilor în cazul conflictului conjugal, dă piesei nerv. E îngroșată ușor liniile eroilor, într-o caricare inteligentă: Cristofor Bellea este cabotin pînă la gestul patetic, Victoria Sava este maniacă pînă la țicuri și mers. Valeriu Stambuliu este de-a dreptul căzut din lună. Inteligent condusă, din umbră, fără ostentația unor rădăcini pătrate regizorale, dar spumoasă, luminoasă și tonică, regia lui Valeriu Moisescu.

Actorii, patru la număr, alcătuiesc o constelație fericită. Marcela Rusu, artistă emerită, face un tur de forță interpretînd dubla personalitate Ema — Anca, pe game total diferite. Pe de-o parte sobră, ponderată, răbdătoare și interiorizată, — pe de alta, locvace, exuberantă, vicleană și întreprinzătoare. Remarcabilă, precizia replicii, căldura lui și

De la stînga: George Mărutza, Octavian Cotescu, Marcela Rusu, Beate Fredanov, Aurel Baranga și regizorul Valeriu Moisescu.

Văzuți de NEAGU RĂDULESCU

melodiozitatea vocii, toate plantate pe o gamă de nuanțe psihologice diferite. E un joc de măestrie și certitudine.

Încă o dată ne cucerește inima admirabilul actor care este Octavian Cotescu. Un actor în care talentul s-a întîlnit cu seriozitatea, într-o evoluție rapidă și sigură. Bogate resurse de umor se tălmăcesc într-un joc necrezut de simplu (în sensul frumos al cuvîntului), de firesc și, în același timp, de major. Aș zice că fiecare minut îi aduce altă inflexiune a vocii, altă ipostază a mimicii, altă alură, în jurul aceluiași contur de cerc care este personalitate distinctă a actorului.

Beate Fredanov, artistă emerită, este o secretară de un pitoresc deosebit, inteligent dozat și parodiat cu artă. Ceva țeapăn de freulein sau de puritană menajeră engleză dă jocului ei o valoare suplimentară care aduce cu sine haz copios și molipsitor.

În fine, Victor Rebengiuc, pe linia posibilităților sale multiple, alcătuiește un profesor de un poetic abstractism, total rupt de latura practică a vieții, ușor înrudit cu omul din *Mantaua* lui Gogol. E un joc suav și cristalin, parcă îmbrăcat într-o lumină de seară, cald în contactul cu publicul și frumos stilizat.

La toate acestea se adaogă pozitiv scenografia lui Trică Ciocîrdel, colorată, cu tentă de epatare și cu originalitate voită, ca pentru o casă în care creează un artist modern. Muzica și costumele — bine alese.

Spectacolul se bucură de o largă popularitate, ceea ce este și nu este în sine un motiv de a trage concluzii îmbucurătoare. Este însă nedrept să nu contăm pe marele public căruia i se adresează piesele. Publicul știe să aleagă. Iar dacă uneori întîlnim săli pline la piese mediocre, cu umor de șarje ieftine, să nu tragem concluzii alarmante cu privire la lipsa de gust a spectatorului. Dacă ascultăm, după finele piesei, impresiile din foaier, vom vedea, că, în marc, publicul nostru este bine educat. Căci, în ultima instanță, ceea ce strică din gust un autor prost, repară Shakespeare.

Piesa și spectacolul *Fii cuminte, Cristofor!* se înscrie pe linia succeselor certe ale comediei moderne contemporane. Cred că orice cronicar dramatic ar fi fericit să scrie despre toate piesele noastre originale numai lucruri bune, fără să-și muște limba sau să-și scrîșnească măselele.

PAUL SIMA: „Zi de alegeri la Chiusa“ (pictură în ulei)

PICTORUL ION MIREA ȘI VIZIUNEA SUNETULUI

Artist îndrăznet, de o rară probitate, Ion Mirea a refuzat statornicirea pe trepte care puteau să-i asigure notorietatea, cu ani în urmă. Deținător al multor premii — (Salonul Oficial, 1946, Premiul Simu, în 1947, Premiul Ion Dales al Academiei R.P.R., în 1948) — prezent, pînă în 1956, cu numeroase expoziții personale în țară și străinătate, pictorul nu și-a mai părăsit atelierul vreme de aproape zece ani, răstimp de căutări răbdătoare, răsplătite, pînă acum, cu satisfacția descoperirii acelui univers propriu care se cimentează, în artă, cu sudoare și mari sacrificii.

În fapt, Mirea pictează din anul 1937. (Dar scrie versuri încă din adolescență, mărturie revista „Rod“, a liceului din Alexandria). Fermecat de pictura lui Luchian, ghidat, cum se spune, de Petrașcu, pictorul a năzuit, de la început, către sinteze. Cerul senin al pînzelor sale de debut, magma răzvrătită a dîmburilor se înscriau într-o unitate care semnează numaidecît un tablou de Mirea. Sadus, inițial, de smaltul pastei lui Petrascu, pictorul a observat, la rîndul lui, una din filațiile definitorii ale artei acestuia, din covorul moldovenesc, cu acele culori întunecate, ce radiază, în loc să absoarbă lumina. Descins din cîmpia dunăreană, Mirea stăpînea însă alte culori, ca și o violență a retinei, care-l îndrepta către mișcarea călușarilor și ritmul horei. Îl preocupa, în deosebi, o nouă așezare a acordurilor de culoare, mai potrivită spiritului său vivace, scormonitor și optimist. Cred că multă vreme munca de inovare în cadrul propriei opere a fost robită în dezlegarea unei probleme de o extremă dificultate: armonizarea caracterului personal, reflexiv și colocvial, cu mișcarea activă a culorilor sale, puternice, ostile întrepătrunderilor de nuanțe, decise să rupă tradiția rafinamentului specific al picturii noastre mari. Altfel spus, clasicismul sau de gîndire, patriotismul autentic, dragostea de tradiție — dorința de stilizare și de sinteză — se aflau într-un cert conflict cu mijloacele de expresie, de factură modernă, tinzînd spre simplificare, însă nu fără dislocări.

Este posibil ca elementul salvator să-i fi constituit însuși temperamentul său de meșter olar, figurat vorbind, cerul, de egală intensitate, din tablourile sale mai vechi, s-a extins, la un moment dat, pe întregul tablou, așa cum a scoarță înfățișează, întreagă, cerul. Tot astfel, pasărea a devenit hieroglifă. Așa dar, Mirea se pretinde figurativ, și nu abstract. Pînzele sale povestesc o întîmplare, pot fi citite, și anume cu literele cele mai familiare nouă: cele ale folclorului național. De altfel, și temele sînt aceleași: în expoziție, printre cele aproximativ 40 de pînze, ciclurile cele mai compacte se referă la păsări și flori: Flori de dor (de la fonetic la covor), Perechi (ghiocei, ridicîndu-se din frunzele mucede ale iernii), Moartea ciuvicii, Cîntecul pupezei (la pasăre frumoasă!).

Cine va căuta aici culoarea și armonia covorului ălțenesc se va pierde în inutile supoziții. Tonul stins și rafinat, de mare vechime etnică, al artei noastre ălțenești (ei, dar aici mai intervine și virtutea culorilor vegetale!) nu este propriu lui Mirea. În tratarea culorilor, în violentarea acordurilor, pictorul a întreprins o sinteză cuprinzătoare, dar cred că a rămas, totuși, în lumea mai compozită a portului de cîmpie dunărean, cu interferențe sudice pronunțate. Ar fi fost, de altfel, eronat să re-creeze amplitudinea gravă a aramei ciocănite (Clopot), a violoncelului (Vox Maris), să picteze Silexul ca pe o natură moartă sau pieptul unei Caravele cu mijloace ale căror potențe s-au realizat, o dată pentru totdeauna, într-un alt văleat.

În Maternitate, figurația este străveche, interpretarea nouă; Oul dogmatic desfășoară o întreagă pledoarie pentru „figurația fonetică“ — și, evident, cu alt mesaj. Pictură fonetică, dar și auditie colorată. Ascult viole. Pus în fața unei audiții colorate și a unei picturi fonetice, privitorul realizează răsturnarea de situații și are de soluționat singur oportunitatea. Dorința, mărturisită, a artistului, de a converti în pictură pe Brâncuși sau pe Enescu, meritorie în intenție, poate da rezultate, mai cu seamă cînd tabloul, pictura, se manifestă autonom. Este, credem, mai probabil că Mirea se sprijină pe surse dintre cele mai organice, tocmai pentru a-și încetățeni inovația de culoare și, la urma urmei, tematica personală — punctul de vedere. Această diferențiere devine necesară în evaluarea etapei sale actuale, cu atît mai mult cu cît ea pare să-l înfățișeze la maturitatea propusă.

Mirea, deci, nu ilustrează pe Brâncuși sau pe Enescu (nici n-ar fi cazul!), ci se reclamă din familia lor de spirite, într-o viziune proprie. Pe de altă parte, nu este exclus ca discuțiile pe care le va declanșa expoziția lui să aducă, prin eforturile mai concentrate și mai deschise ale criticii plastice, unele puncte de reper în descifrarea plenară a lui Brâncuși.

Pictura lui Mirea, „hieroglifele“ sale sînt destinate să nască un sentiment de dualitate în cel care iubește arta populară, așa cum se exprimă ea, bunăoară, în tonurile coloristice ale lui Pallady sau în rafinamentul extrem, exsanguu, al picturii lui Ciucurencu. Acești clasici ai picturii noastre ignară, însă, mișcarea, cum se întîmplă, de altfel cu însuși covorul popular. Dimpotrivă, pe pînzele lui Mirea, reprezentînd în întregime cerul, „stampila“ păsării implică o continuă cădere, țîșnirea. Ancorarea în realitate a picturii lui Ion Mirea este, oricum definitivă, după cum zborul aparține, în atmosfera, pămîntului. Exprimarea este hieratică, în sensul că folosește simbolul, iar acesta desenează mișcarea. Însuși arcusul, reprezentat cu insistență, sugeră mai mult nostalgia vibrației, decît simfonia. Comunicarea „muzicii“ este rezervată, speculativ, tonurilor de culoare, complexului imagistic.

Iată, deci, o pictură luminoasă și generoasă, destinată să fie purtată și răspîndită („Imprimeuri“, „Linoleum“), proprie să acopere mari spații cu semnale de bucurie. La Mamaia, pe întreg litoralul, în casele de odihnă și în noile locuințe, oriunde ochiul cugetă și mintea vede, aceste tablouri sînt binevenite. Plastica noastră, încăpătoare pentru atîtea talente magistrale, nu are decît de cîștigat din truda lui Mirea.

În luna mai, aceste tablouri vor poposi, la invitația confraților italieni, la Veneția (sala „Il Canale“). Le urăm, și acolo, auspicii favorabile.

BARBU CIOCULESCU

CETATEA TINEREȚII

„Ca să pătrunzi aici, în cetatea cu ferestre larg deschise spre răsărit, trebuie să fii entuziast și optimist, dornic de orizonturi mai largi, pe măsura sufletului tău tînăr“.

Cuvintele — prin care un tînăr creator, membru al cenaclului literar, își arată prețuirea față de Casa de Cultură unde își desfășoară activitatea — ar putea fi inscrise ca emblemă pe frontispiciul clădirii. Seară de seară, sute de studenți din diferite institute și facultăți se întîlnesc aici, la cercurile culturale și formațiile artistice: mulți păsesc în felul acesta pe drumul greu, dar plin de satisfacții, al afirmării artistice. Alții vin ca pasionați participanți la conferințele și la simpozioanele organizate frecvent, unde întîlnesc înalte personalități ale științei și ale culturii românești. Posibilitățile de instruire sînt numeroase, la fel de numeroase ca și programele artistice desfășurate pe scena sălii de festivități.

Dacă ar fi vorba de o împărțire a activității pe sectoare, diagrama ar arăta astfel:

Sectorul I **Educația de masă** cuprinde: simpozioane, conferințe, cercurile culturale.

Sectorul II **Cultural artistic**: Ansamblul folcloric, Ansamblul de teatru și cel de estradă.

În anul 1957, un grup de studenți, admiratori ai muzicii populare, au pus, sub conducerea dirijorului Cicerone Simbereca, bazele Ansamblului folcloric. Munca lor închinată popularizării celor mai de seamă creații ale geniului popular s-a bucurat de sprijinul cel mai larg, de toate mijloacele necesare. Am asistat de cîteva ori la spectacolele date de ansamblu: bogăția motivelor folclorice dobîndește — în interpretarea orchestrei și a soliștilor instrumentali și vocali — nuanțe multiple ce dovedesc munca intensă de perfecționare în însușirea cîntecului popular.

„Nu e de ajuns să cînți, să ai talent sau voce — ne spune solistul vocal Piepteanu Pigmalion, student la Facultatea de medicină veterinară — **trebuie neapărat să înveți să cînți. Am înțeles acest lucru din primele clipe ale intrării mele în ansamblu. Munca intensă pentru ca fiecare frază muzicală să capete înțelesul așteptat de public, trăirea puternică din partea artistului — iată cheia succeselor noastre“.**

Formarea unui colectiv însuflețit de aceleași idealuri, atenția pe care dirijorul C. Simberea o acordă celor 30 de membri ai ansamblului, și-au arătat curînd roadele. Succese internaționale de prestigiu aveau să confirme valoarea ridicată a orchestrei și a soliștilor români. Cu ocazia unui turneu în Franța, în 1962, la Lille, ansamblul a luat parte la un concurs al formațiilor folclorice studențești din mai multe țări ale lumii. **Hora Staccatto, Hora Mărțișorului**, jocurile ardelenești și oltenești au purtat dincolo de hotarele țării frumusețea cîntecului popular. Tinerii de pe plaiurile noastre au fost înconjurați pretutindeni cu atenție și cu dragoste și, pe drept cuvînt, ziarele pariziene i-au numit „regii festivalului“. Iată ce scria cotidianul **„Nord Matin“** care apare la Lille: **„Duminică, la Palatul Rameau, apoteoza festivalului studențesc: 300 de spectatori au consacrat renumele românilor“.** Tot în anul 1962, a luat ființă în cadrul ansamblului echipa de dansuri care a dat naștere Ansamblului folcloric propriu-zis. Repetiția formației se desfășoară după un program bine stabilit sub îndrumarea specialiștilor.

„Vreți să știți cum asigurăm noi selecționarea cadrelor — mă întreabă maestrul Baciu? — **La începutul anului universitar primim în formație noi elemente care dovedesc pasiune și perseverență. După părerea mea, chezășia unor succese stă în munca pe care-o depui cu fiecare în parte. Sub un aspect timid se poate ascunde un bulgăre de aur. Există studenți care la început sînt foarte stîngaci, nu știu să-și coordoneze mișcările. Unii îndrumători ar fi înclinați să renunțe. Dimpotrivă, caut să le cunosc mai bine psihologia, sezisîndu-le posibilitățile. Și, uneori, nu m-am înșelat. Așa este cazul cu studentul Cioară Viorel de la Institutul de Arhitectură, om cam timid la început, astăzi unul dintre fruntașii Ansamblului.**

UN SPECTACOL CU „PERIPEȚII“ — VARIETĂȚILE STUDENȚEȘTI

Ca să asiști la programul de varietăți prezentat de formația de estradă a Casei de Cultură trebuie să-ți procuri din vreme, cu mult înainte, biletele necesare, apoi să fii foarte punctual la spectacol. Întîrziații riscă să stea în picioare: în fiecare vineri, sala devine neîncăpătoare pentru amatorii de muzică ușoară.

Spectacolul-revistă **De la potop încoace**, creație a studenților N. Lăzărescu și I. Dogaru, cunoaște un succes puternic printre colegi. Calitatea spectacolelor este asigurată în primul rînd de calitatea cupletelor și a vocilor care le prezintă. Pompilia Stoian, Lili Bulăesi, Dan Spătaru sînt cîteva din „stelele“ care s-au impus nu numai atenției studenților, ci și publicului larg. Prețuirea de care se bucură determină radio-ul, televiziunea și diferite instituții să le solicite colaborarea. Pe Lili Bulăesi am găsit-o cu cîteva zile înainte de spectacol la club: învăța o sansonetă pe care a inclus-o în repertoriu. Am început să discutăm despre muzică, despre experiența artistică dobîndită pînă în prezent. **„În cei doi ani de activitate am reușit să dobîndesc oarecare experiență, modestă, în domeniul muzicii. Îmi place să cînt pentru colegii și pentru prietenii mei, și mă străduiesc să dau întotdeauna o interpretare ingrijită cîntecului, pentru ca fiecare să-l simtă aproape de inima lui“.**

De apreciere se bucură și talentul cupletiștilor N. Lăzărescu, I. Dogaru, Marcu Petrescu etc. Cupletele se remarcă printr-o formă artistică de bună calitate, îmbinînd acuratețea cu hazul, satira vizînd diferite lipsuri din activitatea studenților.

Rolul formației de estradă în educarea muzicală și spirituală a studenților este dintre cele mai importante. Merită remarcată priceperea, competența și pasiunea cu care regizorul N. Sacerdoțeanu organizează și îndruma activitatea acestei formații. Activitatea bogată, variată și plină de conținut, care se desfășoară la Casa de Cultură a studenților din București are drept scop — pe lîngă satisfacerea gusturilor exigente ale publicului studențesc — și educarea studentului-artist-amator, formarea lui ca animator al muncii cultural-artistice la locul de muncă, alături de preocuparea sa principală, pregătirea profesională. Studenții care iau parte la activitatea cercurilor sau a formațiilor artistice sînt în majoritatea cazurilor studenți fruntași la învățătură: anul trecut, în sesiunea de iarnă, toți membrii echipei de dansuri au obținut note de la opt în sus. Și ei nu sînt singurii.

IORDAN POPESCU

LA PATRU PAȘI DE INFINIT*)

Cu Soldați fără uniformă, Francisc Munteanu aducea ecranului un condei original prin autentic, spontaneitate. Primul său film avea nerv, cadența vie a unui reportaj, situații dramatice tratate cu dezinvoltura. Cadrele erau firești, necăutate: proaspătul cineast nu cunoștea încă mirajul compozițiilor savante. Le-a descoperit — din păcate — mai tîrziu, cu *Cerul n-are gratii* și mai ales cu infantila *Vîrsta a dragostei*. Două filme după părerea mea ratate: unul prin convenționalismul povestirii (o mediocră biografie artistică și socială), altul prin ostentația „poetizării“ banalului (nu a cotidianului, ceea ce ar fi fost altceva). Dar aceste experiențe par să-l fi ajutat pe Francisc Munteanu să-și regăsească însușirea de a povesti captivant lucruri demne de interes. Despre oameni interesanți.

Noul său personaj nu-și definește, prin clasicele antreprize spectaculoase ale filmului de acțiune, calitatea umană. Cu excepția prologului (ce consemnează fugar momentul dinamitării depozitului german de armament), *La patru pași de infinit* optează pentru o dramă psihologică, de „interior“ (la propriu și la figurat). De pe planul evenimentelor exterioare ce proiectau în alte filme ideea angajării, mobilizării de cunoștințe în orice împrejurare (pe front ori în spatele frontului: *Soldați fără uniformă*; pe baricadele înfruntărilor estetice: *Cerul n-are gratii*), accentul se deplasează în noua realizare pe analiza ecourilor pe care le trezesc în jur oameni ca ilegalistul Mihai. Influența lui morală se extinde nu numai asupra adolescentei care îl îndrăgește, dar și asupra medicului care, pus în situația de a-și defini poziția, refuză să trădeze un luptător. Moartea tragică a comunistului va reuși poate să zguduie pînă și conștiința mortificată de egoism, lașitate, a soției medicului. Finalul de mare intensitate sugerează această prelungire în timp a reacțiilor salutare declanșate.

Idei importante sînt afirmate aici cu mijloace mai cinematografice decît în filmele anterioare ale lui Francisc Munteanu. Scriitorul se apropie cu aplicație de specificul noii arte și ajunge în situația — paradoxală — de a se exprima pe ecran mai convingător cu ajutorul imaginilor decît al cuvintelor (care ades răsună fals, livresc). Saltul mi se pare de bun augur pentru viitorul său cinematografic. Cu o condiție: să înlăture neîntîrziat decalajul creat între scenariu — rămas deficitar — și realizarea lui în film.

Spuneam că, refuzînd tradiționala narațiune cinematografică, scenaristul adaptă o formulă de dramaturgie modernă, dar infinit mai dificilă: două personaje, care ajung în scurt timp la evaluări capitale, dar nu cu ajutorul unor întîmplări, numeroase. Rolul esențial îl joacă aici alegerea acelei situații dramatice capabile să furnizeze tensiunea întregului film (aceasta există în scenariul *Pașilor*) și apoi disecția fină, minuțioasă, a traiectoriilor spirituale. Or, prea încrezător în punctul bun de pornire, Francisc Munteanu parcurge fugar, superficial, tocmai demonstrația psihologică propriu-zisă. În afara primei scene de dragoste a tinerilor sub semnul emoției provocate de perchezția Siguranței și a zguduitorului final, el nu exploatează în continuare și celelalte resurse dramatice ale situației inițiale (primejdia permanentă a acestei stranii iubiri de două ori ilicite — ascunse și de ochii părinților și ai Siguranței — putea da naștere unor reale momente de tensiune). Dezvăluie poate scenaristul tonalitățile ei lirice? Cu zgîrcenie, doar în cîteva cazuri: întîia „tatonare“ — încercarea neîndemnatică a fetei de a „face conversație“ cu rănitul; apoi apropierea lor, firească, după trecerea spaimei provocată de percheziție și mult prea puținele clipe de dragoste din ascunzătoarea secretă. Prozatorul modern se cenzurează tot timpul să nu cadă în sentimentalism, dar ajunge și să evite adîncirea unor momente de intimitate decisive pentru evoluția spirituală a eroinei. Între cele două planuri, întrepătrunderea e însă falsă, fortată, dînd naștere unor situații de-a dreptul hilare: fata, pe jumătate dezbrăcată, începe cu bărbatul nemișcat ca un sfinx, o rigidă conversație despre... viitorul societății. Regizorul încearcă să facă mai „atrăgător“ momentul, filmînd frumoasa interpretă în cămașă de noapte din unghiuri cît mai avantajoase! Dar cineastul nu mai poate salva dialogul artificial scris în grabă de scenarist. O altă scenă ce trebuia să devină cifrul poetic al întregului film — aceea în care Mihai o învață pe Ana să-și învingă frica și să-și impună să numere demn, liniștit, în timp ce împrejur cad bombele — e ratată de o superficială tratare dramatică, un text banal, interpretat fără convingere. Dacă n-ar fi reluată și amplificată, aureolată cu o poezie tragică în final (excepțional realizat cinematografic), această originală idee poetică s-ar fi pierdut definitiv. Și ar fi fost păcat. Francisc Munteanu își permite arar să se abată de la stilul său concret, fără proiecții simbolice. Simplitatea povestirii lui captivează, dar și nemulțumește în cazul cînd o importantă relație psihologică — cheia întregului film — apare expediată fără vibrație, fără subtilitate analitică.

La prima ei apariție cinematografică, Irina Gărdescu are prospețime, firesc, și chiar, în final, o surprinzătoare forță dramatică. Teama ei de a „juca“ s-a întîlnit cu refuzul regizorului de a accentua momentele de expresivitate ale rolului și de aici o traversare „în alb“ a partiturii. Silviu Stănculescu insistă (cam monoton) pe sobrietatea personajului, rostind cu ostentație antipatetică replicile voit seci ale scenariului. De aici un alt convenționalism, după părerea mea cu aceleași efecte nocive.

ALICE MĂNOIU

*) ...și nu „PATRU PAȘI SPRE INFINIT“, cum a apărut, cu litere mari, în titlu, în ultimul număr al „Gazetei literare“.

ÎNSEMNĂRI DESPRE VALOAREA POETICĂ*)

de acad.

Al. Philippide

O discuție despre valoarea poetică, despre natura acestei valori și despre cel mai potrivit mod de-a o judeca este oricînd necesară. Am avut ocazia de multe ori să expun în această chestiune cîteva păreri, privind orientarea ideologică, legătura cu actualitatea, cu spiritul de partid, adăugindu-le de fiecare dată precizări și completări. Este ceea ce voi încerca să fac și acum, în legătură cu o anumită problemă.

A judeca o poezie numai din punctul de vedere al generalității și al răspîndirii ei cît mai largi este o greșeală. „Vive le mélodrame où Margot a pleuré" a lui Musset e valabil poate cînd e vorba chiar de poezia lui Musset (în genere) dar nu se potrivește cînd e vorba să judecăm valoarea poeziei în genere. În poezie, adevărurile generale nu pot avea loc decît filtrate prin personalitatea poetului, așadar transfigurate.

Fără îndoială că felul cum spui are în poezie cel puțin tot atîta importanță cît ceea ce spui. Sau, mai exact, ceea ce spui, oricît de adînc ar fi, dacă nu este bine spus, nu are, poeticește, nici o valoare.

Expresia deci dă valoare poeziei cel puțin tot atît cît și ceea ce este exprimat. Conținutul și forma sînt în poezie atît de necesar legate între ele, încît alcătuiesc un tot indisolubil. Poetul gîndește dintr-o dată conținutul și forma.

Cînd conținutul e sărac, forma e și ea săracă. Și cînd forma e săracă, conținutul rămîne incomunicabil. Acesta este înțelesul pe care îl dau afirmației, poate paradoxală la prima vedere, că în poezie expresia este o calitate *esențială*, este o calitate de fond.

Gîndirea poetică nu capătă valoare decît prin expresie. O expresie defectuoasă e un obstacol în calea comunicării gîndirii poetice. Corectitudinea este, deci, necesară ; dar totodată numai corectitudinea nu este deajuns ca să creeze valori poetice. Corectitudinea formală nu produce numai prin ea însăși poezie. *Aurea mediocritas*, pe care o prețuiește Horațiu, poate avea o valoare de viață practică, nu are nici o valoare poetică.

Un poet nu poate pretinde să fie înțeles, gustat, iubit de toată lumea. Asta ar putea-o cere un scriitor de romane — și nici acesta chiar n-ar fi cu totul îndreptățit s-o ceară. O poezie nu se poate impune întregii omeniri cu tăria unui adevăr științific sau a unei legi naturale, a unui raport necesar și statornic dintre anumite fenomene. Așadar este greșit să se vorbească despre o poezie gustată de absolut toată lumea. După cum există grupe sanguine, există și grupe de sensibilități, numai că acestea sînt în număr cu mult mai mare. Poetul nu poate atinge decît grupa de sensibilități cu care propria lui sensibilitate e înrudită și către care transfuzia poeziei lui se face deci în chip firesc și rodnic.

Dar cum atunci se va putea recunoaște valoarea absolută a poeziei ? Cu alte cuvinte, există un criteriu general, obiectiv pentru aprecierea valorii poetice ? Critica, de foarte multe ori, judecă aici după anumite semne exterioare : respectarea anumitor reguli formale, strictețea prozodică, limpezimea expresiei, strălucirea și noutatea metaforelor ș.a.m.d. *Arta poetică* a lui Boileau cuprinde un cod foarte riguros al acestui soi de aprecieri, după semne exterioare, a poeziei. Dar poezia nu e numai atît. Criticul care vrea să meargă mai adînc, în miezul lucrurilor, va căuta, desigur, vigoarea simțirii, originalitatea gîndirii, generalitatea sau aplicabilitatea cît mai largă a acestei simțiri și a acestei gîndiri. Dar va fi și el tot așa de arbitrar ca și colegul său atent la semne exterioare. Valoarea, în poezie, nu are nici un raport cu numărul, cu cantitatea. Melodrama la care a plîns Margot nu reprezintă o culme în arta dramatică.

Să mă grăbesc să spun că și reciproca aici e tot așa de puțin justă. Faptul că un poet e înțeles de foarte puțini nu înseamnă că acel poet e de o esență superioară. Dificultatea înțelegerii nu are în poezie o valoare absolută, mai bine spus: nu înfățișează o valoare prin ea însăși (tot așa ca și limpezimea). Sînt esențe poetice care, prin firea lor subtilă și obscură, nu se pot exprima decît prin asociații și corelații neobișnuite de senzații și de sentimente. E aici o chestiune de fire și de moduri poetice, nu una de valoare.

Din combinarea celor două criterii, acela al semnelor exterioare și acela al esențelor, se poate alcătui fără îndoială, o metodă mai sigură pentru aprecierea valorii poetice. Criticul de poezie trebuie să fie în stare să pricepă cît mai multe moduri de sensibilitate, capabil deci de un proteism ce nu se poate căpăta decît printr-o experiență și o lectură vastă, printr-un gust firesc și cultivat și, înainte de toate, printr-o vocație.

Și totuși, chestiunea cea mai greu de pus la punct rămîne încă deschisă : cum stabilim ierarhia valorilor poetice ? Ce trebuie să avem în vedere ? Raritatea temelor tratate ? Noutatea expresiei ? Sau, dimpotrivă, potrivirea la cît mai multe gusturi și sensibilități individuale sau grupe de sensibilități și tratarea cu mijloace originale a temelor mari, fundamentale, cum ar fi dragostea, prietenia, aspirația către infinit, aspirația către desăvîrșirea ființei umane etc ? Toate acestea sînt deopotrivă de valabile. Și iată de ce superlativele, și aici ca deschise în viață și în literatură, sînt primejdioase și de evitat. Și iată de ce comparația, din punctul de vedere al mărimii, între doi poeți este o operație sterilă căci fiecare din ei are, în felul său, valoarea lui. Subtilul, adîncul și neprevăzutul Baudelaire, de pildă, nu poate fi comparat cu Victor Hugo, cu Lamartine sau cu Alfred de Vigny, nici Eminescu cu Coșbuc, nici Arghezi cu Blaga, nici Ion Barbu cu Tudor Arghezi, nici Ion Pillat cu Adrian Maniu, nici Ion Vinea cu Ion Minulescu, nici Tudor Vianu cu Ion Barbu, nici Ion Barbu cu Lucian Blaga, nici Lucian Blaga cu Nichita Stănescu, nici Nichita Stănescu cu Cezar Baltag, nici Cezar Baltag cu Ana Blandiana, nici Ana Blandiana cu Ion Gheorghe, nici Ion Gheorghe cu Ion Alexandru, nici Ion Alexandru cu Marin Sorescu, nici Marin Sorescu cu Nichita Stănescu, nici Nichita Stănescu cu Cezar Baltag. Inclinația gravă către eroicul interior integrat faptului cotidian (Ion Gheorghe), frenezia puternică, sinceră în juvenilitatea ei nesecată, cu care îmbrățișează viața nouă (Ana Blandiana), sentimentul de erupție solară, tonică în fața existenței (Ion Alexandru), tonul gesticulant încărcat cu electricitate captată parcă din căderi de ape, sugerînd romantismul dăruirii tineretului nostru (A. Păunescu), — pentru a cita numai cîteva nume din cele mai frecvente și înregistrînd aici numai una din dominantele lor de atitudine lirică sau temperament, și încă am compune un tablou foarte sugestiv, asupra poeziei noastre tinere. Vitalitatea acestei poezii nu ține de accident, de efemer. Forța ei de expresie, puterea ei de iradiere, de a capta, de a-și găsi rezonanță în conștiința contemporaneității vine nu dintr-o transfuzie artificială, ci din interior, din pulsațiile unei inimi care bate în ritmul patriei, dintr-o sensibilitate electrizată de inditul actualității. Numai artistul adevărat, spune G. Călinescu, „simte cum ne învîrtim în cîntec de flaut în jurul soarelui".

Și totuși, chestiunea cea mai grea de pus la punct rămîne încă deschisă : cum stabilim ierarhia valorilor poetice ? Ce trebuie să avem în vedere ? Raritatea temelor tratate ? Noutatea expresiei ? Sau, dimpotrivă, potrivirea la cît mai multe gusturi și sensibilități individuale sau grupe de sensibilități și tratarea cu mijloace originale a temelor mari, fundamentale, cum ar fi dragostea, prietenia, aspirația către infinit, aspirația către desăvîrșirea ființei umane etc ? Toate acestea sînt deopotrivă de valabile. Și iată de ce superlativele, și aici ca deschise în viață și în literatură, sînt primejdioase și de evitat. Și iată de ce comparația, din punctul de vedere al mărimii, între doi poeți este o operație sterilă căci fiecare din ei are, în felul său, valoarea lui. Subtilul, adîncul și neprevăzutul Baudelaire, de pildă, nu poate fi comparat cu Victor Hugo, cu Lamartine sau cu Alfred de Vigny, nici Eminescu cu Coșbuc, nici Arghezi cu Blaga, nici Ion Barbu cu Tudor Arghezi, nici Ion Pillat cu Adrian Maniu, nici Ion Vinea cu Ion Minulescu, nici Tudor Vianu cu Ion Barbu, nici Ion Barbu cu Lucian Blaga, nici Lucian Blaga cu Nichita Stănescu, nici Nichita Stănescu cu Cezar Baltag, nici Cezar Baltag cu Ana Blandiana, nici Ana Blandiana cu Ion Gheorghe, nici Ion Gheorghe cu Ion Alexandru, nici Ion Alexandru cu Marin Sorescu, nici Marin Sorescu cu Nichita Stănescu, nici Nichita Stănescu cu Cezar Baltag. Inclinația gravă către eroicul interior integrat faptului cotidian (Ion Gheorghe), frenezia puternică, sinceră în juvenilitatea ei nesecată, cu care îmbrățișează viața nouă (Ana Blandiana), sentimentul de erupție solară, tonică în fața existenței (Ion Alexandru), tonul gesticulant încărcat cu electricitate captată parcă din căderi de ape, sugerînd romantismul dăruirii tineretului nostru (A. Păunescu), — pentru a cita numai cîteva nume din cele mai frecvente și înregistrînd aici numai una din dominantele lor de atitudine lirică sau temperament, și încă am compune un tablou foarte sugestiv, asupra poeziei noastre tinere. Vitalitatea acestei poezii nu ține de accident, de efemer. Forța ei de expresie, puterea ei de iradiere, de a capta, de a-și găsi rezonanță în conștiința contemporaneității vine nu dintr-o transfuzie artificială, ci din interior, din pulsațiile unei inimi care bate în ritmul patriei, dintr-o sensibilitate electrizată de inditul actualității. Numai artistul adevărat, spune G. Călinescu, „simte cum ne învîrtim în cîntec de flaut în jurul soarelui".

Revoluția noastră populară a creat în mase vocația cititului, gustul pentru frumos și implicit pentru poezie. Numai o daturnare narcisistă, maladivă, dă voluptăți celui care-și cîntă partitura în pustiu. Conștiința formării acestui gust în mase pentru poezie a dat la rîndul ei un impuls firesc poeților noștri, hrănindu-le zborul către noi tărîmuri de inefabil și frumusețe. Cum ne referim aici numai la tineri și încă la o perioadă foarte restrînsă — perioada dintre precedenta conferință pe țară a scriitorilor (1962) și cea care va avea loc curînd, se impune o constatare foarte îmbucurătoare. Ucenicind neîntrerupt în sensul complex și actual al cuvîntului, așa cum l-a folosit tov. Gheorghe Gheorghiu-Dej, învățînd de la tinerețea patriei, de la eroismul oamenilor muncii, adică asimilînd sufletește o experiență umană și morală cu totul nouă, impetuoasă ca ritm, mulți dintre poeții noștri și-au impus — cu tot imprevizibilul pe care-l cuprinde evoluția unei sensibilități — personalitatea lirică. Accente mereu inedite, răscolitoare, pun în mișcare o lume foarte vie de sentimente, de dezbateri lăuntrice, emoționante. Dacă maeștrii ai poeziei noastre din acest secol sau poeți mai virstnici pot realiza o confruntare superioară cu valorile reprezentative ale lumii contemporane, cu atît mai semnificativ ni se pare faptul că și tinerii noștri poeți, în climatul prielnic de azi, ucenicind la înaintași, luptînd mereu cu materia cuvîntului, pot să se confrunte cu lirele tinere de pretutindeni. Un dialog imaginar al poeților noștri tineri cu poeții tineri ai altor popoare ar da astăzi ascultătorului nevăzut prilejul să contemple la cei dintîi harul de a nu lăsa nici una din corzile esențiale ale sensibilității omului contemporan, neatinsă. Simțul responsabilității istorice pentru fericirea celor mulți, pe care i-l dă conștiința partinității iluminînd pe dinăuntru poezia (Ion Brad), patetismul civic alternat cu răsuciri lirice discret cantabile (Al. Andrițoiu), firul patriotic căruia surdina unei sensibilități coloristice îi dă totdeauna prospețime (Tiberiu Utan), ideația superior lirică, nu lipsită de fior tragic, asupra limitelor umane, situată într-un unghiu de vizibilitate istorică presupunînd depășirea cu luciditate și ironie a acestora (Marin Sorescu), sentimentul integrării elementului uman în cel cosmic (Nichita Stănescu), efortul de surprindere a unui ritm cosmic unitar (Cezar Baltag), inclinația gravă către eroicul interior integrat faptului cotidian (Ion Gheorghe), frenezia puternică, sinceră în juvenilitatea ei nesecată, cu care îmbrățișează viața nouă (Ana Blandiana), sentimentul de erupție solară, tonică în fața existenței (Ion Alexandru), tonul gesticulant încărcat cu electricitate captată parcă din căderi de ape, sugerînd romantismul dăruirii tineretului nostru (A. Păunescu), — pentru a cita numai cîteva nume din cele mai frecvente și înregistrînd aici numai una din dominantele lor de atitudine lirică sau temperament, și încă am compune un tablou foarte sugestiv, asupra poeziei noastre tinere. Vitalitatea acestei poezii nu ține de accident, de efemer. Forța ei de expresie, puterea ei de iradiere, de a capta, de a-și găsi rezonanță în conștiința contemporaneității vine nu dintr-o transfuzie artificială, ci din interior, din pulsațiile unei inimi care bate în ritmul patriei, dintr-o sensibilitate electrizată de inditul actualității. Numai artistul adevărat, spune G. Călinescu, „simte cum ne învîrtim în cîntec de flaut în jurul soarelui".

VASILE NICOLESCU

*) Comunicare ținută în cadrul secției de literatură a Academiei R.P.R.

ÎN JURUL SOARELUI

Prin 1945—1946 o anumită mizantropie snobă și cosmopolită, obosită de lașități și avînd beatitudinea vidului interior, prevestea în planul spiritului un declin fatal — cultura, susținîndu-se, fiind incompatibilă cu socialismul. Agorafobia se materializase cinic chiar într-o revistă cu numele **Agora**, un fel de magazin neilustrat al tuturor frondelor și în care timide bune credințe erau înnecate într-un ghiveci făcut după o chimie aparent existențialistă. Supraestimîndu-și ciocul peniței, o extremitate joasă de tip jurnalier, confundînd Roata industriei multiplicată din pinzele de gang cu nudurile lui Gauguin, toba de cazarmă cu flautul mozartian, căuta mucegaiurile unde nu erau, după cum alta **vedea cadavre fosforescente în loc de inimi care băteau în ritmuri stelare**. Imaginea mizantropului bătrîn cu buzele uscate, întoarse amar înlăuntrul ființei îngroziță să spună adevărul, cu fața aproape îngropată în glugă, îndoliat într-o pelerină albastru cenușie era adevărată, fiindcă imaginația lui Bruegel o scosese din noaptea evului mediu. Blazatul de la Capșa cu cele cîteva concepte despre cultură colorate de Spengler era anacronic și ridicol în falsitatea lui.

Argheziana „Cîntare omului" și „Mirabila sămînță" a lui Blaga confirmau în realitate continuitatea și vitalitatea sporită prin descătușare revoluționară a unui popor care dăduse **Mioriței** și pe autorul **Luceafărului** sau pe cel al transfiguratei **Păsări măiastre**. E greu de imaginat o perioadă mai fertilă de căutări ca aceea a zilelor noastre. Nu mă refer aici la căutările — și acelea foarte necesare — în gramatica poetică, în prozodia modernă, căutări inerente și venind firesc pe albia inspirației. Eră, cum a fost supranumită, a entuziasmului colectiv, epoca noastră a dat la un diapazon fantastic și miraculos tuturor poeților noștri „tonuri" pentru cuprinderea înaltelor zone de inefabil, de eroism și încleștare dramatică, de dăruire superioară și cunoaștere. În efortul de cuprindere cît mai adîncă, de trăire intensă la modul poetic al vieții noastre se consumă cele mai bune din căutările amintite. Deschizînd un nou orizont filozofic sensibilității poetice contemporane, realitatea noastră socialistă a propus poeziei, ca și literaturii în general, un cîmp nemărginit de sentiment și expresie umană, de vibrație sufletească necunoscută încă. Naturi poetice diferite ca structură și tonalitate, ca modalitate de expresie și temperament, au impus pe căi mai sinuoase sau mai directe vibrația lor distinctă, sunetul lor nou și original, îmbogățind universul poeziei noastre. Neintimidați de unele eșecuri, spiralа căutărilor lor a țintit totdeauna în sus. Șarada metaforică, verbozitatea, imaginea căutată în oglinzi ondulate — toată această zestre încîlcită și avară ca substanță, pe care o lasă în spirit numai complicitatea cu ideația minoră și lipsa de sentimente adevărate — au fost mereu biruite. Și biruințele acestea au adus după sine o izbîndă hotărîtoare, aceea a formării gustului public pentru poezie. Pentru că să fim realiști, deziderатele „poezia trebuie înțeleasă de toți" sau „de la orizontul unuia la orizontul tuturora", primul vizînd accesibilitatea, celălalt ieșirea din propriul eu și contopirea cu umanitatea, strîns legate între ele, rămîn simple deziderate dacă nu se creează condiția ridicării maselor la cultură, la creație.

Revoluția noastră populară a creat în mase vocația cititului, gustul pentru frumos și implicit pentru poezie. Numai o daturnare narcisistă, maladivă, dă voluptăți celui care-și cîntă partitura în pustiu. Conștiința formării acestui gust în mase pentru poezie a dat la rîndul ei un impuls firesc poeților noștri, hrănindu-le zborul către noi tărîmuri de inefabil și frumusețe. Cum ne referim aici numai la tineri și încă la o perioadă foarte restrînsă — perioada dintre precedenta conferință pe țară a scriitorilor (1962) și cea care va avea loc curînd, se impune o constatare foarte îmbucurătoare. Ucenicind neîntrerupt în sensul complex și actual al cuvîntului, așa cum l-a folosit tov. Gheorghe Gheorghiu-Dej, învățînd de la tinerețea patriei, de la eroismul oamenilor muncii, adică asimilînd sufletește o experiență umană și morală cu totul nouă, impetuoasă ca ritm, mulți dintre poeții noștri și-au impus — cu tot imprevizibilul pe care-l cuprinde evoluția unei sensibilități — personalitatea lirică. Accente mereu inedite, răscolitoare, pun în mișcare o lume foarte vie de sentimente, de dezbateri lăuntrice, emoționante. Dacă maeștrii ai poeziei noastre din acest secol sau poeți mai virstnici pot realiza o confruntare superioară cu valorile reprezentative ale lumii contemporane, cu atît mai semnificativ ni se pare faptul că și tinerii noștri poeți, în climatul prielnic de azi, ucenicind la înaintași, luptînd mereu cu materia cuvîntului, pot să se confrunte cu lirele tinere de pretutindeni. Un dialog imaginar al poeților noștri tineri cu poeții tineri ai altor popoare ar da astăzi ascultătorului nevăzut prilejul să contemple la cei dintîi harul de a nu lăsa nici una din corzile esențiale ale sensibilității omului contemporan, neatinsă. Simțul responsabilității istorice pentru fericirea celor mulți, pe care i-l dă conștiința partinității iluminînd pe dinăuntru poezia (Ion Brad), patetismul civic alternat cu răsuciri lirice discret cantabile (Al. Andrițoiu), firul patriotic căruia surdina unei sensibilități coloristice îi dă totdeauna prospețime (Tiberiu Utan), ideația superior lirică, nu lipsită de fior tragic, asupra limitelor umane, situată într-un unghiu de vizibilitate istorică presupunînd depășirea cu luciditate și ironie a acestora (Marin Sorescu), sentimentul integrării elementului uman în cel cosmic (Nichita Stănescu), efortul de surprindere a unui ritm cosmic unitar (Cezar Baltag). Inclinația gravă către eroicul interior integrat faptului cotidian (Ion Gheorghe), frenezia puternică, sinceră în juvenilitatea ei nesecată, cu care îmbrățișează viața nouă (Ana Blandiana), sentimentul de erupție solară, tonică în fața existenței (Ion Alexandru), tonul gesticulant încărcat cu electricitate captată parcă din căderi de ape, sugerînd romantismul dăruirii tineretului nostru (A. Păunescu), — pentru a cita numai cîteva nume din cele mai frecvente și înregistrînd aici numai una din dominantele lor de atitudine lirică sau temperament, și încă am compune un tablou foarte sugestiv, asupra poeziei noastre tinere. Vitalitatea acestei poezii nu ține de accident, de efemer. Forța ei de expresie, puterea ei de iradiere, de a capta, de a-și găsi rezonanță în conștiința contemporaneității vine nu dintr-o transfuzie artificială, ci din interior, din pulsațiile unei inimi care bate în ritmul patriei, dintr-o sensibilitate electrizată de inditul actualității. Numai artistul adevărat, spune G. Călinescu, „simte cum ne învîrtim în cîntec de flaut în jurul soarelui".

VASILE NICOLESCU

Foto : I. MICLEA

PATRU FABULE DE AUREL BARANGA

BIBLICE

Zise dumnezeu către om :
— „Te-am înălțat ca pe un pom.
Ochii, sulfine
Bucle viorii ca două tulpine.
Ți-am pus în barbă
Cea mai mătăsoasă lamă :
Femeii tale i-am dat pieoare două perale
Ca mai putearn face pentru mulțumirea
dumitale "
— Să mă fii lăsat, doamne, printre vegetale
Aș fi fost scutit de atîtea

MORALE

II

Zise dumnezeu către greieri :
— „N-ai pic de creier
Ești arogarea mea nătîngă
Nu faci nimic pe pămînt
— Cum nimica, doamne ? Cînt.

Și dumnezeu începu să plîngă.

III

Cînd Eva i-a întins mărul lui Adam
Dumnezeu pîndea curios la geam
Și era pentru prima oară
Ca se punea la cale a provocare
În paradis printre heruvimi și harpe.

Atunci de ce mai dăm vina pe șarpe ?

IV

După ce dumnezeu la făcu pe toate
Vrî să se odihnească, dar văzu că nu poate.
Uitase ceva. Dar ce anume ?
Ce-i lipsea omului pe lume
Ca să-l nemurească gloria ?
Și-i dădu domnul omului memoria
Cea mai cumplită osîndă
Veșnică pîndă.

Și era ziua a șaptea și era noaptea.
Se stîrșea Geneza, începea preistoria
De piatră, de bronz și de fier
Pe ape, pe pămînt și în cer.
Departe spre zările albastre
Și pînă în zilele noastre.

Numai dumnezeu s-a culcat cuminte
Fără să cuvinte
Fiindcă așa a fost întotdeauna

MORALA sa :

Să ținî minte ce poate și să uite ce vrea.

„A Patriei cinstire"

Cînd bătrînul cititor al poeziei românești, Ienăchiță Văcărescu, lăsa ca moștenire „creșterea limbei românești și-a patriei cinstire", nu bănuia poate cu cîtă strălucire aveau să slujească urmașii săi acest înalt comandament. Poet după poet, de două veacuri aproape, au subscris cu litere de aur acest testament, îmbogățind tezaurul spiritual al poporului nostru cu unele dintre cele mai înălțătoare și mai valoroase pagini de literatură. Fiind de la început „suflet în sufletul" poporului, poezia noastră și-a asigurat una din cele mai viabile coordonate ale ei, a căpătat un impuls care a impus-o repede în conștiințele tuturor. Explicația trebuie căutată în transfuzia generoasă dintre sufletul popular și primele ei înfiripări, transfuzie împlinită sub semnul acelei inegalabile arte poetice : „cine mi-a scornit doina, friptă i-a fost inima". Căci, știut este că sentimentele de jale ale poporului de la țară sînt exprimate de poeții de la oraș, ceea ce a contribuit la dezvoltarea literaturii române".

Fidel aceluiaș crez, Luceafărul poeziei noastre a făcut să răsune bolțile de cîntec ale țării de cuvintele care-l nemuresc pe Mircea cel Bătrîn, în aceeași măsură cu victoriile sale asupra imperiului otoman : — Îmi apăr sărăcia și nevoile și neamul — pe cînd înflăcăratul poet și revoluționar de la 1848, Dimitrie Bolintineanu, cu un entuziasm care oricînd va aprinde inimile iubitorilor de poezie, proiecta către zilele noastre acea viziune încrezătoare : Viitor de aur țara noastră are, / și prevăz prin secoli a ei înălțare.

De aceea, nu întîmplător, acum cînd acest viitor de aur a devenit ziua noastră de azi, marele nostru poet Tudor Arghezi, vorbind parcă în numele lungului șir de rapsozi, face această profundă mărturie de recunoștință :

Mă simt ca un stihar de voievod
Țesut încet cu degetele calde
Ale întregului năpădnit norod.
Atît în de bogat și-n adîncime,
Atît îmi mișună mătăsea împrejur,
Că-mpletiturile rămase din vechime
Și-aduc aminte fostul lor murmur.

Încercînd așadar să notăm cîteva impresii cu privire la poemele contemporane declanșate de vigurosul sentiment patriotic al constructorului socialismului, nu facem altceva decît să urmărim unul din inepuizabilele filoane ale literaturii române. Invocarea, fie și foarte lapidară, a cîtorva pilde strălucite de poeți patrioți e o dovadă că poetul zilelor noastre își găsește temeiul slăvirii pasionate a patriei socialiste nu numai în datoria sa față de contemporani, ci și în cea față de istorie.

Înțelegerea complexă a acestei dialectice înlănțuiri e impusă de însuși sensul fiecărui act revoluționar din lupta de azi a poporului, luptă care reprezintă continuarea glorioasă a unor străduințe și jertfe seculare. O asemenea înțelegere conferă unora din poeziile lui Mihu Dragomir valori artistice dintre cele mai durabile în domeniul poeziei patriotice. Momentul istoric crucial de la 23 August 1944 capătă astfel în poezia „Insurecție" semnificația incontestabilă a unor trăiri noastre luptă pentru libertate :

Ziua venea de departe, și de demult.
Din cîmpia Padeșului, și mai de demult.
Ziua venea de demult și de departe.
Din pădurile Albaculuí, și mai de departe.

Și de-aceea n-au mai sunat buciumele, pe drum,
Și n-au bătut în toace de lemn, alarmele.
Partidul, țișnind din străfunduri,
a spus : Acum !
Și țara și-a luat, de mult pregătite, armele.

Continuare firească a tot ce a fost mai frumos în sufletul înaintașilor, sentimentul patriotic al omului contemporan cunoaște totodată o nouă înflorire, o încărcătură de sens cu neputință de realizat pînă acum. E vorba de acea sporită dragoste pentru patria în plin avînt socialist, liberă de orice îngrădire dinlăuntrul sau din afară ei, de acea mîndrie însuflețitoare pe care și-o dă demnitatea muncii pe care ești stăpîn.

Acest climat sufletesc, generat de dezvoltarea fără precedent a țării noastre în toate planurile de creație materială și spirituală, și-a găsit ecou în mărturii dintre cele mai entuziaste și totodată cele mai profund lucide.

„Rare sînt timpurile în istoria noastră — scria Lucian Blaga încă în august 1960 — care să se contureze cu aceeași pregnanță, cum se întîmplă cu acești ani, la al căror ritm, la a căror imperioasă pulsație am luat parte nu adată intrigați, totdeauna sincer interesați, cuprinși de curiozitate și de pasiune pentru mai bine, inerentă firii noastre."

Poporul nostru, îndeplinind cu abnegație, în continuare, sarcinile celui de-al III-lea Congres al Partidului Muncitoresc Român, a obținut noi și hotărîtoare succese în desăvîrșirea construcției socialiste. Dacă am lua numai bilanțul ultimului an, prezentat de tovarășul Ion Gheorghe Maurer în Raportul la Sesiunea Marii Adunări Naționale din decembrie 1964, și încă ar fi suficient să pricepem de ce fiecare cetățean nutrește atîta dragoste pentru patria noastră, pentru conștiința ei luminoasă și clarvăzătoare — Partidul clasei muncitoare.

Nu spun desigur nici o noutate, afirmînd că niciodată în istoria poporului nostru sufletul omului nu a fost așa de deschis sentimentelor civice — mîndriei pentru izbînzile țării sale, hotărîrii ferme de a urma cu credință conducerea țării, năzuinței de a se dărui cu trup și suflet pentru fericirea întregii țări. În conștiința fiecărui om al muncii din țara noastră această realitate sufletească se leagă totdeauna de numele Partidului Muncitoresc Român, de politica sa înțeleaptă, de poziția sa fermă marxist-leninistă, care insuflă o mare încredere tuturor.

Cu multă limpezime a exprimat acest gînd Tiberiu Utan în mereu și justificat citata sa poezie „Mîndrie" :

Mîndria, cititorule, a ta e.
Cînd te întorci acasă în odaie,
așa-nțelege și așa citește :
mîndria e a celui ce muncește !

A răsădit-o-n om, înălțătoare,
Partidul clasei noastre muncitoare —
în stegul lui de purpur e izvorul
mîndriei ce-o trăiește-ntreg poporul.

O astfel de mîndrie, mîndria celui care muncește, veghează de steagul roșu al internaționalismului partidului nostru se logodește firesc cu prietenia și respectul pentru celelalte popoare, cu solidaritatea profundă față de toți oamenii muncii. Același poet, Tiberiu Utan, adresîndu-se celui care vrea să ne cunoască țara încheie astfel poezia „Drumețule" :

Drumețule prieten, îți luminează chipul
cald, soarele de august, născut în țara mea :
scade-naintea-i umbra cum lunecă nisipul
sub valurile mării. Tu asta n-o uita.

Un sentiment ca patriotismul socialist nu poate fi desigur decît expresia unei atitudini vii, active, în viață și în muncă, atitudine care-și află acoperire în faptele omului. De aici și receptivitatea cititorului contemporan față de acea poezie patriotică în care sentimentul nu e exterior, declarativ, ca în stihurile patriotarde ale unor versificatori de duzină de altădată.

Poetul Alfred Margul Sperber, întuind ca pe o necesitate sufletească vitală sentimentul patriotic, spune :

De dragoste de țară cine n-are
Nevoie ca de aer, de apă și de soare?

Străduindu-se să exprime cît mai complex și mai nuanțat sufletul contemporan, fiecare poet nu poate de aceea să nu vibreze la această coardă umană cu un sunet atît de plin și de distinct. Receptivitatea față de patriotismul socialist al constructorului noii Românii constituie o adevărată piatră de încercare a oricărui talent poetic. Așa se face că printre cele mai însemnate realizări ale poeziei noastre contemporane versurile patriotice dețin un procentaj dintre cele mai ridicate. Antologia de poezie apărută anul trecut în „Biblioteca pentru toți", unanim recunoscută ca selectivă destul de exigentă din poezia contemporană, reține un număr impresionant de piese memorabile ale liricii patriotice noi. O asemenea realitate a literaturii noastre e absolut firească, deoarece pe bună dreptate criticul Paul Georgescu remarca în Contemporanul că un poet care ar renunța, de pildă, „la datoria lui de a fi

un pasionat de construcția unei societăți fără precedent în propria lui țară, de a acționa ca un factor activ al acestei construcții, o asemenea poezie sau un asemenea poet ar fi o imagine mutilată a omului contemporan".

Excelent formulat acest deziderat ! Numai că astfel de „mutilări" le comit mai ales unii critici, și printre ei chiar autorul citat. Nu de mult observam în comentariul consacrat de noi articolului „O privire asupra poeziei noastre contemporane" publicat de Paul Georgescu în Viața românească din octombrie 1964, tocmai această sărăcire îngrijorătoare a succeselor poeziei contemporane, prin trecerea sub tăcere sau tratarea superficială a unor aspecte ale liricii cetățenești. Se prezenta, astfel, deformat de simplificator creația unui număr însemnat de poeți (Demostene Botez, Eugen Jebeleanu, Mihu Dragomir, Radu Boureanu, Victor Tulbure, Tiberiu Utan etc.).

Tot în aceeași revistă, într-o altă sinteză, semnată de această dată de Mihail Petroveanu (Mesajul umanist al poeziei contemporane) la capitolul „Patriotismul — izvor de armonie a omului cu lumea". Mihu Dragomir nu figurează nici măcar în vreo înșiruire de nume, cu toate că el e autorul citorva cărți dedicate acestei teme (Odă pămîntului meu, Întoarcerea armelor, Pe drumuri nesfîrșite). Tezele criticului sînt însă ilustrate cu alte versuri, de nivelul unor astfel de declarații plate :

Într-o zi brațele noastre tinere
au proptit rigla de cer și echerul de lună
și am imaginat în inima Reșiței
agregate moderne.

(Anghel Dumbrăveanu)

Cuvintele și ritmurile mele vreau să sîhă-n simbure
și temperatura cuptoarelor tale, Reșița.

(Al. Jebeleanu)

Alteori, printr-o piruetă grațioasă se ocolește pur și simplu analiza laturii cetățenești a creației unor poeți. Un asemenea artificiu folosesc N. Manolescu și D. Micu în prezentarea poeziei lui Mihai Beniuc în sinteza publicată în „Secolul XX" nr. 6 pe 1964. După o seamă de considerații mai largi pe marginea „Cîntecelor de pierzanie", celelalte volume de după Eliberare sînt succint amintite în cîteva cuvinte, criticii mulțumindu-se să mai adauge cîteva propoziții pe tema contradicției dintre vocația creatoare a omului și conștiința limitelor existenței.

Dacă avem în vedere că asemenea „mutilări", cum le numea criticul Paul Georgescu, se coniugă cu publicarea numai la date festive a unor articole asupra acestor aspecte, atunci sîntem îndreptățiți să cerem criticilor noștri să manifeste un interes sporit în direcția fructificării nuanțate a poeziei cetățenești.

Preocuparea susținută a criticii pentru lirica cetățenească răspunde unei cerințe exprimate tot mai des de către cititorii noștri, fie în paginile publicațiilor literare, fie la întîlnirile cu poeții. Se menține astfel trează conștiința datoriei poeților de a fi mereu prezenți cu versuri de o înaltă ținută civică și artistică în bătăliile pe care le dă poporul nostru, condus de Partid, pentru ridicarea României socialiste pe trepte și mai înalte de prosperitate și demnitate, se continuă o tradiție luminoasă a poeziei românești, datorită căreia poetul se bucură la noi de o înaltă prețuire și admirație.

Exprimînd întreaga gamă de sentimente a omului contemporan, noi trebuie să interpretăm cît mai cu talent ceea ce reprezintă tonul principal al poeziei noastre, patosul patriotic comunist. Ne îndeplinim în acest fel, cu pasiune și abnegație de scriitori exigenți față de munca artistică, una din sarcinile principale încredințate de conducerea Partidului nostru creației literare la Conferința pe țară din 1962, aceea „de a cultiva în inimile oamenilor mîndria patriotică, îndemnîndu-i la noi fapte eroice pentru triumful celor mai înaintate idei ale timpului nostru, ideile comunismului".

NICULAE STOIAN

Editura Leo S. Olschki, din Florența, tocmai a încheiat prezentul unui album de reproduceri din scrierile lui Leonardo Guarnieri, cu o prefață de P. Angeleri. Din 1951 până în 1960 pentru prima oară singur, Luciano Guarnieri a lucrat cel mai cuprinzător pentru reprezentarea lui Giorgio Morandi, pe care se trage din semnul vechiului maestru italian. Pictorul s-a expus, din 1951 a obținut cu succes în Olanda, Italia, Anglia și Statele Unite.

LITERATURA ROMÂNĂ IN LUME

In ultima vreme literatura noastră se răspîndește cu iuțeală și succes pe toate meridianele. Opera lui Eminescu a fost tradusă în toate limbile Europei și în alte continente. Istoricii literaturii își dau tot mai mult seama că nu se poate vorbi despre romantism european fără Eminescu. Anul trecut au apărut trei cărți despre poezia lui Eminescu, datorate unor cunoscuți cercetători străini : M. Guillermou, Rosetta del Conte (a cărei monografie se intitulează grăitor „**Eminescu sau despre absolut**") și L. Galdi. Creangă a fost tradus în 33 de limbi. Caragiale este jucat pretutindeni și istoriografia literară occidentală îl socotește drept unul din părinții [illegible] modern. (R. Queneau, Ph. Senarti). Cărțile lui Mihail Sadoveanu sînt traduse mereu [illegible] în zeci de limbi. O știre recentă din „**Times Literary Supplement**" de acum două săptămîni ne face cunoscută apariția **Baltagului** în engleză, la una din cele mai mari edituri londoneze „**Allen and Unwin**". Poezii ale lui Tudor Arghezi au fost traduse în italiană de Salvatore Quasimodo și Mario de Micheli, în franceză de Eugen Ionescu, H. Juin, Charles Mauge, și recent de Luc-André Marcel, în spaniolă de Rafael Alberti și Maria Teresa Leon. Cezar Petrescu a dat o traducere germană din proza argheziană. Un grupaj de poezie română a fost tradus anul trecut în olandeză, de Gerard de Rooter. **Jocul cu moartea** de Zaharia Stancu a apărut recent la Paris, în editura Albin Michel, și în Suedia, după cît știm, se știe. **Desculț** a fărîmat [illegible] de Ion Pas. **Florile pămîntului** a fost tradus la Praga.

Literatura română este larg răspîndită în țările socialiste. În Uniunea Sovietică au apărut recent **Șoseaua Nordului**, de Eugen Barbu, **Pasărea Phoenix** de Ioan Grigorescu, volumul de eseuri **Cele două Franțe**, al regretatului profesor M. Ralea, **Statuile nu rîd niciodată**, de Fr. Munteanu. M. Zaiuncikovski a publicat la Moscova o monografie **Tudor Arghezi și măiestria sa literară**, K. F. Popovici, la Chișinău, un studiu despre **Temele sociale în poeziile lui Eminescu**, iar P. Sadovnik, la Moscova, o carte despre Caragiale. La Moscova a apărut o antologie de povestiri românești **Luceafărul de ziuă**, iar la Erevan **Lira română**, o culegere de versuri românești, traduse de G. Borian. În R. P. Chineză s-a tradus **Moromeții** de Marin Preda, și au fost publicate cîteva antologii ample de literatură română. În R. P. Polonă au apărut **Groapa** și **Șoseaua Nordului** de Eugen Barbu. **Scrinul negru** de G. Călinescu. La Berlin au fost traduse **Surîsul Hiroșimei** de E. Jebeleanu, — care a apărut și în Cuba. — **Sfîrșit de veac în București** de Ion Marin Sadoveanu, **La mieziul nopții a căzut o stea** de Th. Constantin. **Enigma Otiliei** de G. Călinescu. La Budapesta au apărut **Scrinul negru**, un volum de nuvele de V. Em. Galan. **Izgonirea din rai**, de Ieronim Șerbu, un volum de versuri de Magda Isanos. În Cehoslovacia, **Moromeții** de Marin Preda, din nou **Enigma Otiliei**, un volum de Eugen Barbu, piesa lui Mirodan **Celebrul 702** (care a apărut și în R. P. F. Jugoslavă). La Novisad s-a tradus **Aurul Negru** de Cezar Petrescu. Lista se poate prelungi încă.

Mare parte din aceste succese se datoresc inițiativei forurilor competente și editurii Meridiane. Uniunea Scriitorilor lărgește mereu contactele cu personalități literare din alte țări (insistînd în alegerea acestora pe criteriul valorii și prestigiului lor), care să poată fi atrase în opera de traducere sau stilizare a traducerilor din literatura noastră. Succesele obținut ne bucură și ne umplu de mîndrie. Dar mai avem încă lucruri însemnate de făcut în acest domeniu.

Ar trebui să lărgim cîmpul traducerilor din scriitorii mai vechi. Și, anume, am putea urmări cu atenție ca lucrările clasice traduse să fie totodată cele care reflectă cel mai bine realitățile românești, dar care corespund cel mai bine și intereselor literare actuale în lume. Ar fi bine să se traducă din Lucian Blaga sau din Ion Barbu (de ce nu mai trăiesc Rilke sau Mallarmé ?). Ar trebui făcută cunoscută lumii proza Hortensiei Papadat-Bengescu, și cea a lui Camil Petrescu. Dar chiar din Eminescu, unele dintre cele mai interesante și tulburătoare poeme : **Povestea magului rătăcitor prin stele, Sarmis, Diamantul nordului,** rămîn netraduse. Cînd îl vom face cunoscut Europei pe Mateiu I. Caragiale ? Din scriitorii mai recenți s-ar putea traduce admirabilele balade ale lui Al. Philippide, sonetele în stil renascentist ale lui V. Voiculescu, eseurile lui G. Călinescu (ce să mai spunem de **Bietul Ioanide**!).

Și, atenție, ar fi bine să nu se piardă nici un moment din vedere literatura tînără. Traducerile din „**Revue Roumaine**" sînt utile, însă li se poate impune și atît nivelul calitativ, cît și criteriile selecției. Așteptăm să fie traduse poezii din Ion Gheorghe, Marin Sorescu și alții, precum și nuvelele lui Ștefan Bănulescu și ale colegilor lui de generație.

Mai există destule lucruri de făcut în acest domeniu. Dar eforturile pentru răspîndirea literaturii române peste hotare sînt dintre acelea a căror răsplată vine înzecit : de ele depinde reușita mai departe a nobilei acțiuni de integrare a culturii românești în cultura universală.

TOMA PAVEL

CRITICA ROMÂNĂ ȘI PROUST

Articolele scrise în România despre Proust sînt prea numeroase pentru a [illegible] o [illegible] ; dacă se întîmplă de obicei, numărul nu înseamnă și valoare, multele anodine sau cocoșite din alte lucrări reprezentînd majoritatea. Cazul ca vom încerca, va fi, în „pas pe cărți", cazul o amintire a luminilor unei discuții despre unele aspecte fundamentale ale secolului nostru, tentantă în prea [illegible] comentariile. În deceniul al patrulea al secolului putem vorbi pe de [illegible] de vedere românesc intr-o problemă literară devenită europeană.

Cele șapte [illegible] ale lui Mihail Ralea, acela de a fi inaugurat o direcție românească în perspectiva proustiană. Conceput ca o fișă elevată, pornind de la [illegible] Fr. James și Thomas Hardy, el aducea la cunoștința publicului românesc aspectele unei opere „[illegible]", [illegible] acest de [illegible] [illegible] proustian. Omul de gust pătrunzător, elogiat mai tîrziu de Călinescu tocmai pentru darul unei recomandări amicale de lectură a [illegible] [illegible], observase valoarea pură absolută, dar refuza să creadă în existența unei opere fără [illegible]. Ralea simțea nevoia de a-l încadra unei tradiții și, de aceea cu alte cuvinte, îi făcea să descindă — tipologic — din Balzac și, [illegible], de Maeterlinck și Vaugelas.

Rezonanțele acestor [illegible] provoacă emoția cu care citim, la începutul unei [illegible] celebre, [illegible] „s-a culcat în pat...", emoționant datorită contrastului [illegible] a existenței [illegible], cu realizarea [illegible] [illegible]. Cele [illegible] [illegible], afirmă de Mihail Ralea, au fost transformate în [illegible] [illegible] [illegible] o notă de lectură într-un articol de Enciclopedie. Printr-o [illegible] [illegible] Proust : „un romancier realist, cu predilecție pentru analiza temporală a proceselor de devenire mimînd subtilitatea și gustul pentru [illegible] caracteristic". Veritabila concluzie a sagacei analize „rațio-nale" se găsește cîteva rînduri mai sus : „Va trebui să ne adaptăm la subtilitatea cu a [illegible] naturale a existenței" — concluzia literatului-sociolog.

Este salutar de [illegible] faptul că paginile amintite s-au răsfrînt asupra contemporanilor, cel care l-a cunoscut pe Proust și datorită lui Mihail Ralea a fost [illegible], l-a cunoscut și „a rămas la el", deoarece afinitățile erau profunde : fragmente din corespondența lui Ibrăileanu, date la iveală pînă în anul trecut în [illegible] [illegible] se arată pe Ibrăileanu mult mai caplat de Proust decît se credea în general și, în orice caz, decît o mărturisesc cele două articole publicate în Scrisori [illegible] și [illegible] [illegible] Viața românească, 1926). Obsedat de [illegible] [illegible], [illegible] de cei care pot, ai creației și ai analizei, [illegible] [illegible] [illegible] constată că problema se pune, în [illegible] [illegible] [illegible]